

Universitas Bohemiae Meridionalis
Budvicensis
Facultas Pedagogica

Studia Kinanthropologica

1 (issue)

**Volume 23.
2022
ISSN 1213-2101**

STUDIA KINANTROPOLOGIA

Vědecký časopis pro kinantropologii/ Scientific journal for kinanthropology

Redakční rada/ Editorial Board

Předseda/ Editor – in – chief:

PhDr. Petr Bahenský, Ph.D. – Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice
University of South Bohemia, Faculty of Education

Zástupce předsedy/ Deputy editor – in – chief:

Doc. PaedDr. Jan Štumbauer, CSc. – Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice
University of South Bohemia, Faculty of Education

Technický redaktor/ Technical editor:

PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D. – Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice
University of South Bohemia, Faculty of Education

Členové/ Members:

Prof. PaedDr. Elena Bendíková, Ph.D. – Univerzita Mateja Bela, Slovenská republika
Matej Bel University, Slovakia

Gregory James Grosicki, Ph.D., CEP – Georgia Southern University, USA
Georgia Southern University, USA

Prof. Ing. Václav Bunc, CSc. – Univerzita Karlova, FTVS, Praha
Charles University, Faculty of Physical Education and Sport

Filipe Conceição, Ph.D. – University of Porto, Portugalsko
University of Porto, Portugal

dr hab. Ewa Kałamacka, prof. nadzw. – AWF im. Bronisława Czecha w Krakowie
University of Physical Education in Krakow

dr hab. prof. AJD Eligiusz Małolepszy – Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Jan Długosz University in Częstochowa

Prof. PhDr. František Man, CSc. – Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice
University of South Bohemia, Faculty of Education

Prof. Renzo Pegoraro, MD. – Fondazione Lanza, Padova, Itálie
Fondazione Lanza, Padova, Italy

Alfredo Bravo Sánchez, Ph.D. – Faculty of Sport Sciences of Toledo, Španělsko
Faculty of Sport Sciences of Toledo, Spain

Doc. PhDr. Renata Malátová, Ph.D. – Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice
University of South Bohemia, Faculty of Education

Doc. MUDr. Pavel Stejskal, CSc. – Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií, Brno
Masaryk University, Faculty of Sport Studies

Prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc. – Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice
University of South Bohemia, Faculty of Education

Prof. PhDr. Jiří Suchý, Ph.D. – Univerzita Karlova, FTVS, Praha
Charles University, Faculty of Physical Education and Sport

Prof. PaedDr. Jaromír Šimonek, Ph.D. – UKF Nitra, Slovenská republika
Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovakia

Prof. RNDr. Pavel Tlustý, CSc. – Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, České Budějovice
University of South Bohemia, Faculty of Education

Prof. PhDr. Marek Waic, CSc. – Univerzita Karlova, FTVS, Praha
Charles University, Faculty of Physical Education and Sport

Vydavatel/ Publisher:

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra tělesné výchovy a sportu
University of South Bohemia, Faculty of Education, Department of Sport Studies

MK ČR E 18825

Tisk/ Printing:

Tiskárna Typodesign s.r.o., Hany Kvapilové 10, České Budějovice

Náklad/ Number of copies:

25 kusů/ 25 pieces

Studia Kinanthropologica 2022, XXIII, 1

Studia Kinanthropologica, vědecký časopis pro kinanthropologii. Vydává Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra tělesné výchovy a sportu. **Od roku 2019 vychází třikrát ročně.** Příspěvky jsou přijímány průběžně. Katedra tělesné výchovy a sportu začala vydávat odborné periodikum již v roce 1996, které od roku 2000 nese název Studia Kinanthropologica a splňuje požadavky na recenzovaný časopis. **V roce 2010 Rada pro výzkum, vývoj a inovace zařadila Studia Kinanthropologica na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice**, které uvedla v oborech Národního referenčního rámce excelence (NRRE). Časopis je nadále uveden i v aktualizovaném Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR v roce 2014. Časopis Studia Kinanthropologica je indexován v databázi Medvik – Bibliographia medica Československa (BMČ), Národní lékařské knihovny Praha. **Dne 29. dubna 2016 byl zařazen do databáze ERIH PLUS** (European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences).

Adresa redakce: KTVS PF JU Jeronýmova 10, České Budějovice, 371 15
tel. 387 773 170, fax 387 773 187
Internet: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/tv/studiaka.html>
e-mail: studiakin@pf.jcu.cz

Časopis Studia Kinanthropologica je určen pro zveřejňování původních sdělení, které souvisí s problematikou sportovní kinanthropologie. Cílem je podporovat rozvoj vědeckého poznání v oblasti struktury a funkce cílevědomých pohybových činností člověka, podporovat jejich rozvoj a sledovat účinky u různých věkových skupin populace a to v podmínkách školní tělesné výchovy, sportu, sportovního tréninku, aplikovaných pohybových aktivit, fyzioterapie, rekreace, zdravotní tělesné výchovy apod.

Studia Kinanthropologica akceptuje příspěvky, které dosud nebyly publikovány a nejsou přijaty k publikování v jiném časopisu. Všechny texty procházejí recenzním řízením a jsou posuzovány nejméně dvěma nezávislými recenzenty. Recenzní řízení je oboustranně anonymní (redakce si vyhrazuje právo na odstranění údajů identifikujících autora či recenzenta). Autoři jsou vždy vyrozuměni o výsledku recenzního řízení a instruováni k provedení případných změn v předloženém textu. Statě mohou být publikovány v jazyce českém, slovenském nebo anglickém. Autor je zodpovědný za odbornou, jazykovou a formální správnost příspěvku. O zveřejnění příspěvku rozhoduje redakční rada se zřetelem na vědecký význam a oponentské posudky. Za obsahovou a jazykovou správnost odpovídá autor, autoři jednotlivých příspěvků.

Studia Kinanthropologica is scientific journal for kinanthropology. **Since 2019 the journal is published in three issues per year.** The contributions are accepted continuously throughout the year. In 2010 the Government Council for Research and Development classified journal Studia Kinanthropologica as a "Reviewed Journal". It is also on the updated list from 2014. Studia Kinanthropologica journal is indexed in the database Medvik – Bibliographia Medica Československa of National Medical library Prague, Czech Republic. **Since April 2016 is this journal indexed in ERIH PLUS database.**

The address of editor's office: KTVS PF JU Jeronýmova 10, České Budějovice, 371 15
tel. +420 387 773 170, fax +420 387 773 187
Internet: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/tv/studiaka.html>
e-mail: studiakin@pf.jcu.cz

Scientific Journal for Kinanthropology is mainly a place for publishing reports of empirical studies, review articles, or theoretical articles. Articles are published in Czech, Slovak, and/or English language. The author (senior author) is responsible for special and formal part of the article. All texts are subject to review process and assessed by at least two expert referees. The review procedure is authorless. Board of editors decide about article's publishing having regard to scientific importance and review process. For content and linguistic correctness is responsible author, authors of individual contributions.

Obsah

J. BROŽÁNI, M. SPIŠIAK, & M. MORVAY Faktorová analýza tréningového zaťaženia determinujúceho športovú výkonnosť chodca na 35 km	7
J. BUSTA, & T. MACAS Silové schopnosti veslařek české národní reprezentace	17
J. CARBOCH, & D. HRYCHOVÁ Přímé podání a jeho úspěšnost v souvislosti k nadhozu a zásahu míče u závodních hráčů tenisu	25
J. ŠTUMBAUER Historie turistiky na lyžích v Českých Budějovicích od jejích počátků do roku 1938	33
T. TLUSTÝ Branná výchova v katolické tělocvičné organizaci Orel do roku 1948	47
E. ŘEPKA prof. PhDr. František Man, CSc. – Nekrolog	61
POKYNY PRO AUTORY PŘÍSPĚVKŮ	63

Contents

J. BROŽÁNI, M. SPIŠIAK, & M. MORVAY Factor analysis of training load determining a sport performance of a race walker for 35 kilometres	7
J. BUSTA, & T. MACAS Streght abilities of the Czech national team female rowers	17
J. CARBOCH, & D. HRYCHOVÁ Flat serve success in the relationship to the serve toss and racket-ball impact of competitive tennis players	25
J. ŠTUMBAUER History of skiing tourism in České Budějovice (Budweis) from its beginnings to 1938	33
T. TLUSTÝ Civil defense education in a catholic physical educational organization Orel until 1948	47
E. ŘEPKA prof. PhDr. František Man, CSc. – Obituary	61
AUTHOR INSTRUCTIONS	63

FAKTOROVÁ ANALÝZA TRÉNINGOVÉHO ZATAŽENIA DETERMINUJÚCEHO ŠPORTOVÚ VÝKONNOSŤ CHODCA NA 35 KM

FACTOR ANALYSIS OF TRAINING LOAD DETERMINING A SPORT PERFORMANCE OF A RACE WALKER FOR 35 KILOMETRES

J. Broďáni,¹ M. Spišiak,² & M. Morvay²

¹Katedra telesnej výchovy a športu, PF UKF v Nitra

²Vojenské športové centrum Dukla Banská Bystrica

Abstract

The work refers to the groups of training indicators which determine a sport performance at 35 kilometer walking race. We used an exploration factor analysis to reduce the indicators into the sets of some factors. As we wanted to judge its suitability KMO statistics and Bartlett test of sphericity (BTS) were adopted for the test. We also employed orthogonal rotation Quartimax to minimize the number of the factors.

The estimation based on the method of the main components is explained with help of three clusters of training indicators with the variability of 65,38 %. The cluster of the first set of factors (33,21 %) was made by indicators of intensive tempo walking speed (STI 101), extensive specific endurance (STI 104), intensive and extensive tempo endurance (STI 105 a STI 106) and also aerobic endurance (STI 107). The second set of factors (18,67 %) was created by extensive tempo walking speed (STI 102) and intensive specific endurance (STI 103). It was possible to define the third factor (13,50 %) STI 108 from the indicators of aerobic walking limit. All the factors are saturated positively by individual indexes.

The results refer to an intraindividual structure of training indicators which determine a sport performance of a race walker at a new athletic discipline. The suggested model of factors can be used while planning the periodization of an volume and intensity of a training load. We will start from the objective categories of training means which determine a sport performance of walkers at a walking race for 35 kilometers at the sport limit 2:34:00.

Keywords: race walk; training load; factors; indicators; predictors

Súhrn

V práci poukazujeme na skupiny tréningových ukazovateľov determinujúcich športovú výkonnosť v chôdzi na 35 km. Na redukcii ukazovateľov do množím faktorov sme použili exploračnú faktorovú analýzu. K posúdeniu jej vhodnosti bola využitá KMO štatistika a Bartlettov test sféricity (BTS). Na minimalizáciu počtu faktorov sme použili ortogonálnu rotáciu Quartimax.

Odhad založený na metóde hlavných komponentov vysvetľujú 3 zhľuky tréningových ukazovateľov na 65,38 % variability. Zhľuk prvej množiny faktorov (33,21 %) tvorili ukazovatele chodeckej intenzívnej tempovej rýchlosti (STU 101), extenzívnej špeciálnej vytrvalosti (STU 104), intenzívnej a extenzívnej tempovej vytrvalosti (STU 105 a STU 106) i aeróbnej vytrvalosti (STU 107). Druhú množinu faktorov (18,67 %) tvorili chodecká extenzívna tempová rýchlosť (STU 102) a intenzívna špeciálna vytrvalosť (STU 103). Z ukazovateľov chodeckého aeróbného zaťaženia definujeme STU 108 ako tretí faktor (13,50 %). Všetky faktory sú pozitívne sytené jednotlivými ukazovateľmi.

Výsledky poukázali na intraindividuálnu štruktúru tréningových ukazovateľov determinujúcich športovú výkonnosť chodca v novej atletickej disciplíne. Predkladaný faktorový model môžeme orientačne použiť pri plánovaní periodizácie objemu a intenzity tréningového zaťaženia, pričom vychádzame

z cieľových kategórií tréningových prostriedkov determinujúcich športovú výkonnosť chodcov v chôdzi na 35 km pri športovej výkonnosti 2:34:00.

Kľúčové slová: chôdza; tréningové zaťaženie; faktory; prediktory

Úvod

Retrospektívne analýzy doposiaľ klasifikovali tréningové prostriedky, ktoré sa podieľali na športovej výkonnosti u mužov a žien v olympijskej chôdzi na 20 km a 50 km. Objem zaťaženia v chôdzi na 20 km a 50 km sa v ročnom tréningovom makrocykle pohyboval od 4000 - 7000 km v závislosti od preferovanej disciplíny a doby športovej špecializácie (Augustyn et al., 2014; Broďáni et al., 2015; Korčok & Pupiš 2006; Mekhrikadze, 2011; Mleczko, 2019; Sovenko, 2022). Ich hlbšia identifikácia umožnila racionalizovať periodizáciu tréningového procesu, zladit' koncepčné východiská športovej prípravy a skvalitniť systém ladenia športovej formy (Broďáni, Tóth, & Pupiš, 2021; Espinel & Arjona, 2020; Houlin et al., 2016; Jelonek et al., 2017; Spišiak, 2020; Sudol & Mleczko, 2011).

Rozhodujúcou motorickou schopnosťou z hľadiska športového výkonu v atletickej chôdzi je špeciálna vytrvalosť, ktorá sa viaže na dĺžku pretekovej vzdialenosti. Špeciálna vytrvalosť v chôdzi na 20 km sa realizuje pri podaní športového výkonu na úrovni individuálneho anaeróbného prahu (Broďáni, 2007). Najlepšie svetové výkony evidujeme u mužov na úrovni 1:17:47 hod (3:53,4 min · kg⁻¹) a 1:26:42 (4:20,1 min · kg⁻¹) u žien. U vrcholových chodcov na 20 km dosahujú fyziologické parametre ako maximálna spotreba kyslíka (VO₂max) a anaeróbný prah (ANP) vysoké hodnoty. Pretekovú vzdialenosť 20 km absolvujú chodci na úrovni anaeróbného prahu a spravidla ho aj prekračujú. Je samozrejmosťou, že chodci pri realizácii športového výkonu pravidelne narúšajú tzv. „maximálny laktátový zotrvalý stav (MLSS)“, čo vedie k vysokým hladinám laktátu v organizme (Billat et al., 2003; Ezeiza, 2019). Zistené boli hodnoty VO₂max pri maximálnom zaťažení na úrovni 79,8 mmol · l⁻¹ (Korčok & Pupiš 2006). Percentuálne využitie VO₂max je pri podaní športového výkonu až 80 - 90 %. Hodnoty srdcovej frekvencie na úrovni ANP sa pohybujú od 170 do 190 pulzov.min⁻¹ pri tempe chôdze od 3,8 do 4,1 m · sek⁻¹). Intraindividuálna variabilita hladiny laktátu na úrovni špeciálneho tempa sa pohybuje v rozpätí od 4 - 7 mmol · l⁻¹. Spotreba energie za minútu sa pohybuje na úrovni 105 kJ (Pupiš, 2011).

Chôdza na 50 km je špecifická disciplína vytrvalostného charakteru, kde pretekár obvykle absolvuje až 99 % trate v aeróbnom režime, intenzita zaťaženia je na úrovni 93 - 97 % anaeróbného prahu (Pupiš, 2011). Najlepšie svetové výkony evidujeme u mužov na úrovni 3:32:33 hod (4:15,1 min · kg⁻¹) a 3:50:42 hod (4:36,8 min · kg⁻¹) u žien. Odhadovaný energetický výdaj je na úrovni 3600 kcal pri rýchlosti chôdze 13,8 km · hod⁻¹ (Stellingwerff, 2009). Srdcová frekvencia sa pohybuje individuálne od 170 do 190 úderov · min⁻¹. Hladina laktátu v krvi sa pohybuje pri špeciálnom tempe na 50 km 3 - 5,5 mmol · l⁻¹ (Dvořák et al., 1990). Pri chodeckých výkonoch nad tri hodiny dosahuje priemerná spotreba kyslíka počas výkonu úroveň 75 - 80% maximálnej spotreby kyslíka (Maron et al., 1977), pričom práca je priamo závislá od množstva glykogénu vo svaloch (Bergsrtom et al., 1967). Ak by sme mali porovnať tzv. dvadsiatkárov a päťdesiatkárov, je u dvadsiatkárov VO₂max významne vyššie ako u päťdesiatkárov o 6 - 10 ml · kg⁻¹ · min⁻¹, zatiaľ čo v aeróbnej kapacite je to naopak (Pupiš, 2009).

Chôdza na 35 kilometrov sa stala štandardnou atletickou disciplínou v roku 2022. V chôdzi na 35 km doposiaľ evidujeme najlepšie svetové výkony u žien na úrovni 2:38:49 hod (4:56,4 min · kg⁻¹) a 2:23:14 hod (4:05,5 min · kg⁻¹) u mužov. V porovnaní s 20 km a 50 km vzdialenosťou je chôdza na 35 km svojou intenzitou tempa, technikou a samotnou realizáciou bližšia chôdzi na 20 km. Chodci absolvujú vzdialenosť na úrovni ANP, resp. ho prekračujú, o čom nasvedčujú vysoké parametre srdcovej frekvencie a laktátu. Súťažnú vzdialenosť absolvujú chodci v rýchlostnom pásme 3:55,0 - 4:10,0 min · kg⁻¹ pri dĺžke kroku 110 - 120 cm približne 31500 - 28000 krokmi (Broďáni, Šelinger & Vavák, 2004). Srdcová frekvencia dosahuje počas zaťaženia od 170 - 190 úderov · min⁻¹. Morvay & Spišiak (2022) uvádzajú na ME v Mníchove v chôdzi na 35 km priemernú SF 160 - 170 úderov · min⁻¹ a maximálnu SF 170 úderov · min⁻¹. Hladiny laktátu u chodca dosahovali 3 týždne pred ME v Mníchove pri zrýchľovanej chôdzi na 30 km: po 15 km 2,3 mmol a po 30 km 5,3 mmol, pri priemernej SF 147 a maximálnej 168 úderov · min⁻¹. Test bol vykonaný na sústreďení v Alpách v nadmorskej výške 1000 m nad morom. Keďže sa jedná o novú chodeckú disciplínu so špecifickou vzdialenosťou a trvaním, je nevyhnutné aby bolo identifikované tréningové zaťaženie limitujúce športovú výkonnosť,

čo do objemu a intenzity zaťaženia. Získané poznatky sa stanú súčasťou riadenia a racionalizácie tréningového procesu, za účelom skvalitnenia športovej prípravy a systému ladenia športovej formy na vrcholové atletické podujatia.

Metodika

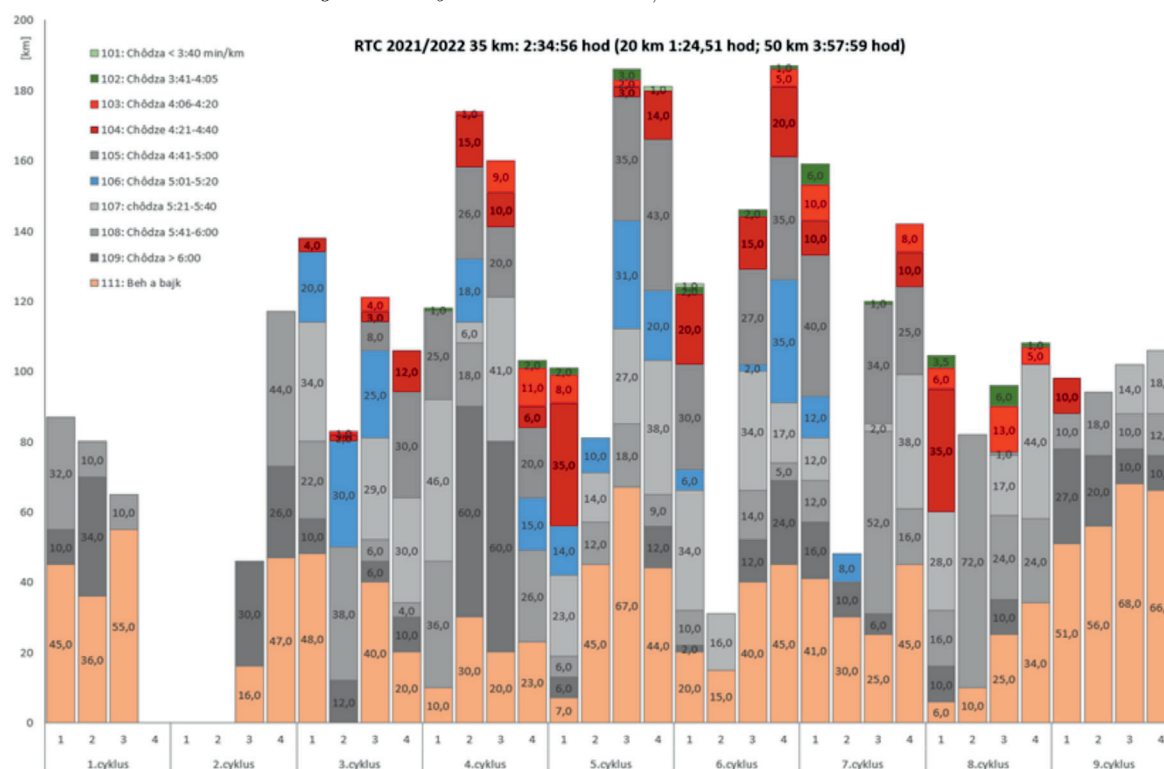
Špeciálne tréningové ukazovatele (STU) získané z tréningových denníkov reprezentanta v chôdzi na 35 km Michala Morvaya (1996), sú východiskom pre odhaľovanie faktorov determinujúcich športovú výkonnosť v ročnom tréningovom cykle RTC 2021/2022. V tomto období dosahoval športovec najlepšiu výkonnosť v chôdzi na 35 km a zúčastnil sa na ME v Mníchove, kde obsadil 7. miesto. Za posledné roky evidujeme u chodca výkony v chôdzi na 35 km 2:34:56 hod (2022), na 50 km 3:57,59 hod (2021) a v chôdzi na 20 km 1:24,51 hod (2020). Základ analýzy tvorili týždenné objemy chôdze pri rôznom tempe STU 101 - 109, objemy behu a bicykla STU 111 (graf 1 a tabuľka 1).

Vzťahy medzi ukazovateľmi posudzujeme Pearsonovým korelačným koeficientom „r“ (Kaiser, 1994) na $p < 0,01$ a $p < 0,05$. Na redukciu ukazovateľov do množím faktorov sme použili exploračnú faktorovú analýzu, ktorá využíva na odhad metódu hlavných komponentov (Gavara, 2012). K posúdeniu vhodnosti použitia faktorovej analýzy a jednotlivých ukazovateľov bola využitá Kaiserova - Meyerova - Olkinova štatistika (KMO štatistika), Bartlettov test sféricity a miera homogenity premenných (MSA). Na objektivizáciu voľby počtu faktorov využívame taktiež Sutinový graf. Na minimalizáciu počtu ukazovateľov využívame ortogonálnu rotáciu pomocou metódy Quartimax s Kaiserovou normalizáciou (Kerlinger, 1972). Zaťaženie interpretovaných komponentov je pritom väčšie ako 0,50 bez ohľadu na znamienko.

Výsledky boli spracované v programe MS Excel a IBM SPSS (Wuensch, 2012). Poznatky a závery formulujeme na základe vecne logického zhodnotenia získaných výsledkov.

Graf 1./ Graph 1.

Periodizácia objemu zaťaženia chodca počas 9 mezocyklov v RTC 2021/2022./ Periodization of pedestrian load volume during 9 mesocycles in YTC 2021/2022.

Tabuľka 1./ Table 1.

Charakteristiky špeciálnych tréningových ukazovateľov z RTC 2021/2022 (9 mezocyklov - 36 týždňov)./ Characteristics of special training indicators from YTC 2021/2022 (9 mesocycles - 36 weeks).

	M	SD	Max	Sum
STU 101 Chôdza pod 3:40 min · kg ⁻¹ [km]	0,055	0,232	1,0	2,0
STU 102 Chôdza 3:41 - 4:05 min · kg ⁻¹ [km]	0,847	1,580	6,0	30,5
STU 103 Chôdza 4:06 - 4:20 min · kg ⁻¹ [km]	2,305	3,838	13,0	83,0
STU 104 Chôdza 4:21 - 4:40 min · kg ⁻¹ [km]	6,222	9,441	35,0	224,0
STU 105 Chôdza 4:41 - 5:00 min · kg ⁻¹ [km]	11,083	15,073	43,0	399,0
STU 106 Chôdza 5:01 - 5:20 min · kg ⁻¹ [km]	6,833	10,587	35,0	246,0
STU 107 Chôdza 5:21 - 5:40 min · kg ⁻¹ [km]	15,611	15,885	46,0	562,0
STU 108 Chôdza 5:41 - 6:00 min · kg ⁻¹ [km]	16,277	16,183	72,0	586,0
STU 109 Chôdza 6:00 a viac min · kg ⁻¹ [km]	12,027	15,145	60,0	433,0
STU 111 Súčet beh a bicykel [km]	31,388	20,134	68,0	1130,0

Výsledky

Do výpočtov faktorovej analýzy boli použité vyselektované objemové charakteristiky tréningových ukazovateľov STU 101 až STU 108. Tréningové ukazovatele STU 109 (MSA = 0,217) a STU 111 (MSA = 0,321) nedosahovali pri hodnotení miery homogenity MSA (Measures of Sampling Adequacy) kritickú hodnotu 0,50 a stali sa tak neprijateľné k ďalšej analýze (Kaiser, 1994; Wuensch, 2012).

V rámci interkorelácií medzi faktormi (tab. 2), dosahujú korelačné koeficienty malú až výraznú tesnosť (Cohen 1988). Štatisticky významné korelácie preukazujú pozitívne vzťahy medzi sledovanými ukazovateľmi. Nízky počet vysokých korelácií medzi faktormi nám však neumožňuje odhadnúť počet faktorov. Nedostatočnosť korelácií medzi premennými v rámci matíc bola preukázaná aj slabou Kaiser - Meyer - Olkin štatistikou KMO = 0,641 (tab. 4). Vhodnosť použitia faktorovej analýzy však bola potvrdená testom sféricity (Chi = 59,99; $p < 0,01$).

Odhady komunalít (podielu) kolíšu v spoločnej matici diferencovane (tab. 3). Podiel rozptylu vysvetleného ôsmimi spoločnými faktormi je v kovariačnej matici u štyroch vyznačených faktorov značne vysoký. Najvyšší podiel variability dosahuje špeciálne chodecké tempo blízke pretekovému tempu na 20 km (STU 103 84,5 %), aeróbna vytrvalosť (STU 108, 82,5 %), tempová chodecká rýchlosť (STU 102 76,3 %) a intenzívna tempová vytrvalosť STU 105 71,9 %).

Tabuľka 2./ Table 2.

Korelačná matica redukovaných tréningových ukazovateľov, (Pearsonov korelačný koeficient „r“, $p < 0,01$ ★; $p < 0,05$ ★)./ Correlation matrix of reduced training indicators (Pearson's correlation coefficient "r", $p < 0,01$ ★; $p < 0,05$ ★).

	STU 102	STU 103	STU 104	STU 105	STU 106	STU 107	STU 108
STU 101	0,024	-0,148	0,281★	0,415★★	0,143	0,316★	-0,103
STU 102		0,672★★	0,333★	0,313★	0,112	0,191	0,065
STU 103			0,350★	0,196	0,151	0,258	-0,046
STU 104				0,336★	0,251	0,384★★	-0,215
STU 105					0,381★	0,436★★	0,012
STU 106						0,126	-0,035
STU 107							-0,131

Tabuľka 3./ Table 3.

Miera homogenity (MSA) a odhady komunalít (extrakcia) po redukcii tréningových ukazovateľov./ Homogeneity measure (MSA) and communality estimates (extraction) after reduction of training indicators.

Faktory	MSA	Extrakcia
STU 101	0,602	0,654
STU 102	0,586	0,763
STU 103	0,555	0,845
STU 104	0,795	0,592
STU 105	0,684	0,719
STU 106	0,631	0,338
STU 107	0,713	0,494
STU 108	0,493	0,825

Tabuľka 4./ Table 4.

KMO štatistika a test sféricity tréningových ukazovateľov./ KMO statistics and sphericity test of training indicators.

KMO Kaiser - Meyer - Olkin štatistika	0,641
Bartlettov test sféricity	Chi - Square
	Sig.
	0,000

Pomocou metódy hlavných komponent sa nám podarilo nájsť tri v pozadí stojacich spoločných faktorov vysvetľujúcich 8 premenných (tab. 5). Prihliadali sme pritom na Kaiserove kritérium (Hendl 2004), kedy za R zvolíme počet vlastných čísel realizácie matice R, ktoré sú väčšie ako 1. V matici boli preukázané 3 faktory. Odhad faktorov založený na metóde hlavných komponent vysvetľuje kumulatívne 65,38 % variability obsiahnutej v dátovom súbore. Objektivizáciu voľby počtu troch faktorov u všetkých troch matíc potvrdzuje Sutinový graf (graf 2).

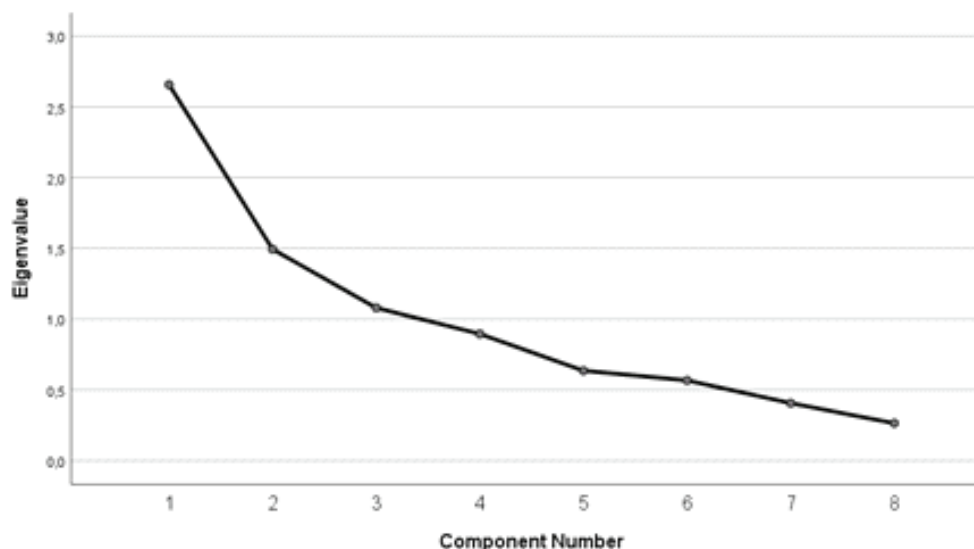
Tabuľka 5./ Table 5.

Hodnoty množín faktorov, % z celkového rozptylu a kumulatívne % faktorov./ Values of sets of factors, % of total variance and cumulative % of factors.

Faktory	Hodnota	% z rozptylu	kumulatívne %
1	2,657	33,209	33,209
2	1,494	18,670	51,879
3	1,080	13,498	65,378
4	0,896	11,194	76,572
5	0,636	7,951	84,523
6	0,567	7,088	91,611
7	0,406	5,080	96,691
8	0,265	3,309	100,000

Graf 2./ Graph 2.

Sutinový graf hodnôt faktorov./ Rubble chart of factor values.

Na redukcii tréningových ukazovateľov do množím faktorov sme použili faktorovú analýzu, ktorá využíva na odhad metódu hlavných komponentov a ortogonálnu rotáciu faktorov pomocou metódy Quartimax (tab. 6). V prípade oboch metód nebola preukázaná rovnaká subštruktúra tréningových ukazovateľov.

Minimalizáciou počtu faktorov zhluk prvej množiny faktorov (33,21 %) tvorili ukazovatele chodeckej intenzívnej tempovej rýchlosti (STU 101), extenzívnej špeciálnej vytrvalosti (STU 104), intenzívnej a extenzívnej tempovej vytrvalosti (STU 105 a STU 106) i aeróbnej vytrvalosti (STU 107). Druhú množinu faktorov (18,67 %) tvorili chodecká extenzívna tempová rýchlosť (STU 102) a intenzívna špeciálna vytrvalosť (STU 103). Z ukazovateľov chodeckého aeróbného zaťaženia definujeme STU 108 ako tretí faktor (13,50 %). Všetky faktory sú pozitívne sýtené jednotlivými ukazovateľmi.

Tabuľka 6./ Table 6.

Odhad matice nerotovaných faktorových záťaží a matice rotovaných faktorových záťaží (Quartimax) tréningových ukazovateľov./ Estimation of the matrix of unrotated factor loadings and the matrix of rotated factor loadings (Quartimax) of training indicators.

Faktory	Component Matrix			Rotated Component Matrix		
	1	2	3	1	2	3
STU 101 Chôdza pod 3:40 min · kg ⁻¹	0,433	-0,676	0,100	0,731	-0,318	-0,136
STU 102 Chôdza 3:41 - 4:05 min · kg ⁻¹	0,632	0,598	0,082	0,216	0,841	0,096
STU 103 Chôdza 4:06 - 4:20 min · kg ⁻¹	0,603	0,682	-0,124	0,091	0,911	-0,077
STU 104 Chôdza 4:21 - 4:40 min · kg ⁻¹	0,718	-0,048	-0,274	0,526	0,389	-0,406
STU 105 Chôdza 4:41 - 5:00 min · kg ⁻¹	0,722	-0,272	0,352	0,821	0,156	0,142
STU 106 Chôdza 5:01 - 5:20 min · kg ⁻¹	0,463	-0,162	0,312	0,544	0,103	0,176
STU 107 Chôdza 5:21 - 5:40 min · kg ⁻¹	0,654	-0,228	-0,119	0,612	0,193	-0,287
STU 108 Chôdza 5:41 - 6:00 min · kg ⁻¹	-0,168	0,244	0,859	-0,024	0,033	0,907

Diskusia

Analýzou domácich a zahraničných štúdií zaoberajúcich sa vplyvom tréningového zaťaženia na športovú výkonnosť chodcov v disciplínach 20 km a 50 km, sa jednoznačne preukazuje kauzalita medzi tréningovým zaťažením realizovaným na úrovni špeciálneho tempa a športovou výkonnosťou. Získané výsledky korešpondujú s poznatkami z chodeckej a odbornej praxe (Drake, 2005; Broďáni et al. 2018;

Broďáni & Tóth 2014; Broďáni et al. 2018; Hagberd, & Coyle 1983; Kisiel 2016, Korčok & Pupiř, 2006).

U nášho sledovaného chodca bol obdobne preukázaný vplyv špeciálnej vytrvalosti na športovú výkonnosť, čo sa potvrdilo aj v predchádzajúcich analýzach. Športový výkon na 35 km je realizovaný za 2:34:56 hod, čomu zodpovedá tempo 4:25,6 min · kg⁻¹ a príslušný objem zaťaženia v tréningovom ukazovateli STU 104. Špecifická periodizácia v 9 mesačnom cykle preukázala taktiež kumulatívny vplyv objemu tempovej rýchlosti (STU 101), intenzívnej a extenzívnej tempovej vytrvalosti (STU 105 a STU 106), resp. intenzívnej aeróbnej vytrvalosti (STU 107), ktoré nachádzame v prvej množine faktorov spolu so špeciálnou vytrvalosťou.

Druhú množinu faktorov tvorili ukazovatele intenzívnej špeciálnej vytrvalosti (STU 103) a extenzívna tempová rýchlosť (STU 102). Obe dosahovali v ročnom cykle nízky objem zaťaženia ale ich význam v štruktúre chodeckého tréningu má opodstatnenie z pohľadu realizácie športového výkonu sledovaného chodca na úrovni 1:24:51 (4:14,55 min · kg⁻¹), ku ktorému sa viaže špeciálne tempo v chôdzi na 20 km (Broďáni, 2007; Espinel & Arjona, 2020; Houlin et al., 2016; Katerinka et al., 2019).

Samozrejme miera zovšeobecnenia je vo vrcholovom športovom tréningu výrazne limitovaná, čo potvrdzujú aj praktické skúsenosti z tréningu v atletickej chôdzi. Celkovo možno konštatovať, že u vrcholových chodcov má zásadný vplyv na výkon celkový objem zaťaženia, ktorý dokážu viacerí chodci realizovať prevažne chodeckým tréningom v nižších rýchlostných pásmach aeróbnej vytrvalosti STU 107 - STU 109, príp. kombináciou s behom a doplnkami STU 111. Z ukazovateľov chodeckého aeróbného zaťaženia definujeme STU 108 v tretej skupine faktorov. Tréningové ukazovatele STU 109 a STU 111 boli síce v našom prípade vyradené z analýzy z dôvodu nízkej miery homogenity, ale význam chodeckého a bežeckého objemu vo vyššie spomínaných ukazovateľov potvrdzujú vo svojich prácach Kisiel & Kisiel (2018), Katerinka et al. (2019), Pupiř (2009), Tifrea, & Delia (2019).

V súlade s našimi zisteniami, môžeme však špeciálnu vytrvalosť realizovanú v príslušnom rýchlostnom pásme s primeraným objemom zaťaženia, považovať za rozhodujúcu z pohľadu športového výkonu v chôdzi na 35 km.

Záver

S prihliadnutím na empirické a praktické poznatky v atletickej chôdzi môžeme konštatovať, že získané výsledky poukazujú na tréningové ukazovatele, ktoré významnou mierou ovplyvnili športovú výkonnosť reprezentanta Slovenskej republiky v chôdzi na 35 km.

Odhad založený na metóde hlavných komponentov vytvoril 3 zhľuky faktorov, ktoré boli pozitívne sýtené tréningovými ukazovateľmi a navzájom medzi sebou korelovali.

Zhluk prvej množiny faktorov tvorili ukazovatele chodeckej intenzívnej tempovej rýchlosti, extenzívnej špeciálnej vytrvalosti, intenzívnej a extenzívnej tempovej vytrvalosti i aeróbnej vytrvalosti. Druhú množinu faktorov tvorili chodecká extenzívna tempová rýchlosť a intenzívna špeciálna vytrvalosť. Z ukazovateľov chodeckého zaťaženia definujeme extenzívnu aeróbnu vytrvalosť ako tretí faktor.

Výsledky poukázali na intraindividuálnu štruktúru tréningových ukazovateľov determinujúcich športovú výkonnosť chodca v chôdzi na 35 km. Predkladaný faktorový model môžeme orientačne použiť pri plánovaní periodizácie objemu a intenzity tréningového zaťaženia. Vychádzať pritom musíme z cieľových kategórií tréningových metód determinujúcich športovú výkonnosť chodcov v chôdzi na 35 km pri diferencovanej výkonnosti.

Literatúra

- Arcelli, E. (1996). Marathon and 50 km race walk: physiology, diet and training. *New Studies in Athletics*, 11(4), 51-58.
- Augustyn, K., Augustyn, R., Bieniek, P., & Wilk, E. (2014). Training loads variability in race walking during 4-year preparation cycle for the XXIX Olympic Games in Beijing 2008. *Journal of Health Sciences*, 4(9), 173-180.
- Augustyn, K., Augustyn, R., Bieniek, P., & Wilk, E. (2014). Training loads variability in race walking during 4-year preparation cycle for the XXIX Olympic Games in Beijing 2008. *Journal of Health Sciences*, 4(9), 173-180.
- Beckett, L. (2016). The 3rd European Race Walking Conference. *New Studies in Athletics*, 31(3/4), 135-143.

- Bergström, J., Hermansen, L., Hultman, E., & Saltin, B. (1967). Diet, muscle glycogen and physical performance. *Acta physiologica Scandinavica*, 71(2), 140–150. doi <https://doi.org/10.1111/j.1748-1716.1967.tb03720.x>
- Billat, V. L., Sirvent, P., Koralsztein, J. P., & Mercier, J. (2003). The concept of maximal lactate steady state a bridge between biochemistry physiology and sport science. *Sports Medicine*, 33(6), 407-426.
- Broďáni, J., Šelinger, P., & Vavák, M. (2004). Laterality of walker's pace at various velocities. In I. Čillík (Eds.) *Atletika 2004*. (pp 18-26). UMB.
- Broďáni, J. (2007). Vplyv špeciálnej vytrvalosti na športový výkon v dlhodobej športovej príprave chodca na 20 km. In J. Michálek (Eds.), *Atletika 2007* (pp. 5-11). Masarik University.
- Broďáni, J., & Tóth, M. (2014). The dynamics of the work-out load by a walker on 50 kilometres in London Olympic macrocycle. In L. Flemr (Eds.), *Physical Activity in Science and Practice* (pp. 215-224). Karolinum.
- Broďáni, J., Czaková, M., Tóth, M., & Pavlovic, P. (2015). Periodization training load during sports training and peaking performance of racewalker on 50 and 20 km. *Sport Science*, 8(1/2), 49-54.
- Broďáni, J., Tóth, M., Spišiak, M., & Šiska, L. (2018). Training indicators as predictors of the sport performance of the race walker Matej Tóth in YTC 2013/2014 to YTC 2015/2016. *Physical Activity Review*, 6(1), 161-170.
- Broďáni J., Tóth, M., & Pupiš, M. (2021). Training loads determining sports performance in 50 km race walk. *Czech kinanthropology*, 25(3-4), 60-72.
- Cohen, J. S. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. 2nd ed. Lawrence Erlbaum Associates.
- Drake, A. (2005). The training methods of Olympic Champion Ivano Brugnetti and Italian race walkers. *The Coach*, 27, 55-61.
- Dvořák, M. et al. (1990). *Metodické listy 18*. Příprava československých chodcov na Olympijské hry do Soulu - 1988. VMOÚU ŠTV.
- Espinel, D. A. D., & Arjona, M. A. O. (2020). Effect of the taper phase over endurance during 20 km race walking. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(6), 3336-3344. DOI: 10.7752/jpes.2020.s6452
- Ezeiza, Go. J. (2019). *Physiological and biomechanical determinants of performance in elite race walkers*. Vitoria - Gasteiz.
- Gavora, P. (2012). *Tvorba výskumného nástroja pre pedagogické bádanie*. SPN.
- Hagberd, J. A., & Coyle, E. F. (1983). Physiological determinants of edurance performace as studied in competitove recawalkers. In Medicine and Science in Sports and Eercise. *U.S. Army Research Institute of Enviromental Medicine*, 4, 287-289.
- Hendl, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Portál.
- Houlin, L., Cong, G., Qinghua, G., & Yang, Y. (2016). The characteristics on Wang Zhen Specific Training load of a world young record Holder men's 20 km Race Walker. *Proceedings of the 2016 International Conference on Social Science, Humanities and Modern Education (SSHME 2016). Advances in Social Science, Education and Humanities Research* (pp. 216-250.). Atlantis Press. DOI: <https://doi.org/10.2991/sshme-16.2016.48>
- Jelonek, J., Pilis, W., Swiat, M., Michalski, C., & Stec, K. (2017). Quality of sports training and the biological adaptation of athletes to race walking. *Physical Activity Review*, 5, 212-221.
- Kaiser, J. (1994). *The estimation of correlation matrix from data having missing values*. Lahore.
- Katerinka - Czaková, M., Pupiš, M., & Líška, D. (2019). Comparing the final preparation of a race walker for 20 km and 50 km distances. *Gazzetta medica italiana archivio per le scienze mediche*, 178(9), 694-698.
- Kerlinger, F. N. (1975). *Základy výskumu chování*. Academia.
- Kisiel, K. (2016). *Race walking. Methodology of training from the Youngster to senior athlete*. Kisiel.
- Kisiel K., & Kisiel J. (2018). The training stress in 50-kilometre race walking divided in to the applied training loads. *Slovak Journal of Sport Science*, 5(1), 49-55.
- Korčok, P., & Pupiš, M. (2006) *Všetko o chôdzi*. UMB.

- Maron, M. B., Wagner, J. A., & Horvath, S. M. (1977). Thermoregulatory responses during competitive marathon running. *Journal of applied physiology: respiratory, environmental and exercise physiology*, 42(6), 909–914. DOI: <https://doi.org/10.1152/jappl.1977.42.6.909>
- Mekhrivadze, V. (2011). Спортивная ходьба. БГУФК.
- Mleczko, E., Mirek, W., Dabrowski, Z., Frączek, B., Forczek-Karkosz, W., Sudol, G., & Gradek, J. (2019). Multiaspective diagnostics of training loads as well as biomechanical parameters and blood indices among leading elite race walkers preparing for participation in the olympics. *Journal of Kinesiology and Exercise Sciences* 29(88), 37-62. DOI: 10.5604/01.3001.0015.5535
- Morvay, M., & Spišiak, M. (2022). *Tréningový denník športovca RTC 2021/2022*. VŠC Dukla.
- Pupiš, M. (2009). *Sports training and competition in race walking for 50 km*. UMB.
- Pupiš, M. (2011). The intensity of Race Walker Load at Various Performance at 20 and 50 km. In M. Pupiš (Eds.), *World Race Walking Research* (pp. 7-25). UMB.
- Sovenko S. (2022). Technique characteristics of 13-15 year-old female athletes specializing in race walking at the stage of preliminary basic preparation. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(1), 85-90. DOI: 10.7752/jpes.2022.01010Spi
- Spišiak, M. (2020). *Effectiveness of a training load on race walking sport performance on a representative of the Slovak Republic* [PhD theses, Constantine the Philosopher University].
- Stellingwerff, T. (2009). Olympic 50 km race-walker. Practical applications of science to optimize endurance performance. In A. Jeukendrup (Eds.), *Sports Nutrition Conference* (pp. 33-35). PoweBar.
- Sudol, G., & Mleczko, E. (2011). Polish Representatives Start Effectiveness in Athens and Beijing Olympic Games in 50 km Race Walk and Training Loads in Precompetition Period in Olympic Years. In M. Pupiš (Eds.), *World Race Walking Research* (pp. 95-104). UMB.
- Tifrea, C., & Delia, C. D. (2019). Theory of training, theoretical considerations - women's race walking. *CIDIDA - International Athletics Documentation, Research and Development Centre*. <http://www.cidida.org/files/documents/comunicaciones/Corina%20Tifrea.pdf>
- Wuensch, K. L. (2012). *Multivariate Analysis with SPSS*. core.ecu.edu/psyc/wuenschk/SPSS/SPSS-MV.htm
- Wiktorowicz, K., Przednowek, K., Lassota, L., & Krzeszowski, T. (2015). Predictive Modeling in Race Walking. *Computational intelligence and neuroscience*, 735060. DOI: <https://doi.org/10.1155/2015/735060>

Jaroslav Broďáni, doc. PaedDr. PhD.
Katedra telesnej výchovy a športu PF UKF
Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra, Slovensko
jbrodani@ukf.sk

SILOVÉ SCHOPNOSTI VESLAŘEK ČESKÉ NÁRODNÍ REPREZENTACE

STRENGTH ABILITIES OF THE CZECH NATIONAL TEAM FEMALE ROWERS

J. Busta & T. Macas

Univerzita Karlova, FTVS, Katedra plaveckých, vodních a technických sportů

Abstract

Rowing is a fitness-determined sport. Strength especially is an important factor in rowing performance. The aim of this study was twofold. First to determine the level of maximal strength of Czech national team female rowers in three frequently used exercises (squat, deadlift and bench-pull) and secondly to compare female rowers from the national team A with the team B.

When compared to the published standards the Czech national team shows an inadequate level of relative strength in squat (1.23 vs. 1.6 kg · kg⁻¹ body weight) and especially in bench-pull (0.86 vs. 1.2). The rowers in the A team showed higher standard of relative strength than the rowers of the national team B. However, the differences were not evaluated as practically or statistically significant. Compared subpopulations did not acquire sufficient scope for adequate statistical analysis.

To female rowers we recommend to focus on developing maximum strength skill with a special attention to the strength of upper limbs and torso. To coaches we recommend a regular diagnostic through these basic exercises.

Keywords: rowing; sport; diagnostics; performance; training

Souhrn

Veslování je kondičně determinovanou sportovní disciplínou. Zásadním faktorem veslařského výkonu jsou silové schopnosti. Cílem této studie bylo zjistit úroveň maximálních silových schopností veslařek české národní reprezentace u tří nejvyužívanějších veslařských cviků (dřep, mrtvý tah a přitah) a současně porovnat veslařky zařazené do reprezentačního družstva A a družstva B.

V porovnání s normami publikovanými v anglosaské literatuře vykazují české reprezentantky nižší úroveň relativních silových schopností u dřepu (1,23 vs. 1,6 kg · kg⁻¹ tělesné hmotnosti) a zejména u přitahu (0,86 vs. 1,2 kg · kg⁻¹). Veslařky reprezentačního družstva A vykazovaly v průměru vyšší míru relativních silových schopností než veslařky reprezentačního týmu B. Rozdíly nicméně nebyly vyhodnoceny jako prakticky nebo statisticky významné ($p < 0,05$; $d \geq 0,8$). Dodejme nicméně, že porovnávané reprezentativní vzorky nenabývaly dostatečného rozsahu pro adekvátní statistickou analýzu.

Českým veslařkám bychom doporučili zaměřit se na rozvoj maximálních silových schopností se speciálním zaměřením na horní končetiny a trup. Trenérům bychom zároveň doporučili pravidelnou diagnostiku silových schopností svěřenkyň prostřednictvím těchto základních cviků.

Klíčová slova: veslování; sport; diagnostika; výkon; trénink

Úvod

Veslování je obecně považováno za převážně kondičně determinovanou sportovní disciplínu. Svalová vytrvalost, síla a rychlost lodi spolu úzce souvisejí. Síla je také velmi důležitá na startu soutěžního výkonu, kdy veslařka musí prostřednictvím mohutných temp akcelarovat loď z nulové do závodní rychlosti v co nejkratším čase. Největší hodnoty síly produkované během závodu byly detekované

právě na startu závodu, u žen dosahovali hodnot 1019 N (Hartman, Mader, Wasser, a Klauer, 1993). Ingham, Whyte, Jones, a Nevill (2002) zjistili velmi vysokou hodnotu korelace ($r = 0,95$) mezi silou produkovanou během prvních 5 temp a 2000m výkonem na veslařském ergometru.

Předchozími výzkumy bylo již několikrát potvrzeno, že veslařský výkon je vysoce korelován s úrovní maximálních silových schopností, a podle kterých by se veslaři i veslařky měli soustředit na jejich adekvátní rozvoj (Battista, Pivarnik, Dummer, Sauer, a Malina, 2007; Riechman, Zoeller, Balasekaran, Goss, a Robertson, 2002). Mgr. Ondřej Synek, sportovní ředitel Českého veslařského svazu a několika-násobný olympijský medailista na skifu, v osobní komunikaci s autory konstatoval, že „české veslařky jsou slabé a těžké“. Opravdu limituje výkon českých veslařek nedostatečná úroveň silových schopností spojená s vyšší tělesnou hmotností, resp. nízkou úrovní relativních silových schopností? Mgr. Tomáš Kacovský, bývalý trenér naší nejúspěšnější veslařky Miroslavy Knapkové, doplnil, že v současné praxi „nejdou silové schopnosti systematicky sledovány a je proto obtížné silovou úroveň veslařek určit“.

Nízká silová úroveň spojená s vyšší hmotností a tedy celkově nízká úroveň relativní síly může být zcela určitě limitujícím faktorem veslařského výkonu (Ivey, Oakley, & Hagerman, 2004; Russel, Rosignol, & Sparrow, 1998; Yoshiga & Higuchi, 2003). McNeely, Sandler a Bamel (2005) proto považují programy rozvoje silových schopností za klíčovou součást rozvoje veslařského výkonu a publikovali cílové úrovně silových schopností žen u validních cviků (dřep, mrtvý tah a přítah). Jejich zjištění uvádíme v tab. č. 1. Veslařka o hmotnosti 70 kg aspirující na zařazení do národní reprezentace by tak podle zmíněných autorů měla být schopna překonat velikost odporu 98 kg u dřepu i mrtvého tahu a 77 kg u přítahu.

Tabulka 1./ Table 1.

Požadovaná úroveň relativních silových předpokladů veslařek různé výkonnostní úrovně. Zpracováno dle: McNeely, Sandler a Bamel (2005)./ The required level of relative strength for the female rowers of the different performance levels. According to: McNeely, Sandler and Bamel (2005).

	Univerzitní	U23	Klubové	Národní reprezentace	Olympijská reprezentace	
Dřep	1	1	1,25	1,4	1,6	Násobek
Mrtvý tah	0,8	1	1,25	1,4	1,6	tělesné
Přítah („čisté ruce“)	0,6	0,8	0,95	1,1	1,2	hmotnosti veslařky

Pro diagnostiku silových schopností veslařek bývá používán také leg-press a benchpress (např. Gillies & Bell, 2000), dřep, mrtvý tah a přítah jsou nicméně cviky široce využívanými pro diagnostiku i rozvoj silových schopností celosvětově (Nugent, Flanagan, Wilson, & Warrington, 2020). Podle Lawtona, Cronina a McGuigana (2011) jsou výkony v testech maximálních silových schopností středně silně až silně korelované s výkonností ve veslování a uvádí také, že v závodech úspěšnější veslařky jsou signifikantně silnější než veslařky méně úspěšné. McNeely, Sandler a Bamel (2005) shodně s Gilliesem a Bellem (2000) považují za důležitější relativní ukazatele síly, protože nárůst tělesné hmotnosti negativně ovlivňuje velikost odporu veslice ve vodě. Vyšší relativní síla umožňuje lépe akcelarovat každým tempem, protože poměr *síla/tělesná hmotnost* veslařky převyšuje poměr *hmotnost/odpor veslice*.

Abychom dokázali popsat úroveň silových schopností českých veslařek a verifikovat jejich silovou dostatečnost pro podání vrcholových výkonů, rozhodli jsme se provést vlastní pilotní výzkum. Cílem tohoto pilotního výzkumu tedy bylo:

- 1) Zjistit, jaká je úroveň silových schopností českých veslařek a tuto úroveň porovnat s požadovanými cílovými úrovněmi silových schopností publikovanými McNeelym, Sandlerem a Bamelem (2005), deskriptivní část studie.
- 2) Zjistit do jaké míry se v silových schopnostech liší velmi úspěšné veslařky (seniorské reprezentace A) od veslařek méně úspěšných (seniorská reprezentace B), komparativní část studie.

Závěrem jsme chtěli vydat konkrétní doporučení pro praxi silového tréninku veslařek.

Metody

Výzkumný soubor

Výzkumným souborem bylo 9 veslařek (věk: $22,8 \pm 3,1$ let; tělesná výška: $177,5 \pm 3,8$ cm; tělesná hmotnost: $73,1 \pm 9,4$ kg), členek reprezentačního družstva České republiky ve veslování. Členkami seniorské reprezentace A účastnících se světově nejprestižnějších soutěží (seniorské mistrovství světa a Evropy) bylo 5 veslařek. Členkami seniorské reprezentace B (věkově omezené reprezentační družstvo do 23 let) byly 4 veslařky.

Testování maximálních silových schopností

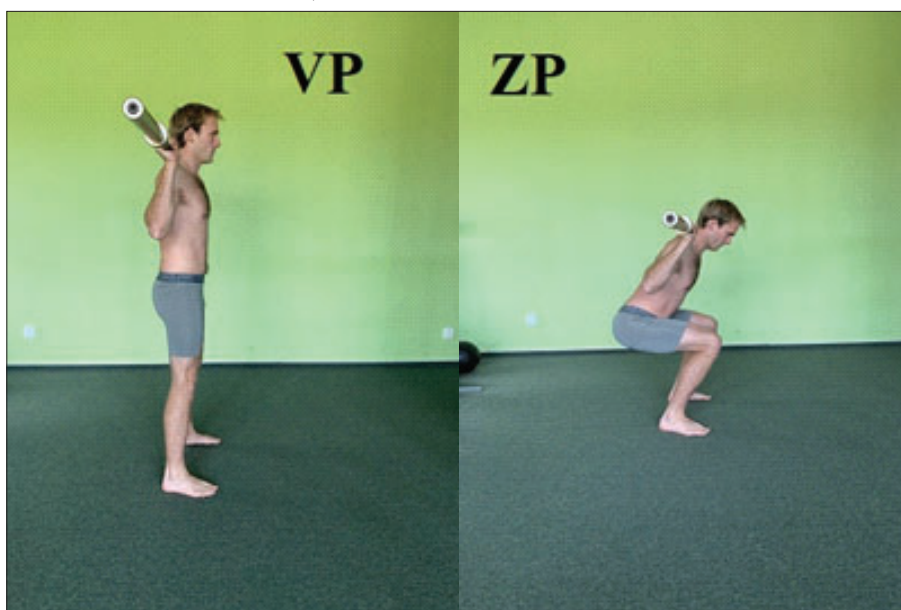
Veslařky absolvovali jednodenní test silových schopností v měsíci listopadu a jednodenní testování v měsíci lednu. Testování maximální síly (1 opakovacího maxima) probíhalo přesně v souladu s doporučeným protokolem McNeelyho, Sandlera a Bamela (2005).

A) Dřep

Chodidla v postavení mírně širším, než je šířka ramen. Osa činky umístěna na trapézových svalech a vrchní části deltových svalů. Lokty při úchopu činky směřují dolů. Úchop nadhmatem. Úhel v kolenních kloubech ve spodní části dřepu $\leq 90^\circ$ (tzn. stehenní kosti alespoň vodorovně s podložkou). Dřep by měl být vykonán na celých chodidlech. Hlava v prodloužení trupu, bez nadměrné lordózy bederní páteře. Dle Comferta a McMahona (2015) je dřep cvikem o velmi vysoké reliabilitě (ICC: 0,994; $p < 0,001$; R^2 : 0,978).

Obrázek 1./ Figure 1.

Dřep – výchozí a závěrečné postavení./ Squat - initial and finishing position.

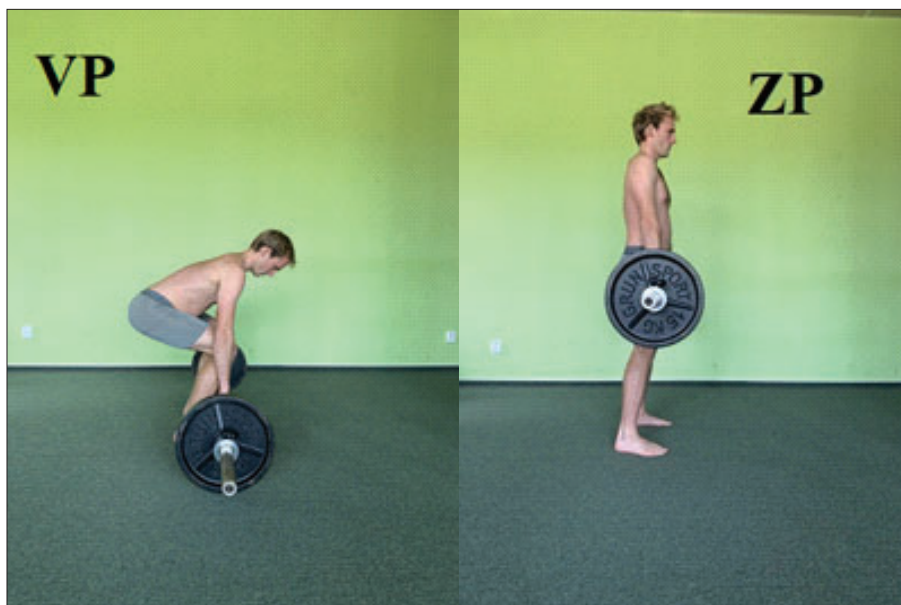

B) Mrtvý tah

Dopředu směřující chodidla v postavení širě kyčelních kloubů. Úchop nadhmatem. Ve VP držet pánev nízko, hlava v prodloužení trupu, optimální trupová stabilizace prostřednictvím aktivace hlubokého stabilizačního systému. Vyvarovat se nadměrné kyfotizace („ohnutí“) páteře, stejně tak i nadměrné lordózy („prohnutí“) bederní páteře. ZP je charakteristická extenzí v kolenních i kyčelních kloubech (rovný stoj).

Obrázek 2./ Figure 2.

Mrtvý tah – výchozí a závěrečné postavení./ Deadlift - initial and final position.

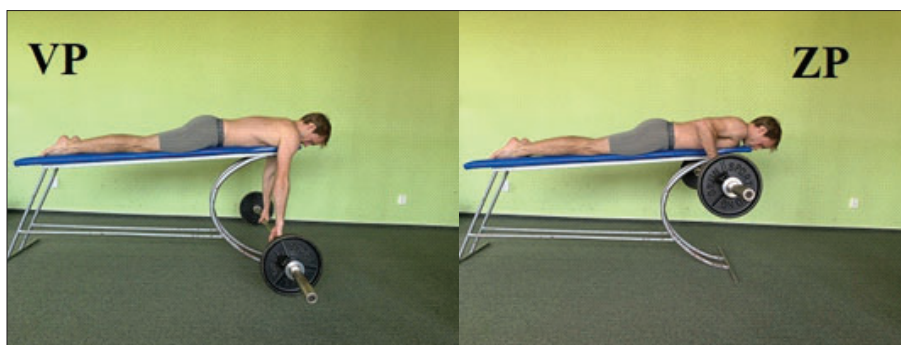

C) Přítah

Leh na vysoké stabilní lavici, hlava v prodloužení trupu. Trup a dolní končetiny jsou v kontaktu s lavicí v průběhu celého cviku – není povoleno zapření dolních končetin o spodní hranu lavice a stejně tak není povolena ani hyperextenze trupu v průběhu cviku. Úchop nadhmatem. Držení osy činky v pozici širě ramen anebo mírně širší. Činka je tažena vzhůru dokud se osa nedotkne spodní části lavice.

Obrázek 3./ Figure 3.

Přítah – výchozí a závěrečné postavení./ Bench-pull - initial and final position.

Analýza dat

K popisu souboru byla využita základní popisná statistika (průměr, směrodatná odchylka, minimální a maximální hodnota). Ke zjištění statistické významnosti rozdílu ($p < 0,05$) mezi výkonnostními skupinami veslařek byl využit Studentův T-Test, ke stanovení věcné významnosti potom koeficient velikosti účinku Cohenovo d , velikost účinku byla posuzována dle Sigmundové a Sigmunda (2012) následovně: malý efekt ($d = 0,20 - 0,49$), střední efekt ($d = 0,50 - 0,79$) a velký efekt ($d \geq 0,80$). Normalita dat byla posouzena dle Netolické (2008) porovnáním průměru hodnot s jejich mediánem (rozdíl mezi průměrem a mediánem $< 10 \%$, data splňují kritérium normálního rozdělení).

Výsledky

V tabulce č. 2 jsou prezentovány výsledky silových testů z měsíce listopadu 2021, v tabulce č. 3 potom výsledky stejného testování z měsíce ledna 2022.

Tabulka 2./ Table 2.

Absolutní a relativní silové výkony českých veslařek v dřepu, mrtvém tahu a přítahu (listopad 2021)./ Absolute and relative strength indicators of Czech female rowers in squat, deadlift and bench-pull (November, 2021).

Probandka č.	Hmotnost	Výkon dřep		Výkon mrtvý tah		Výkon přítah	
		Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
1	59,7	80	1,34	99	1,66	53	0,89
2	83,3	105	1,26	120	1,44	65	0,78
3	61,7	70	1,13	99	1,60	55	0,89
4	79,7	88	1,10	130	1,63	82,5	1,04
5	76,6	80	1,04	105	1,37	65	0,85
6	76,4	78	1,02	114	1,49	57,5	0,75
7	72,3	73	1,01	96	1,33	55	0,76
8	61,6	60	0,97	105	1,70	52,5	0,85
9	86,8	60	0,69	102	1,18	52,5	0,60
Průměr	73,1	77,1	1,06	107,8	1,48	59,8	0,82
Smodch.	9,4	13,2	0,17	10,7	0,16	9,3	0,11
Min.	59,7	60	0,69	96	1,18	52,5	0,60
Max.	86,8	105	1,34	130	1,70	82,5	1,04

Z listopadového testování (tab. č. 2) vyplývá, že veslařky nedosahují silové úrovně doporučené studií McNeelyho, Sandlera a Bamela (2005). Ta požaduje, aby veslařky s olympijskými ambicemi byly schopné uzvednout 1,6 násobek své tělesné hmotnosti u dřepu i mrtvého tahu a 1,2 násobek tělesné hmotnosti u přítahu.

Tabulka 3./ Table 3.

Absolutní a relativní silové výkony českých veslařek v dřepu, mrtvém tahu a přítahu (leden 2022)./ Absolute and relative strength indicators of Czech female rowers in squat, deadlift and bench-pull (January, 2022).

Probandka č.	Hmotnost	Výkon dřep		Výkon mrtvý tah		Výkon přítah	
		Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
1	60,0	90	1,50	108	1,80	58,5	0,98
2	84	110	1,3	130	1,54	68	0,8
3	62,4	85	1,36	110	1,76	60	0,96
4	79,6	109	1,37	130	1,63	82,5	1,04
5	76,3	96	1,26	111	1,45	67,5	0,88
6	77,6	82	1,06	125	1,64	60	0,78
7	73,1	87	1,19	115	1,57	60	0,82
8	62	65	1,04	110	1,77	54	0,87
9	86,8	87	1,0	120	1,38	55	0,63
Průměr	73,5	90,1	1,23	117,7	1,62	62,8	0,86
Smodch.	9,4	13,0	0,16	8,3	0,14	8,3	0,12
Min.	60	65	1	108	1,38	54	0,63
Max.	86,8	110	1,5	130	1,8	82,5	1,04

Z tabulky č. 2 a 3 je patrné, že prakticky všechny veslařky dokázaly při lednovém testování překonat vyšší odpor než v listopadu. Po silové intervenci došlo k nárůstu relativní síly u dřepu (+0,17) a mrtvého tahu (+0,14), u přítahu došlo pouze k minimálnímu zlepšení (+0,04). Nicméně, české veslařky byly schopné v průměru dosahovat adekvátní silové úrovně pouze u mrtvého tahu.

Tabulka 4. / Table 4.

Rozdíly mezi skupinou mezinárodně nejúspěšnějších veslařek (senior A tým) a ostatních veslařek (senior B tým). / Differences between the group of internationally most successful rowers (senior A team) and other rowers (senior B team).

Výkonnostní skupina		Výkon dřep (rel.)		Výkon mrtvý tah (rel.)		Výkon přitah (rel.)	
		Listopad	Leden	Listopad	Leden	Listopad	Leden
	Senior A tým	1,14 ± 0,13	1,28 ± 0,15	1,51 ± 0,12	1,63 ± 0,09	0,84 ± 0,11	0,88 ± 0,10
	Senior B tým	0,95 ± 0,16	1,16 ± 0,15	1,46 ± 0,20	1,59 ± 0,18	0,79 ± 0,11	0,84 ± 0,12
Diference	%	20	10,3	5,5	2,5	6,3	4,7
mezi	p	0,16	0,34	0,73	0,70	0,60	0,60
skupinami	Cohen's d	1,30	0,8	0,30	0,28	0,45	0,36

Veslařky reprezentace A dosahovaly vyšší úroveň relativního ukazatele silových schopností u všech cviků (tab. č. 4) v listopadovém i lednovém testování. S výjimkou dřepu ovšem rozdíly nebyly vyhodnoceny jako významné, resp. byl zjištěn věcně významný rozdíl u relativní síly při výkonu v dřepu při listopadovém ($d = 1,3$) i lednovém ($d = 0,8$) testování.

Diskuse

Maximální síla je optimálně rozvíjena prostřednictvím tréninku s velmi vysokými odpory (85–95 % maxima) a nízkými počty opakování (Campos et al., 2002). Veslování je velmi komplexním pohybem, ve kterém je klíčová mezisvalová koordinace. Propojuje činnost dolních končetin s činností trupu i horních končetin v celkové souhře (Rodriguez, Rodriguez, Cook, & Sandborn, 1990). V silové přípravě by se proto i veslařky měly a soustředit na více-kloubové komplexní cviky, které zapojují více svalových skupin, jsou koordinačně podobné veslařskému pohybovému vzorci a vedou k celotělovému zesílení. Typicky se jedná právě o dřep, mrtvý tah a přitah (McNeely, Sandler, & Bamel, 2005).

Silové přípravě se například ve Velké Británii věnuje 94 % trenérů, 91 % trenérů v dotazníkovém šetření potom jimi aplikovanou silovou přípravu označilo za systematickou a periodizovanou (Gee, Olsen, Berger, Golby, & Thompson, 2011). Trenéři Velké Británie, země, jejíž metodiku silového tréninku ve veslování lze považovat za velmi vyvinutou, kromě dřepu, mrtvého tahu a přitahu přistupují v rámci silové přípravy k několika dalším komplexním cvikům, zejména k: přemístění, leg-pressu, shybům, bench-pressu a nadhozu (Gee et al., 2011).

V porovnání s požadovanými hodnotami (McNeely, Sandler, & Bamel, 2005) dosahují české veslařky dostatečných hodnot v případě mrtvého tahu. Významně nižší hodnoty ovšem byly pozorovány u dřepu a velmi nízké hodnoty relativní síly byly zjištěny u cviku přitah („čistě ruce“). To velmi pravděpodobně svědčí o dlouhodobém podcenění silové přípravy horních končetin a trupu. K verifikaci tohoto předpokladu bychom ovšem měli provést analytický rozbor tréninkového procesu českých veslařek, jedná se o možnost pro budoucí studie. Veslařky zařazené v seniorském reprezentačním družstvu A vykazovaly vyšší úroveň relativních silových schopností v případě všech cviků i obou testování, rozdíly ovšem s výjimkou dřepu nebyly vyhodnoceny jako statisticky či věcně významné. U dřepu byly zjištěny věcně významné rozdíly u ukazatele relativní síly jak v listopadovém ($d = 1,3$), tak i lednovém testování ($d = 0,8$). Je nutné uvést, že pro adekvátní a statisticky podložené závěry v oblasti diferencí mezi výkonnostními skupinami bychom potřebovali otestovat rozsáhlejší výzkumný soubor veslařek.

Objektivita testování byla zajištěna prostřednictvím přesných metodických instrukcí i sledováním veslařek kondičním trenérem a fyzioterapeutem v průběhu testování. „Zjevná“ validita testu je dána vysokou kinematickou podobností cviků dřepu, mrtvého tahu a přitahu s pohybovým vzorcem veslařského pohybu. Dlouhodobé testování maximální síly prostřednictvím uvedených cviků lze doporučit v systematické dlouhodobé přípravě všech veslařek.

Cílem předkládaného výzkumu nebylo sledovat zlepšení veslařek v oblasti jejich silových výkonů. I přesto ale stojí za zmínku, že porovnáním výsledků listopadového a lednového testování zjistíme, že prakticky ve všech případech došlo k poměrně znatelným silovým přírůstkům. To svědčí o efektivitě zvoleného silově-rozvíjecího cvičebního programu, také ale o dobré adaptabilitě veslařek na silový trénink. Vyšší silová úroveň se přitom dle McNeelyho, Sandlera a Bamela (2005) pozitivně projeví při veslařských výkonech. Zdá se, že prostřednictvím racionálně nastavených silově-cvičebních programech

by veslařky mohly poměrně rychle dosáhnout požadované a výkon nelimitující úrovně absolutní i relativní síly, což by jim následně umožnilo více se soustředit na jiné výkonové předpoklady (např. specifickou sílu na vodě, výbušnost apod.).

Závěry

Veslařky s nejvyššími sportovními ambicemi by měly být schopné překonat 1,6 násobek vlastní tělesné hmotnosti při dřepu a mrtvém tahu a 1,2 násobek u cviku přitah. Zatímco u mrtvého tahu české vrcholové veslařky dosahovaly adekvátního koeficientu relativní síly (1,62), u dřepu (1,23) a zejména přitahu (0,86) se nacházely významně pod doporučovanou úrovní. Doporučením pro praxi proto je zaměření se na rozvoj silových schopností horních končetin (resp. přitahů), které se velmi významně zapojují v koncové fázi veslařského záběru. Zároveň doporučujeme zaměřit se i na dřep, zejména hluboký dřep, neboť jsou při něm zesilovány svalové skupiny zajišťující počáteční fázi záběru (resp. rychlou akceleraci od samého začátku záběru). Určitým generalizujícím doporučením pro praxi potom je aplikace promyšlené, systematické a dlouhodobé silové přípravy, která by v případě veslařek zajistila optimální úroveň silových schopností. Optimalizace protokolů rozvoje silových schopností může být předmětem dalšího zkoumání.

Literatura

- Battista, R. A., Pivarnik, J. M., Dummer, G. M., Sauer, N., & Malina, R. M. (2007). Comparisons of physical characteristics and performances among female collegiate rowers. *Journal of Sports Sciences*, 25, 651–657.
- Campos, G. E., Luecke, T. J., Wendeln, H. K., Toma, K., Hagerman, F. C., Murray, T. F., Ragg, K. E., Ratamess, N. A., Kraemer, W. J., & Staron, R. S. (2002). Muscular adaptations in response to three different resistance-training regimens: Specificity of repetition maximum training zones. *European Journal of Applied Physiology*, 88, 50–60.
- Comfort, P., & McMahon, J. J. (2015). Reliability of Maximal Back Squat and Power Clean Performances in Inexperienced Athletes. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 29(11), 3089–3096.
- Gee, T. I., Olsen, P. D., Berger, N. J., Golby, J., & Thompson, K. G. (2011). Strength and Conditioning Practices in Rowing. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 25(3), 668–682.
- Gillies, E. M., & Bell, G. J. (2000). The relationship of physical and physiological parameters to 2000 m simulated rowing performance. *Sports Medicine, Training and Rehabilitation*, 9(4), 277–288.
- Hartman, U., Mader, A., Wasser, K., & Klauer, I. (1993). Peak force, velocity, and power during five and ten maximal rowing ergometer strokes by world class female and male rowers. *International Journal of Sports Medicine*, 14(1), 42–45.
- Ingham, S. A., Whyte, G. P., Jones, K., & Nevill, A. M. (2002). Determinants of 2,000 m rowing ergometer performance in elite rowers. *European Journal of Applied Physiology*, 88, 243–246.
- Ivey, P., Oakley, J., & Hagerman, P. (2004). Strength training for the preparatory phase in collegiate women's rowing. *Strength and Conditioning Journal*, 26(6), 10–15.
- Lawton, T. W., Cronin, J. B., & McGuigan, M. R. (2011). Strength Testing and Training for Rowers. *Sports Medicine*, 41(5), 413–432.
- McNeely, E., Sandler, D., & Bamel, S. (2005). Strength and Power Goals for Competitive Rowers. *Strength and Conditioning Journal*, 27(3), 10–15.
- Netolická, V. (2008). *Testy normality*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci: Katedra matematické analýzy a aplikací matematiky.
- Nugent, F. J., Flanagan, E. P., Wilson, F., & Warrington, G. D. (2020). Strength and Conditioning for Competitive Rowers. *Strength and Conditioning Journal*, 42(3), 6–21.
- Riechman, S. E., Zoeller, R. F., Balasekaran, G., Goss, F. L., & Robertson, R. J. (2002). Prediction of 2000 m indoor rowing performance using a 30s sprint and maximal oxygen uptake. *Journal of Sports Sciences*, 20, 681–687.
- Rodriguez, R. J., Rodriguez, R. P., Cook, S. D., & Sandborn, P. M. (1990). Electromyographic analysis of rowing stroke biomechanics. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 30, 103–108.
- Russel, A. M., Rossignol, P. F., & Sparrow, W. A. (1998). Prediction of elite schoolboy 2000m rowing ergometer performance from metabolic, anthropometric and strength variables. *Journal of Sports Sciences*, 16, 749–754.

- Sigmundová, D., & Sigmund, E. (2012). Statistická a věcná významnost a použití dat o pohybové aktivitě. *Tělesná kultura*, 35(1), 55–72.
- Yoshiga, C. C., & Higuchi, M. (2003). Bilateral leg extension power and fat-free mass in young oarsmen. *Journal of Sports Sciences*, 21, 905–909.

PhDr. Jan Busta, Ph.D.
UK FTVS
José Martího 269/31
162 52, Praha 6 - Veleslavín
busta@ftvs.cuni.cz

PŘÍMÉ PODÁNÍ A JEHO ÚSPĚŠNOST V SOUVISLOSTI K NADHOZU A ZÁSAHU MÍČE U ZÁVODNÍCH HRÁČŮ TENISU

FLAT SERVE SUCCESS IN THE RELATIONSHIP TO THE SERVE TOSS AND RACKET-BALL IMPACT OF COMPETITIVE TENNIS PLAYERS

J. Carboch, & D. Hrychová

Univerzita Karlova. Fakulta tělesné výchovy a sportu

Abstract

The flat serve is characterized by its speed. If it is successfully executed, the serving player can achieve a service winner or an advantage for the following rally. The goal is to find out the relation between the serve toss and the success of the first (flat) serve in tennis. We observed 8 competitive tennis players who served 40 flat serves. They were videotaped on a high-speed camera (200 Hz) from the side view. On the basis of 2D kinematic analysis, we evaluated the racket-ball impact during 1) successful serves 2) serves into the net 3) serves fault–long 4) serves fault–wide. Successful serves were hit by players at a mean distance of 61,6 cm (X-axis) from the baseline towards the net and at a mean height of 272,9 cm (Y-axis). Analysis of variance showed no significant difference, although post-hoc tests showed a significant difference ($p < 0,05$) between successful serves and serves fault-wide on the X-axis; and on the same axis there was a large effect size between serves into the net and to the serves wide ($d = 0,94$). The serve toss affects the success of the serve, but players can to some extent use their own movement skills to compensate for its inaccuracies and make corrections in their movement to achieve a successful serve.

Keywords: kinematic analysis; first serve; movement skills; game performance

Souhrn

Přímé podání je charakteristické svojí rychlostí a razancí. Při jeho úspěšném provedení může podávající hráč získat přímý bod z podání nebo výhodnou situaci pro následující rozehru. Cílem je zjistit, jaký vztah má nadhoz na úspěšnost prvního (přímého) podání u hráčů tenisu. Sledovali jsme 8 závodních hráčů tenisu, kteří podávali 40 přímých podání. Ti byli natáčeni na rychloběžnou kameru (200 Hz) z bočního pohledu. Na základě 2D kinematické analýzy jsme hodnotili bod zásahu míče u podání: 1) úspěšné 2) do sítě 3) do autu – dlouhý 4) do autu – do strany. Úspěšné podání hráči zasahovali v průměrné vzdálenosti 61,6 cm (osa X) od základní čáry směrem k síti a v průměrné výšce 272,9 cm (osa Y). Analýza rozptylu neukázala žádný významný rozdíl, i když post-hoc testy ukázaly významný rozdíl ($p < 0,05$) mezi dobrými podáními a do autu do strany na ose X; a na téže ose došlo k velkému efektu věcné významnosti mezi podáními do sítě a do autu do strany ($d = 0,94$). Nadhoz podání ovlivňuje úspěšnost podání, avšak hráči mohou do jisté míry pomocí vlastních pohybových dovedností kompenzovat jeho nepřesnosti a korigovat svůj pohyb a docílit úspěšného podání.

Klíčová slova: kinematická analýza; první podání; pohybové dovednosti; herní výkon

Úvod

Podání patří mezi nejdůležitější údery, jelikož jím začíná každá rozehra. Existuje několik typů podání s různými technikami provedení (Abrams et al., 2011; Crespo & Miley, 2002; Cross, 2011; Vorobiev et al., 1993). Pokud je první podání úspěšné, může tenista získat přímý bod z podání nebo převzít kontrolu nad celou rozehrů a dostat se do výhodné situace pro zbytek roze hry. Pakliže je to

naopak a podání je nekvalitní, může se hráč ocitnout v nevýhodné roli bránícího hráče a o výhodu podání přijít.

Podání patří mezi klíčové úderů během utkání a je i nejčastějším úderem v tenisové dvouhře, představuje 45 % (French Open) až 60 % (Wimbledon) z celkového počtu úderů v zápase (Johnson et al., 2006; O'Donoghue & Ingram 2001). Důležitost prvního podání lze shrnout dle Carbocha (2017) následovně. Na Australian Open v roce 2016 dosahovala účinnost prvního podání 72 % vyhraných úderů po úspěšném prvním podání, kdežto u žen se jednalo jen o 65 %. Nejmenší rozdíl mezi muži a ženami byl v roce 2016 zaznamenán na French Open, kde se hraje na pomalém antukovém dvorci, tudíž rozdíl mezi těmito dvěma pohlavími byl pouze 4 % (67 % muži; 63 % ženy). Naopak největší procentuální rozdíl byl na Wimbledonu, kde se hraje na travnatém povrchu, který je kluzký a odskoky jsou tudíž velmi rychlé a nízké. U mužů se jednalo o 75 % vyhraných míčů po prvním podání, u žen to bylo 66 %.

První podání je pro přijímajícího hráče daleko nebezpečnější, protože je podstatně více razantní než druhé podání. Díky jeho vyšší rychlosti má mnohem méně času na jeho odehrání. Ideálně by hráč měl zahrát alespoň 70 % úspěšných prvních podání (Brabenec, 1997). Přímé podání je jedním typem prvního podání. Jedná se o podání, které se snaží hráč zahrát bez záměrné rotace. Díky tomu míč dosáhne maximální možné rychlosti, na rozdíl od druhého podání, kde rotaci už využívá a kontrola míče nad tímto podáním je snazší (Carboch, 2022).

Naučit se dobrý a kvalitní nadhoz je velice důležité, protože právě ten rozhoduje o kvalitě následného podání. Proto by se hráč měl na nadhoz plně soustředit a nadhazovat si míč stabilně, protože i sebemenší nepřesnost může ovlivnit celé podání. Přestože Crespo a Miley (2002) doporučují používat stejný nadhoz pro všechny typy podání z toho důvodu, aby soupeř nepoznal, kam bude podání směřovat, tak studie od Carbocha a Příbylové (2015) poukazuje na to, že tomu tak není. Ti uvádějí, že hráči si na podání s horní rotací nadhazují míč jinak než na podání s boční rotací a na přímé podání. To samé platí i u druhého podání, které je mířeno na „těčko“ a ven z dvorce. Elitní hráči však někdy úmyslně nadhozem klamou, aby zmátli soupeře (Vernon et al., 2018; Carboch et al., 2022). Podle Scholla (2008) je podstatné se naučit dobrý a přesný nadhoz, protože je předpokladem pro úspěšné podání. Úspěšnost prvního na elitní úrovni se pohybuje okolo 60 % (Carboch, 2017). Cílem je zjistit, jaký vztah má nadhoz na úspěšnost prvního (příného) podání u hráčů tenisu.

Metody

Výzkumný soubor

Výzkumu se zúčastnilo celkem 8 závodních hráčů tenisu hrajících pravou rukou s průměrným věkem $25,1 \pm 5,4$; výškou $183,4 \pm 5,9$ cm; hmotností $79,1 \pm 9,9$ kg; a národním umístěním na celostátním žebříčku v kategorii mužů 439 ± 255 . Testovaní hráči hrají tenis od svých 5-8 let. Tito testovaní jedinci pravidelně hrají tenis několikrát týdně a současně věnují i trenérské činnosti. Rovněž pravidelně hrají turnaje jednotlivců a soutěže družstev na úrovni divize a první třídy.

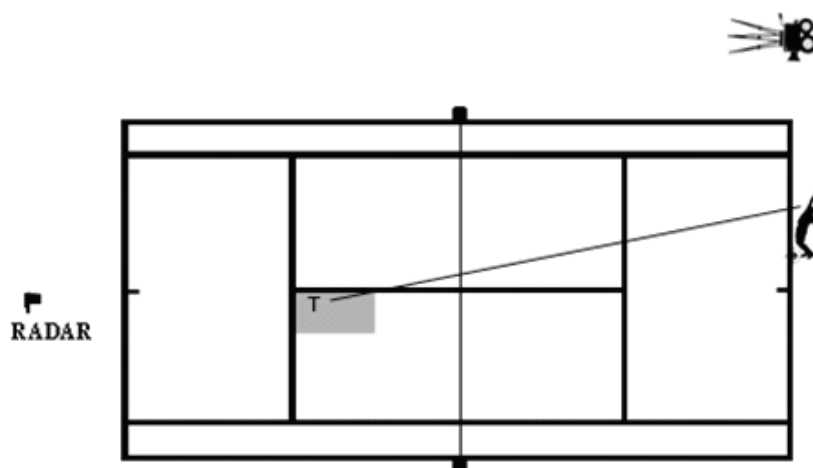
Měřicí procedury a aparatura

Měření probíhalo na krytém dvorci. Testovaní hráči byli seznámeni s úkolem a činností, kterou budou provádět (zahrát 40 prvních přímých podání jako v utkání s největší možnou rychlostí do předem vymezeného území). Následovalo standardní rozsvícení a rozehrání, včetně podání (Carboch et al., 2018). Testovaný hráč odehrál celkem 40 (4 série po 10) prvních (přímých) podání z pravé strany dvorce, které byly mířeny na „těčko“ (spojnice střední čáry pro podání a čáry podání) do území vyznačeného kužely širokého 1,5m (viz. obr. 1). Každý hráč podával vždy ze stejného místa. Tzn., že špička jeho přední nohy při zahájení podání začínala vždy ze značky, umístěné na základní čáře 1m od středu základní čáry. Hráč pokaždé podal 10 podání, poté následovala dvou minutová odpočinková pauza.

Pro pořízení videozáznamu byla použita rychloběžná kamera Basler GeniCam piA640- 210gc se snímkovací frekvencí 200 Hz., která byla připojena k počítači. Tato kamera byla umístěna v prodloužení základní čáry ve vzdálenosti 2,5m za postranní čarou a ve výšce 150 cm. Před každým měřením byla provedena kalibrace z místa, kde hráč začínal svá podání. K měření rychlosti byl použit Radar Stalker Pro II., který byl umístěn dva metry za základní čarou přímo na druhé polovině dvorce u střední značky pro podání.

Obrázek 1./ Figure 1.

Rozmístění na dvorci./ Experiment set-up.

Vyhodnocení dat

Odehraná podání byla kategorizována na: 1) Podání do sítě 2) Dobrá podání (míč dopadl do vymezeného území širokého 1,5m od střední čáry pro podání) 3) Aut – dlouhý 4) Aut – do strany. Videozáznamy byly analyzovány v programu Dartfish 10 a byly vyhodnoceny pomocí 2D analýzy. Kartézský souřadný systém byl definován před každým pokusem, abychom zamezili nechtěnému posunu nohy podávajícího. Výchozí bod 0 byl umístěn u špičky boty (Carboch et al., 2018; Chow et al., 2003; Reid et al., 2011). Osa X představuje vzdálenost zásahu míče od základní čáry směrem k síti. Osa Y zase v jaké výšce hráči odehrávali míč. Hodnotil se zásah raketa-míč (prvního kontakt s míčem). Naměřená data byla zpracována pomocí základních deskriptivních charakteristik, dále pro zjištění statické významnosti byla provedena analýza rozptylu pro opakovaná měření. Pro určení významnosti mezi vlastnostmi nadhozu u výsledků podání byly provedeny post-hoc testy (Bonferroni) s hladinou statistické významnosti $\alpha = 0,05$. Pro určení věcné významnosti jsme spočítali Cohenovo d , které můžeme interpretovat jako malý efekt (0,20 – 0,49), střední efekt (0,50 – 0,79), velký efekt $d \geq 0,80$ (Cohen, 1988).

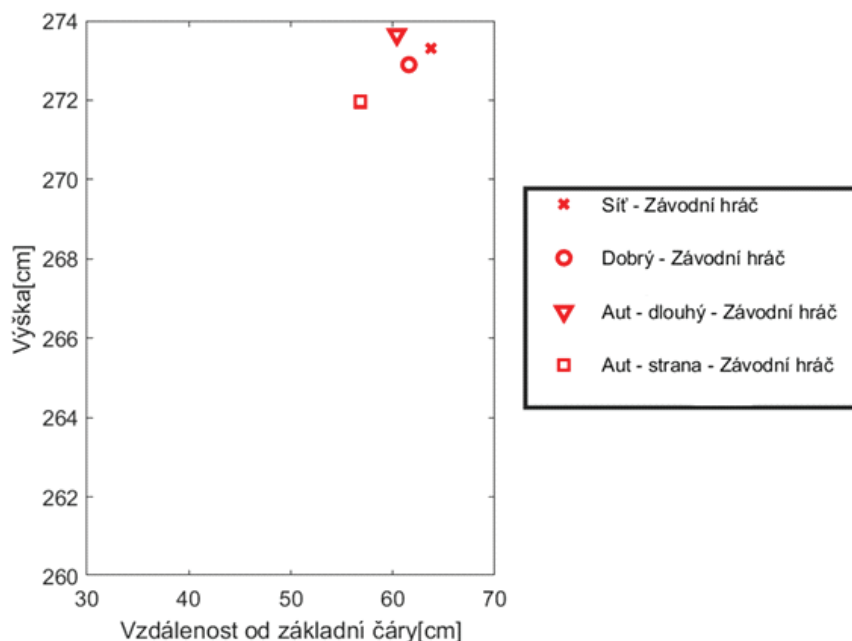
Výsledky

I když analýza rozptylu pro opakovaná měření celkově neukázala žádný významný rozdíl nadhozu na výsledky podání v jednotlivých kategoriích, tak při vzájemném porovnání proměnných u jednotlivých kategorií však post-hoc testy ukázaly jeden významný rozdíl ($p < 0,05$; $d = 0,66$) pouze na ose X mezi zásahem míče u dobrého podání a u podání do autu do strany. Tyto protichůdné výsledky u analýzy rozptylu se mohou vyskytnout a i když je celkový výsledek analýzy rozptylu nevýznamný, tak párové porovnání může ukázat významný rozdíl, který tak lze interpretovat (Hsu, 1999; Xlstat, 2022). Velký efekt věcné významnosti $d = 0,94$ byl ukázán na ose X mezi dobrými podáními a podáními do autu do strany. Ve všech ostatních případech kromě výše zmíněného byl efekt malý nebo žádný.

Nejnižší a nejvíce u těla čili blíže k základní čáře trefovali míče, které skončily v autu do strany. Naopak průměrně nejvýše zasažené míče byly dlouhé, jak lze vidět na ose Y. Podání, která byla dobrá, zasahovali hráči jen o 1,2 cm více vpředu než míče, které skončily v autu jako dlouhé, jak je vidět na ose X. Nejvíce vpředu, tudíž nejvíce vzdálené od základní čáry byly míče, které skončily v síti. Mezi všemi podáními je velmi malé rozpětí, zvláště pak u podání, která skončila v síti nebo byla dlouhá či dobrá. Na ose X se mezi těmito třemi typy jedná o 3,3 cm a o pouhých 0,8 cm, jak je znázorněno na ose Y (viz tab. 1 a obr. 2).

Obrázek 2./ Figure 2.

Průměrný zásah míče./ Mean racket-ball contact point.

Tabulka 1./ Table 1.

Zásah míče u jednotlivých hráčů./ Racket-ball contact point of all participants.

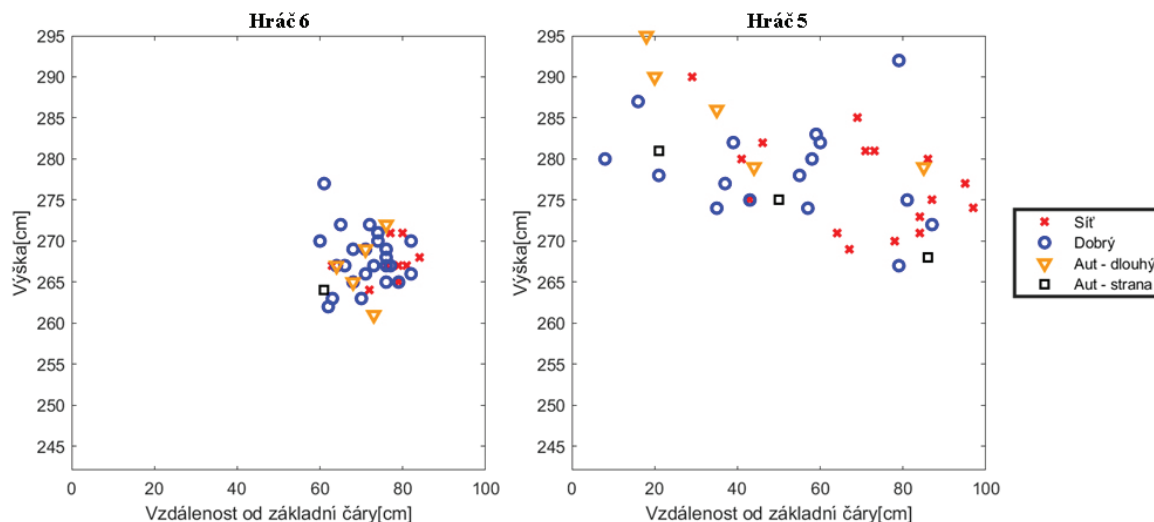
Hráč (Player)	Síť (Net)		Dobré podání (Serve in)		Aut dlouhý (Fault long)		Aut do strany (Fault wide)		Rychlost (Serve speed) Km/h
	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	
1	60,1	281,7	69,4	283,6	61,8	282,0	64,7	283,7	187,7
2	70,1	266,4	71,2	266,2	73,4	266,8	65,0	266,3	180,7
3	64,9	289,2	58,7	285,4	63,4	284,6	51,4	286,2	183,5
4	60,0	279,0	58,8	278,9	57,8	279,7	57,7	275,8	186,4
5	69,6	277,1	50,9	278,5	40,4	285,8	52,3	274,7	160,5
6	76,8	267,8	71,1	267,8	70,4	266,8	61,0	264,0	171,0
7	56,3	274,2	54,5	271,6	59,0	274,5	48,9	274,1	186,3
8	51,8	250,9	58,2	251,1	56,9	249,1	54,0	251,0	156,7
Průměr	63,7	273,3	61,6	272,9	60,4	273,7	56,9*	272,0	176,6
SD	8,2	11,7	7,9	11,2	10,0	12,4	6,2	11,4	11,5

Poznámka/ Note. Jedná se o průměrné hodnoty v cm; *statisticky významný rozdíl od průměru dobrého podání ($p < 0,05$). Mean values in cm; *significantly different than Serve in ($p < 0,05$).

Pro názornost a pro umožnění lepší interpretace výsledků jsme zahrnuli i výsledky jednotlivých hráčů (v tab. 1) a následně ukazujeme graficky zásah míčů u dvou hráčů (obr.3), kteří se dle výsledků jeví na hráče s nejvíce konzistentním nadhozem a hráče s nejvíce variabilním nadhozem (největší rozptyl). Zde vidíme, že hráči zasahují míč v různých pozicích s různou úspěšností. Např. chybná i dobrá podání jsou zasažena nerovnoměrně. To následně rozebereme v diskuzi níže.

Obrázek 3./ Figure 3.

Zásah všech podání u hráče 5 a 6./ Racket-ball contact point of player 5 and 6 (Values on X-forward and Y-height axis are in cm).

Diskuze

Cílem bylo zjistit, jaký vztah má nadhoz na úspěšnost prvního (přímého) podání u hráčů tenisu. Na vertikální ose Y nebyly zjištěny žádné významné výsledky. Naproti tomu na ose X, tedy v horizontální rovině dosahovali hodnot velkého efektu věcné významnosti, a to konkrétně u podání, které hráči zahráli do sítě a mezi podáními, které zahráli do autu do strany. Na základě tohoto zjištění lze považovat, že v tomto případě může nadhoz ovlivnit úspěšnost podání, protože podání, která letěla do sítě, byla zasažena v průměru o 6,8 cm vepředu čili blíže k síti. I když hráči používají různý nadhoz pro určité typy podání (Carboch et al., 2018, Abrams et al., 2014), tak Reid et al. (2011) podporují naše výsledky, že u prvních přímých podání, která skončila ve dvorci jako dobrá a byla mířena na „těčko“, hráči zasahovali svá podání v rozmezí 58-61,6 cm od základní čáry. Individuální průměrné rozdíly v nadhozu byly ukázány mezi jednotlivými hráči (Carboch, 2022). Ať už u různých typů podání u jednoho hráče, tak i stejného typu mezi hráči. Nadhoz pro jeden typ podání není vždy stejný a dosahuje jisté proměnlivosti (Whiteside et al., 2014). I když dovednost nadhodit míč může dosahovat relativně stabilních výsledků, výše zmínění autoři uvádějí, že podle toho provedeného nadhozu dokáží dospělí hráči zkoordinovat např. úhel rakety, natočení ramen tak, aby míč zasáhl v co nejlepší pozici. Naopak dle jejich výsledků mladší hráči mají sníženou mechanickou kompenzaci (nedostatečně vyvinutá dovednost), protože při pohybu vpřed omezovali pronaci lokte v podávající ruce, aby snížili prostor pro chybu při úderu, takže nedokáží účinně reagovat na odchylky v nadhozu. Úspěšnost podání je svázána dovednostmi spojováním pohybů (vizuální vnímání-akce) ve vztahu k nadhozu (Giblin et al., 2016).

Podání je velice komplikovaná dovednost v tom smyslu, že hráč má spoustu možností, jak samotný úder provést. Whiteside et al. (2013) nezaznamenali však rozdíly v kinematice pohybu úspěšného a chybného podání. Podle těchto autorů chybně zahrané podání nemá jediný zdroj biomechanické chyby. To lze odhadnout jen u podání zahranych do sítě, které jsou charakteristické projekčním úhlem zasažením míče, který je výrazně pod horizontální rovinu. Tento úhel může podávající hráč upravit pomocí kompenzace distálních loketních a zápěstních kloubů těsně před zásahem a také percepční zpětnou vazbou. Nejedná se tedy o jednu biomechanickou vadu, ale je třeba vnímat spojování celé akce v závislosti na průběhu podání. Z toho plyne, že během nadhozu, dle jeho vizuálního vnímání, zde vstupuje dovednost spojení pohybů, kdy tenisté umějí reagovat na různé nadhozy tím, že se přizpůsobí době a trajektorii míče a dokážou případný rozptyl kompenzovat pohyby po zbytek úderu. Toto tvrzení lze podpořit našimi výsledky z hlediska individuálních zásahů míče viz obr. 3. Např. u hráče č. 5, který svá úspěšná podání zasahoval ve velkém rozpětí a jednalo se o dobá i chybná podání. Jedná se však o pozici míče, která není extrémně daleko od ideálního bodu zásahu. Můžeme se tedy domnívat, že ideální pozice míče pro jeho zásah může zvýšit úspěšnost podání a čím více se

tento bod zásahu vzdaluje, tím musí dojít k větší korekci, která může v jistých případech ovlivnit úspěšnost, případně i účinnost podání. Proto podání není „předprogramovatelné“ a vizuální zpětná vazba je klíčovým informátorem pro časově prostorovou regulaci podání. Z toho plyne, že i když nadhoz není zcela konzistentní, hráč dokáže na základě vizuálních informací upravit svou akci (pohyby) tak, aby dokázal zasáhnout a úspěšně odehrát míč (Giblin et al., 2015).

V poslední řadě je nutno zvážit individuální výsledky ve vztahu k úspěšnosti podání, protože výsledky každého testovaného hráče byly jiné, což jsme ukázali na obr. 3. Dále když hráči zasahovali míč v pozici, kde byly zasaženy převážně dobrá podání, tak i v těchto místech zásahu se vyskytují neúspěšná podání. Na základě toho můžeme říct, že samotný nadhoz a správná pozice zásahu nezaručuje dobré podání a tím pádem je chybné podání způsobeno dalšími faktory, kterých může být mnoho. Když bychom měli shrnout ty nejvýznamnější, jedná se o špatný nadhoz (výška a směr), o špatnou koordinaci vlastních pohybů, chybné vnímání nadhozu, chybná časoprostorová anticipace místa zásahu, nedostatečná dovednost upravit své pohyby vůči proměnlivému nadhozu, či chybný úhel rakety během zásahu míče (Whiteside et al., 2015). U těchto všech hráčů se tedy jedná o značnou dovednost správně zkoordinovat velmi rychlé pohyby při podání vzhledem k nadhozu, kde jen minimální nepřesnosti mohou vést k chybnému podání.

Tento výzkum byl limitován směrovým umístěním, protože byl sledován pouze jeden směr, a to směr na „těčko“. Hráči v tenise využívají ale i další dva směry – ven z dvorce a „na tělo“, což v tomto výzkumu sledováno nebylo a byl zvolen pouze jeden typ podání. Dále hráči podávali pouze z pravé části dvorce, nikoliv z levé. V poslední řadě je důležité zmínit, že výzkumu se účastnili závodní hráči, nikoliv vrcholoví hráči. Všechny tyto limitující faktory by bylo dobré zakomponovat i do další studie.

Závěr

Ukázali jsme kinematickou analýzu bodu zásahu ve vztahu k úspěšnosti přímého podání v tenise. Jelikož se jedná podání s nejvyšší rychlostí, jsou pohyby hráče a švih rakety provedeny velice rychle. Tato náročná činnost poskytuje hráči jen malý prostor pro chybu a nepatrné odchylky mohou způsobit neúspěšné podání. Nadhoz a bod zásahu mají do jisté míry vztah k úspěšnosti podání, ale nejsou jedinou příčinou chybného podání. Důvody proč tomu tak je jsme rozebrali výše. Samotný trénink nadhozu je pro hráče velmi důležitý, především ve vztahu k vlastní koordinaci pro zásah, proto je důležité mu v trénincích věnovat značnou pozornost. A to nejenom, že hráče zastavit při špatně nadhozeném míči (což je běžnou praxí), ale i doporučujeme trenérům, aby s pokročilými hráči úmyslně trénovali koordinaci pohybů a rakety při podání ve vztahu k (nedokonalému) nadhozu.¹

Literatura

- Abrams, G. D., Harris, A. H. S., Andriacchi T. P., & Safran M. R. (2014). Biomechanical analysis of three tennis serve types using a markerless system. *British Journal of Sports Medicine*, 48(4), 339-342.
- Abrams, G. D., Sheets, A. L., Andriacchi, T. P., & Safran, M. R. (2011). Review of tennis serve motion analysis and the biomechanics of three serve types with implications for injury. *Sport Biomechanics*, 10(4), 378-390.
- Brabenec, J. (1997). *Double your fun by playing smart doubles*. Tennisall. Inc.
- Carboch, J. (2017). Comparison of game characteristics of male and female tennis players at grand-slam tournaments in 2016. *TRENDS in Sport Science*, 4(24), 151-155.
- Carboch, J. (2022). *Vybrané indikátory herního výkonu v tenisu, vizuální vnímání a anticipace*. Karolinum.
- Carboch, J., & Příbylová, M., (2015). Porovnání nadhozu u různých typů podání mezi pohlavími v tenise. *Studia Kínanthropologica*, 16(1), 25-32.
- Carboch, J., Tufano J. J., & Süß V. (2018). Ball toss kinematics of different service types in professional tennis players. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 18(6), 881-891.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.)*. Lawrence Earlbaum Associates.

¹ Tato studie byl vznikla za podpory: Cooperatio: Sports Science, Biomedical & Rehabilitation Medicine.

- Giblin, G., Farrow, D., Reid, M., Ball, K., & Abernethy, B. (2015). Perceiving movement patterns: Implications for skill evaluation, correction and development. *Revista Internacional De Ciencias Del Deporte*, 11(39), 5-17. doi:10.5232/ricyde2015.03901
- Giblin, G., Whiteside, D., & Reid, M. (2016). Now you see, now you don't ... the influence of visual occlusion on racket and ball kinematics in the tennis serve. *Sports Biomechanics*, 16(1), 23-33. doi:10.1080/14763141.2016.1179337
- Chow, J. W., Carlton, L. G., Lim, Y., Chae, W., Shim, J., Kuenster, A. F., & Kokubun, K. (2003). Comparing the pre- and post-impact ball and racket kinematics of elite tennis players' first and second serves: A preliminary study. *Journal of Sport Sciences*, 21, 529-537.
- Hsu, J. C. (1999). *Multiple comparisons: Theory and methods*. Boca Raton.
- Johnson, C.D., McHugh, M.P., Wood, T., & Kibler, W.B. (2006). Performance demands of professional male tennis players. *British Journal of Sports Medicine*, 40(8): 696-699.
- O'Donoghue, P., & Ingram, B. (2001). A notation analysis of elite tennis strategy. *Journal of Sports Sciences*, 19(2), 107-115.
- Reid, M., Whiteside, D., & Elliot, B. (2011). Serving to different locations: Set-up, toss, and racket kinematics of the professional tennis serve. *Sports Biomechanics*, 10(4), 407-414.
- Vernon, G., Farrow, D., & Reid, M. (2018). Returning serve in tennis: A qualitative examination of the interaction of anticipatory information sources used by professional tennis players. *Frontiers in Psychology*, 9, 895.
- Vorobiev, A., Arid, G., & Dent, D. (1993). Biomechanical similarities and differences of A. Agassi's first and second serves. In Hamill J., Derrick T. R. & Elliot E. H. (Eds.), *Proceedings of the 11th Symposium of the International Society of Biomechanics in Sports* (pp. 323-327). University of Massachusetts.
- Whiteside, D., Elliot, B., Lay, B., & Reid, M. (2013). A kinematic comparison of successful and unsuccessful tennis serves across the elite development pathway. *Human Movement Science*, 32(4), 822-835.
- Whiteside, D., Elliott, B. C., Lay, B., & Reid, M. (2015). Coordination and variability in the elite female tennis serve. *Journal of Sports Sciences*, 33(7), 675-686.
- Whiteside, D., Giblin, G., & Reid, M. (2014). Redefining the spatial consistency in the ball toss of the professional female tennis serve. In Sato, K., Sands, A. W. & Mizuguchi, S. (Eds.), *32nd International Conferences on Biomechanics in Sports* (pp. 167-170). Johnson City, USA.
- Xlstat (2022, 31.října). How to interpret contradictory results between Anova and multiple pairwise comparisons? <https://help.xlstat.com/6741-how-interpret-contradictory-results-between-anova-and>

PhDr. Jan Carboch, Ph.D.
Univerzita Karlova
Fakulta tělesné výchovy a sportu
José Martího 31
162 52 Praha 6
carby@post.cz

HISTORIE TURISTIKY NA LYŽÍCH V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH OD JEJÍCH POČÁTKŮ DO ROKU 1938

HISTORY OF SKIING TOURISM IN ČESKÉ BUDĚJOVICE (BUDWEIS) FROM ITS BEGINNINGS TO 1938

J. Štumbauer

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra tělesné výchovy a sportu

Abstract

This paper thematically builds on two already published articles devoted to the beginnings of classical hiking, cycling and water tourism in the same period and practically in the same territory. Its content only underlines the wide range of physical activities related to the natural environment, which the inhabitants of České Budějovice gradually began to practice from the end of the 19th century in this natural center of southern Bohemia, the region extremely rich in natural beauty, historical monuments and other popular tourist destinations. Forms of tourism related to technical means of transport have in the course of its development gradually evolved into self-contained sectors, that have not only complemented classical tourism, but have gradually surpassed it in importance. In southern Bohemia, in addition to the already processed cycling and water tourism, mainly ski tourism in winter was operated. This article focuses on the period of its beginnings and evolution up to the start of the Second World War. There is also a significant intermingling of the contemporary realism in the Czech-German national relations with the time and territorial framework of this topic.

Keywords: history; ski tourism; clubs; associations; functionaries; activity

Souhrn

Toto sdělení tematicky navazuje na již dvě uveřejněné statě věnované počátkům klasické pěší turistiky, cykloturistiky a vodní turistiky ve stejném období a prakticky i na stejném území. Jeho obsah jenom dokresluje širokou škálu pohybových aktivit vázaných na přírodní prostředí, jimiž se od konce 19. století začali postupně zabývat obyvatelé Českých Budějovic, které jsou přirozeným centrem jižních Čech mimořádně bohatých na přírodní krásy, historické památky a další vyhledávané turistické cíle. Formy turistiky vázané na technické přesunové prostředky se v průběhu jejího vývoje postupně vypracovaly ve svébytná odvětví, která nejenom doplňovala klasickou turistiku, ale co do významu ji postupně i překonala. V jižních Čechách se jednalo kromě již zpracované cykloturistiky a vodní turistiky především o zimní turistiku na lyžích. Toto sdělení je zaměřeno na období jejích počátků a jejího vývoje do začátku druhé světové války. Do takto ohraničeného časového a územního rámce této tematiky se významně prolínají i tehdejší reálie zdejších česko-německých národnostních vztahů.

Klíčová slova: historie; turistika na lyžích; kluby; spolky; funkcionáři; činnost

Úvod

K rozšíření klasické turistiky došlo ve druhé polovině 19. století. Ta je tak nejstarší záměrnou volnočasovou pohybovou aktivitou vázanou na přírodní prostředí. K jejímu významnému rozvoji došlo i v jižních Čechách, které jsou mimořádně bohaté na přírodní krásy a další vyhledávané turistické cíle. Při zpracovávání tematiky zaměřené na vznik spontánní a následně i organizované turistiky provozované obyvateli Českých Budějovic (do roku 1920 byl název města v němčině jen Budweis, následně pak oficiálně Böhmisches Budweis), a to v jejich bezprostředním i vzdálenějším okolí, se v historických pramenech a zdrojích vyskytl i řada informací o jejích odnožích využívajících technické přesunové pro-

středky. Ty totiž umožňují její úplně jiné dimenze a postupně se vyvinuly ve zcela samostatná odvětví, která dnes co do obliby klasickou turistiku předčila. Celkové množství a rozsah informací o rozvoji všech forem turistiky provozované obyvateli Č. Budějovic do roku 1938 nakonec vedlo k tomu, že tato problematika byla rozdělena do tří samostatných sdělení.

První, poměrně rozsáhlé a již uveřejněné, je zaměřeno na klasickou pěší turistku. Druhé, které na něj bezprostředně navázalo a již bylo též uveřejněné, se zabývalo formami turistiky provozovanými pomocí technických přesunových prostředků v letních měsících, tedy cykloturistikou a vodní turistikou. Toto na ně navazující třetí, je zaměřeno na nejrozšířenější formu turistiky v zimních měsících, kterou je jednoznačně turistika na lyžích. Dohromady pak všechna tři postupně řešená a dnes velmi rozvinutá turistická odvětví, tvořila ve vytčeném období v jižních Čechách (Českobudějovicku), na jižní Šumavě a v povodí Vltavy nejenom integrální součást dotčených sportovních odvětví provozovaných zde obyvateli Č. Budějovic, ale prakticky v celém sledovaném období v nich co do rozsahu a významu výrazně dominovala.

Metodologie

Cílem všech tří na sebe navazujících sdělení je podrobný historický rozbor organizovaných i neorganizovaných forem turistiky, a to jak pěší, tak turistiky prováděné pomocí technických přesunových prostředků, jež byly provozovány obyvateli Českých Budějovic od konce 19. století do září 1938.

Předmět tohoto třetího sdělení je z obsahového hlediska zaměřen na historii a činnost spolků, klubů a organizací zabývajících se různými formami turistiky na lyžích. Je orientován zejména na její organizované formy, ale zabývá se i jejími spontánními formami.

Z časového hlediska je předmět sdělení zaměřen na časový úsek začínající v prvním desetiletí 20. století a na následné meziválečné období, jež bylo ukončeno rozbitím Československa v září 1938.

Z hlediska územního je jeho předmět zaměřen na jižní Čechy (úježi Českobudějovicko a Českokrumlovsko) a zejména na jihočeskou část Šumavy. Z hlediska aktérů těchto aktivit je pak předmět zaměřen na obyvatele Českých Budějovic, a to jak české, tak německé národnosti.

Pro vypracování tohoto sdělení byla použita převážně přímá metoda, jejíž aplikaci umožnilo shromáždění velkého množství relevantních pramenů a dalších zdrojů. Vzhledem k nutnosti redukce rozsahu textu byla částečně použita i metoda průřezová. Jako vedlejší byly uplatněny i metody teoretické geografie a topografie a částečně i systémový přístup.

Vznik a vývoj turistiky na lyžích provozované obyvateli Českých Budějovic do roku 1938

Významným odvětvím turistiky provozovaným obyvateli Českých Budějovic je od svého počátku turistika na lyžích. Patrně první lyže, které se v Č. Budějovicích prokazatelně objevily, byly dva páry *sněžnic (ski)* zakoupené *Spolkem jihočeských turistů* v roce 1896. Ty si pak mohli jeho členové za poplatek půjčovat. Ten byl stanoven na 20 kr. za půl dne.¹ Na začátku 20. století se zde již lyže vyskytovaly častěji. Koncem prvního desetiletí nového století se začali první zdejší zájemci o lyžování sdružovat do zájmových lyžařských kroužků, i když zatím jen neoficiálních. Jejich první, a tehdy také jedinou náplní činnosti byla zimní turistika na lyžích. Vůbec první věrohodně zaznamenaná zmínka o jejich aktivitě je z ledna 1908, kdy Jihočeské listy přinesly zprávu o výletu na Svořiš u Rožmberka, který podniklo pod vedením pana Hynka Kotta 11 členů *Kroužku českobudějovických lyžařů*.² Koncem prvního desetiletí nového století se začali zájemci o lyžování sdružovat stále častěji a vytvořili tak předpoklady pro vznik prvních lyžařských klubů ve městě. A jak bylo v této době v Č. Budějovicích obvyklé, byly zde založeny hned dva – český a německý. Oba vznikly téměř současně a prošly do I. světové války i podobným vývojem.

Svaz lyžařů Království českého sice uvádí českobudějovický lyžařský kroužek jako svého člena již v roce 1909, avšak ustavující valná hromada *Českého Skiklubu České Budějovice* se konala až 12. 12. 1912 v salonku restaurace *U Volbrechtů*.³ K jeho vzniku přispěla i přednáška *o zimních krásách Šumavy*, kterou zde v předchozím měsíci přednesl známý propagátor lyžování na Šumavě a náčelník

¹ Jihočeské listy 17. 1. 1896.

² Jihočeské listy 15. 1. 1908.

³ Jihočeské listy 11. 12. 1912.

Českého lyžařského klubu v Plzni Arno Juránek.⁴ V lednu byly schváleny stanovy a klub byl c. k. místodržitelstvím v Praze oficiálně povolen.⁵

Obrázek 1./ Figure 1.

Na pohlednici z roku 1910 vlevo jsou turisté na 1 378 m vysokém vrcholu Plechého. Ten je nejvyšší horou české strany Šumavy. Vpravo je zimní turista na jeho vrcholu./ On the postcard from 1910 on the left there are tourists on the 1,378 m high peak Plechý. It is the highest mountain of the Czech side of Šumava. On the right is a winter tourist on the top of it.

V únoru 1913 se konala další valná hromada klubu, na které byl zvolen předsedou Hynek Kott. Klub měl již okolo 50 členů. V březnu toho roku byl přijat za řádného člena *Svazu lyžařů v Království českém*. Moravcův průvodce z roku 1912 již uvádí četné doporučené lyžařské terény v okolí Českých Budějovic a jihočeské části Šumavy. Jednalo se o Švábův Hrádek, Dobrou Vodu, okolí Rudolfova, Kleť, okolí Horní Plané, Plechý (obr. 1), Třístoličník a Kubovu Huť pod Boubínem. Za nejvhodnější místo pro lyžování byla ale již v této době považována Smrčina (obr. 3). Výstup na ni zpravidla vedl z Huťského Dvora, nebo z Nové Pece a trval okolo dvou hodin. Západní část Šumavy byla budějovickými lyžaři pro komplikovanou a pro ně časově náročnou dostupnost navštěvována méně.

V prosinci 1913, před zahájením nové sezóny, pořádal Český Skiklub v restauraci *U Volbrechtů* propagační výstavku lyží, vázání, mazadel, tuleních kůží, holí, výstroje, tlumoků a dalšího lyžařského vybavení, na které vystavovaly své zboží tehdejší sportovní obchody z Č. Budějovic, Prahy a Plzně.⁶ Součástí programu této výstavy byly dvě přednášky ing. Strádala, a sice *o Šumavě v zimě a o technice lyžování*. Předvedena byla nová velkoformátová nástěnná mapa Šumavy s vyznačenými zimními túrami a sjezdy, která byla vyrobena na zakázku klubu. Této akce se zúčastnil i tehdejší předseda *Svazu lyžařů v Království českém* Jaroš Schwarz, a co bylo na tehdejší národnostně rozdělené poměry neobvyklé, i předseda německého *Skiklubu Budweis* Dr. Lilienfeld.⁷

Ještě před vánocemi 1913 konal klub celodenní cvičební výlet s nováčky na úbočí Smrčiny. Na vánoce 1913 pořádal celou řadu akcí a Silvestra hodlali jeho členové strávit na schwarzenberské *Lucemburské chatě* u Plešného jezera (obr. 2).⁸

⁴ Jihočeské listy 27. 11. 1912. Nevlastním otcem Arne (Arnošta) Juránka byl spisovatel a velký propagátor Šumavy Karel Klostermann (poznámka autora).

⁵ SOA Třeboň, Policejní ředitelství Č. Budějovice, č. kartonu 820, č. rejstříku 782, výměr c. k. místodržitelství Praha ze dne 24. 1. 1914.

⁶ Tuto výstavku shlédlo ve dnech 12. – 14. 12. 2013 na 300 zájemců.

⁷ Jihočeské listy 15. 12. a 20. 12. 1913.

⁸ V roce 1911 byla na hrázi Plešného jezera z pokynu schwarzenberské knížecí lesní správy postavena dřevěná, tzv. *Lucemburská chata* s možností občerstvení a ubytování (14 lůžek ve 4 pokojích). Od roku 1923 měl chatu v zimě v pronájmu Český Skiklub Č. Budějovice. V roce 1935 došlo k její přestavbě a výraznému rozšíření. Nově měla 10 pokojů, jednu společnou větší noclehárnu (celkem 46 lůžek) a dvě prostorné místnosti s původními kachlovými kamny. Objekt s velkou venkovní terasou byl pak otevřený celoročně. Provoz chaty pro turisty skončil začátkem roku 1951, kdy během válečných let zpustlý objekt zabrala a ke svým účelům upravila *Pohraniční stráž* (PS). O Vánocích ale objekt vyhořel. Následně na jeho místě vyrostla zděná novostavba roty PS spolu s jejími dalšími objekty. V roce 1981 PS areál opustila a chátrající stavby byly po roce 1989 zbořeny.

Obrázek 2./ Figure 2.

Původní podoba schwarzenberské Lucemburské chaty u Plešného jezera z roku 1911. Tu hojně navštěvovali budějovičtí turisté a v zimě pak lyžaři./ The original image of the Schwarzenberg's Luxembourg cottage on Bald Lake from 1911. This was frequented by Budweis tourists and in winter by skiers.

Nejagilnějšími členy a činovníky klubu byli pánové Hynek Kott, Dr. ing. M. Zátka, ing. Strádal a Otomar Schrabal, majitel prvního specializovaného sportovního obchodu v jižních Čechách. V jeho obchodě byly v zimní sezóně lyžařům k dispozici aktuální informace o stavu sněhu na Šumavě a aktuálních doporučených trasách výletů.

V zimě 1913/1914 pokračoval klub v pořádání celodenních a polodenních lyžařských výletů a výcvikových zájezdů a další spolkové činnosti. Lyžařské výlety byly nejčastěji pořádány vlakem do stanice Želnavá (Nové Pece)⁹ s výstupem na Smrčinu a také do stanice Nové Údolí – Haidmühle s výstupem na Třístoličník. Kratší akce směřovaly na Kletř a tzv. Dlouhý vrch (551 m n. m.) u Dubičného.¹⁰

Ve válečných letech byla činnost klubu silně omezena. Jediná zmínka o jeho činnosti za války je z dubna 1916, kdy byl promítán film *turistika ve skalách* a prohlíženy fotografie z výletů, pořádaných klubem v uplynulých letech.¹¹ Během války tak prakticky existoval jen administrativně.

Německý *Skiklub Budweis der Deutschen Böhmerwaldbundes* byl oficiálně založen na podzim roku 1912.¹² Volné sdružení přátel jízdy na lyžích a zimní turistiky německé národnosti, které tomuto klubu předcházelo, ale prokazatelně vyvíjelo činnost již v sezóně 1909/1910.¹³

V zimě 1912/1913 se jeho činnost rozběhla naplno. Klub sám pořádal celou řadu akcí, většinou výcvikových výletů a túr, jeho členové se navíc zúčastnili kurzů v Mariazell v Rakousku a v Mitterdorfu. Ten se nachází na německé straně Šumavy nedaleko Strážného (Kuschwarda im Böhmerwald). Klub se stal členem *Österreichischer Skiverband – ÖSV* a spolupracoval s celou řadou dalších spolků, a to lyžařských, turistických, nebo turistiku podporujících. Během sezóny 1912/1913 vzrostl počet jeho členů klubu na 70 a uspořádal o nedělích a svátcích celkem 30 akcí. Jednalo se jak o výuku lyžování, tak hlavně o výlety a lyžařské túry.¹⁴ Jako hostující vedoucí některých túr se uplatnili i důstojníci tehdejší rakousko-uherské armády. Nejvíce těchto akcí bylo uspořádáno v Horní Plané, ve Zvonkové, na Kleti a u Zartelsdorfu (česky Rybník u Dolního Dvořiště). Členové klubu ale podnikali výlety i do zimních turistických center v severních Čechách a také v Alpách.

⁹ Název stanice Želnavá (Salnau) nacházející se na pravém břehu Vltavy byl poněkud zavádějící. Vlastní obec Želnavá totiž leží na levém břehu a navíc je od řeky vzdálena cca 2 km. Na pravém břehu Vltavy do jejího katastru patřila jen malá osada Vltava (Oiberg) u Ovesné (Haberdorf). Dnes se stanice nazývá Nová Pec a geograficky přesně leží v její historické části Nové Chalupy (Neuhäuser). Obec Nová Pec (Neuofen) měla v roce 1930 celkem 1 576 obyvatel. Skládala se tehdy z těchto šesti osad: Nová Pec, Dlouhý Bor, Láz, Nové Chalupy, Ovesná a Jelení Vrchy.

¹⁰ Jihočeské listy 24. 1. 1914.

¹¹ Jihočeské listy 22. 4. 1916.

¹² SOA Třeboň, Policejní ředitelství Č. Budějovice, č. kartonu 810, č. rejstříku 546, výměr c. k. místodržitelství Praha ze dne 14. 10. 1912.

¹³ Budweiser Zeitung 11. 11. 1913.

¹⁴ Budweiser Zeitung 11. 11. 1913.

Vedení klubu dosáhlo po jednání s železniční správou určitých změn v jízdních řádech vlaků jezdících na Šumavu, dále vyjednálo pro své členy možnost rezervací míst ve vlacích a také 30% slevu jízdného při jízdách nad 50 km, kterou již tehdy požívali členové KČT. Klub svoji činnost bohatě propagoval zejména v německých lyžařských časopisech. K jeho propagaci přispěla i výstavka fotografií z jeho činnosti uspořádaná v roce 1913.

V sezóně 1913/1914 klub ještě zvýšil aktivitu ve výletní a výukové činnosti. Zavedl také aktuální zpravodajství o počasí a sněhové pokrývce na centrálním hřebeni Šumavy. To bylo umožněno novým telefonickým spojením zavedeným do chaty na Třístoličníku.¹⁵ Od 28. 12. 1913 do 6. 1. 1914 uspořádal ve spolupráci s ŐSV ve Strážném kurz lyžování pro učitele a žáky jihočeských německých škol. Funkci předsedy klubu vykonával v tomto období agilní Dr. Lilienfeld. Roční klubový členský příspěvek činil 4 K.

Během I. světové války byla jeho činnost, stejně jako v ostatních sportovních a turistických spolcích a klubech, silně omezena a v závěrečných fázích války prakticky úplně ustala.

I po I. světové válce tvořila turistika na lyžích velmi významnou náplň činnosti obou původních českobudějovických lyžařských klubů. Bylo tomu tak i přesto, že v jejich náplni začínala hrát významnou roli i výuková a posléze i závodní lyžařská činnost.

Obrázek 3./ Figure 3.

Hlavním terénem budějovických lyžařů byla až do roku 1938 Smrčina. Na fotografiích Josefa Seidla je vlevo lyžařská stopa nedaleko jejího vrcholu, uprostřed je její 1 333 m vysoký vrchol a vpravo pohled ze Smrčiny na Alpy./ The main terrain of Budweiser skiers until 1938 was Smrčina. Josef Seidl's photographs show a ski track near the peak on the left, a 1,333m-high peak in the middle and a view of the Alps from Smrčina on the right.

Český Skiklub Č. Budějovice si co do rozsahu činnosti a počtu členů nejenom udržel, ale naopak ještě zesílil postavení nejvýznamnějšího lyžařského spolku ve městě a potažmo v celých jižních Čechách. Jeho první poválečná valná hromada, na které byla oficiálně obnovena klubová činnost, byla svolána již na 9. 1. 1919.¹⁶ Na podzim 1919 pak klub zahájil náborovou kampaň nových členů, obnovil tradici pátečních organizačních schůzek v kavárně *U Volbrechtů*, na kterých byly plánovány výlety na nadcházející neděli. V roce 1920 měl klub 58 členů a během roku pořádal 8 lyžařských výletů. Na valné hromadě 25. 11. 1920 byl zvolen předsedou K. Tůma.¹⁷ Jeho prvním čestným členem byl jmenován ing. Strádal. V následujícím roce se počet členů rozrostl na 111.¹⁸

Slavnostní valná hromada na počest desetiletého trvání klubu byla svolána na 15. 12. 1922. Jeho čestným členem byl při této příležitosti jmenován akademický malíř a všestranný sportovec Hynek Kott, jeho spoluzakladatel, funkcionář a mimo jiné i autor klubového znaku. Tím byl zasněžený smrk na bílém šumavském svahu. Spolek měl v této době 150 členů a na jeho kontě fondu pro výstavbu turistické chaty bylo 6 tis. Kč. Jeho činnost byla v té době velmi činorodá. Jejím typickým příkladem je sobota a neděle 13. a 14. 1. 1923, kdy vybraná část členů přenocovala na chatě u Plešného jezera

¹⁵ Budweiser Zeitung 14. 11. 1913.

¹⁶ Jihočeské listy 4. 1. 1919.

¹⁷ Jihočeské listy 4. 12. 1920.

¹⁸ Jihočeské listy 30. 11. 1921.

a následující den vykonala výlet na Třístoličnick. V neděli ráno přijelo *lyžařským vlakem* do stanice Želnavá (Nové Pece) přes 90 dalších členů klubu. Nováčci cvičili na louce u Schwarzenberského plavebního kanálu a ostatní vykonali výlet na Smrčinu. Další dvě skupiny členů klubu vykonaly toho dne cvičební výlety na Kleť a na Rozhled u Rožmberku.¹⁹

Politická situace, dobré finanční poměry řady členů klubu a v neposlední řadě příznivější hospodářská situace, jež tehdy vládla v Československu oproti v hyperinflaci se zmítajícím a válečnými reparacemi dušeným sousedním zemím – Rakousku a Německu, umožňovaly pořádání klubových výletů nejenom na rakouskou a německou stranu Šumavy, ale i do rakouských Alp. Zvláště oblíbená byla dopravně poměrně dobře dostupná skupina Dachsteinu.²⁰ Výhodné podmínky pro výlety do blízkého zahraničí trvaly až do poloviny 30. let, kdy se začaly zhoršovat politické poměry a česko-německé vztahy. Díky blízkosti Alp, dobrému vlakovému spojení a v neposlední řadě i 50% slevě na rakouských železnicích,²¹ tak znali členové budějovického Českého Skiklubu v meziválečném období daleko více Alpy, než třeba Krkonoše nebo Tatry.

Nárůst členské základny klubu byl v této době mimořádný. Na konci roku 1923 již měl 250 členů a v jeho výboru pracovalo 20 funkcionářů. Na podzim byl uspořádán přespolní běh městem, dlouhý 6 km, se startem a cílem na Sokolském ostrově. V pozdějších letech byla sezóna tradičně zahajována oblíbeným přespolním během pořádaným na Dobré Vodě u Č. Budějovic. Na podzimní valné hromadě klubu, konané 10. 11. 1923, oznámil výbor příznivou zprávu o tom, že se podařilo dosáhnout dohody se schwarzenberskou správou o pronájmu chaty u Plešného jezera. Roční členský klubový příspěvek v té době činil 20 Kč, pro studující pak 10 Kč a zápisné do klubu bylo stanoveno na 5 Kč. Na valné hromadě konané 21. 10. 1924 odstoupil z funkce předsedy klubu Dr. K. Tůma a na jeho místo byl zvolen J. Tubl.²²

Na valné hromadě konané 11. listopadu 1927 převzal funkci předsedy Dr. ing. M. Zátka, který ji pak vykonával po dlouhá léta a stal se skutečnou vedoucí osobností klubu. V *Jihočeské župě Svazu lyžařů republiky Československé (SL RČS)* budějovický Český Skiklub po dlouhá léta zastupoval Otomar Schrabal. Členský klubový příspěvek činil na sezónu 1927/28 pro člena 29 Kč a pro dorost 12 Kč. Z členského příspěvku však klubu zůstalo jen 7 Kč, poněvadž odevzdával 10 Kč Svazu lyžařů, 10 Kč na sbírku pro postavení chaty, 1 Kč župě a 1 Kč jako daň z hlavy Československému olympijskému výboru. Klub proto spoléhal i na dobrovolné příspěvky od svých movitějších členů.

Na zimní období si klub každoročně pronajímal Lucemburskou chatu u Plešného jezera. Na té hospodařil ve vlastní režii, a to pomocí předem určených dvojic – hospodář a hospodyně. Jednalo se o čestné a rotující funkce. Jejich povinností bylo odjet na chatu v sobotu poledním vlakem a připravit vše potřebné pro přijetí členstva na občerstvení a nocleh. Činnost jim končila až v neděli odpoledne. Chata tehdy mohla poskytnout nocleh 17–20 osobám. Poplatek za přenocování byl 3 Kč. K přeplnění chaty nemohlo dojít, protože poukázky na nocleh vydával na pátečních organizačních schůzích pokladník klubu.²³

Začátkem 30. let byl již českobudějovický Český Skiklub jedním z největších v ČSR, když měl téměř 400 členů.²⁴ K vedení lyžařských výletů a výcviku byl ustanoven ze zkušených lyžařů, kteří měli kvalifikaci vedoucího či cvičitele, tzv. *vůdcovský sbor*. V sezóně byly každou neděli vypisovány túry pro začátečníky i pokročilé, a to podle aktuálního stavu sněhu v lyžařských terénech. V tomto období klub každoročně organizoval akci *lyže mládeži*. Při té věnovali někteří členové své starší lyže klubové mládeži.

¹⁹ Jihočeské listy 16. 1. 1923.

²⁰ Jihočeský sportovní týdeník, roč. 2, č. 7, 11. 4. 1923.

²¹ Sleva na železnici byla tehdy poskytována organizovaným skupinám od pěti členů výše.

²² Republikán 27. 10. 1924.

²³ O romantice, kterou tato chata členům budějovického Ski klubu tato chata poskytovala, nejlépe svědčí citace z dobového klubového letáku: „... V hlubokých lesích šumavských, pod vysokou stěnou Plešného jest skryta na břehu jezera Schwarzenberská chata, kde máme svůj klubový útulek v horách. Když znaveni v podvečer vracíme se z vrcholů hor a dalekých tur, vítá nás dobrý hospodář a teplo útulné chaty. Pak nad zasněženými lesy vysvitnou ojedinělé hvězdy a v chatě zazní první akordy kytary i zpěv mladých lidí. Přistupte za členy do čes. Ski-klubu v Čes. Budějovicích a žijte tento zdravý a radostný život s námi!...“

²⁴ Republikán 9. 11. 1931.

Obrázek 4./ Figure 4.

Na fotografii z 30. let vlevo pózuje před zahájením túry skupina českých budějovických lyžařů u hostince v Želnavě (Nové Peci). Na fotografii ze stejného období vpravo jsou čeští budějovičtí lyžaři před turistickým hostincem v Holzschlagu.²⁵/ In the photo from the 1930s on the left, a group of Budweiser skiers poses at the inn in Želnava (Nová Pec) before starting the hike. In the photo from the same period on the right are Czech Budweis skiers in front of the tourist inn in Holzschlag.

Na valné hromadě konané 19. listopadu 1932 bylo oslaveno již dvacetileté trvání klubu. Jeho předsedou byl opět zvolen Dr. ing. M. Zátka. Členské příspěvky byly s ohledem na všeobecné zhoršení hospodářských poměrů sníženy na 20 Kč pro členy, 10 Kč pro studenty a 8 Kč pro dorost. Členové klubu měli nadále nárok na slevy ČSD – tzv. *relační a víkendové lístky*.

V tomto období byla dokončena stavba nového *Turistického domu pod Smrčinou*.²⁶ Ten nechala postavit a následně provozovala rodina pana Franze Springera nedaleko jejich hájovny u Schwarzenberského kanálu v Nové Peci, na které již předtím ubytovávala hosty. Přestože byla tato rodina německé národnosti, stal se jejich hotel až do roku 1938 hlavní základnou budějovického Českého Skiklubu (obr. 5).

Obrázek 5./ Figure 5.

Fotografie *Turistického domu pod Smrčinou* z poloviny 30. let./ Photo of the Tourist House under Smrčina from the mid-1930s.

²⁵ Fotografie převzaty z publikace Červenková, P., & Janda, J. (1998). *O lyžování na Smrčině*. EU Phare CBC, s. 31 a 34. Autor tohoto sdělení je i autorem její podstatné části.

²⁶ Původně *Turistický dům pod Smrčinou*, později *Hotel Springer*, byl dokončen v roce 1932. Měl 20 pokojů, některé z nich byly vybaveny i koupelnou. Jeho součástí byl výčep, jídelna a společenský sál. Po skončení války a následném odsunu německých majitelů již nebyl provozován a v roce 1946 vyhořel. Následně byl přestavěn na rotu PS. Je také znám pod poválečným názvem Klápa.

V roce 1935 byla také dokončena přestavba chaty u Plešného jezera (obr 6). Jejím provozovatelem se stal Anton Hochholdinger. Na již celkem 70 lůžek rozšířená a zrekonstruovaná chata, byla napříště turistům a lyžařům přístupná celoročně. Členové budějovického Českého Skiklubu zde platili za lůžko 8 Kč a nečlenové 10 Kč. Ceník jídel a nápojů byl schvalován výborem klubu a nad jeho dodržováním bděl pověřený člen výboru. Pro členy Českého Skiklubu zde platila 10% sleva z účtovaných cen.²⁷

Obrázek 6./ Figure 6.

Vlevo je zimní pohled na Lucemburskou chatu u Plešného jezera po její přestavbě v polovině 30. let. Vpravo je interiér této chaty./ On the left there is a winter view of the Luxembourg cottage at Bald Lake after its reconstruction in the mid-1930s. On the right is the interior of this cottage.

Český Skiklub žil také intenzivním společenským životem. Pořádal řadu družných večírků, mikulášských zábav, maškarních večerů a plesů, které tehdy patřily v Č. Budějovicích k nejoblíbenějším společenským akcím. Všechn čistý výtěžek ze vstupného, tombol apod. byl ukládán do fondu na výstavbu vlastní klubové chaty plánované na Šumavě.

Na podzim 1935 rozhodl výbor Českého Skiklubu, že přispěje k oslavám výročí vzniku ČSR a zároveň podá jihočeské veřejnosti důkaz o sportovní zdatnosti a brannosti svého členstva uspořádáním dálkového štafetového běhu z Plešného jezera do Č. Budějovic.²⁸ Celá akce končila slavností u pomníku plukovníka Švece před hlavní poštou. Do vypuknutí II. světové války byly uspořádány tři ročníky.

V zimě 1937 pořádala cestovní kancelář *Jihoturist*, jejímž majitelem byl Otomar Schrabal, třikrát čtyřdenní autokarový lyžařský zájezd do rakouské turistické oblasti Feuerkogel u jezera Traunsee. Těchto zájezdů se zúčastňovali hlavně členové Skiklubu.

Německý *Skiklub Budweis des Deutschen Böhmerwaldbundes* také obnovil činnost brzo po skončení I. světové války. Například v neděli 23. února 1919 pořádal cvičný výlet do oblasti Smrčiny (Hochficht) a Trístoličníku (Dreisesselberg).²⁹ Sezónu 1919/20 zahájil klub již 2. listopadu 1919, kdy pořádal první lyžařský výlet na Smrčinu. Umožnily to zcela mimořádné sněhové podmínky podzimu 1919, kdy 5. listopadu bylo naměřeno v šumavských údolích okolo 70 cm sněhu a na hřebenech dokonce 130 cm.³⁰ O vánocích 1919 pořádal klub ve Strážném lyžařský kurz, v jehož programu byly i lyžařské výlety.³¹ Roční členský klubový příspěvek v té době činil 7 Kč a poplatek za legitimaci (zápisné) 4 Kč. Skiklub Budweis pořádal pravidelná páteční setkání, na kterých byly plánovány výlety a akce klubu o nastávající neděli. V tomto období to bylo většinou v sále *Budějovické měšťanské pivnice* (*Budweiser Bierhalle*) na Mariánském náměstí.³² Skiklub Budweis byl nejvýznamnějším členem kraje *Südböhmen HDW*.³³

²⁷ Jihočeské listy 30. 11. 1935.

²⁸ Jihočeské listy 26. 10. 1935.

²⁹ Budweiser Zeitung 21. 2. 1919.

³⁰ Budweiser Zeitung 5. 11. 1919.

³¹ Budweiser Zeitung 22. 11. 1919.

³² Budweiser Zeitung 28. 1. 1920.

³³ Němečtí lyžaři v ČSR byli organizováni v německých lyžařských klubech sdružených v *Hauptverband deutscher Wintersportvereine – HDW* (Hlavním svazu německých spolků pro zimní sporty), jenž sídlil v Liberci. K dohodě o vzájemné spolupráci mezi HDW a SL RČS došlo v roce 1922.

Ve 20. letech se stal daleko nejvýznamnějším terénem německých lyžařů v této oblasti severovýchodní svah Smrčiny nad osadami Huťský Dvůr (Hüttenhof) – Josefův Důl (Josefsthal) spadajících pod obec Zvonková (Glöckelberg). Postupně se stalo z těchto malých osad, ležících u Schwarzenberského plavebního kanálu v nadmořské výšce okolo 800 m, významné lyžařské centrum (obr. 7 a 9). Kromě výhodné polohy na úbočí Smrčiny a přijatelné vzdálenosti od nejbližší železniční stanice – Horní Planá v Bližší Lhotě,³⁴ k tomu hlavně přispěla velkorysá přestavba bývalé sklářské huti v Josefově Dole na ubytovací zařízení, které bylo částečně i hotelového typu. To bylo vybudováno za vydatného přispění spolku Böhmerwaldbund, mělo kapacitu více jak 100 lůžek a disponovalo i agregátem na výrobu elektrického proudu. Jeho nájemcem a provozovatelem byl Alexandr Moherndl. Toto zařízení navštěvovali nejenom budějovičtí a krumlovští Němci, ale i návštěvníci německé národnosti z Prahy a dalších měst. V letech 1930–1934 provozoval v Josefově Dole lyžařskou školu Walter Franz, který měl zároveň v Č. Budějovicích specializovaný obchod se sportovními potřebami.

Obrázek 7./ Figure 7.

Vlevo je fotografie Zvonkové v zimě. Vpravo je pohled na osadu Josefův Důl, který byl její součástí. Uprostřed je na ní vidět velký objekt sklárny, který byl na počátku 30. let přeměněn na velké turistické ubytovací zařízení německých spolků./ On the left there is a photo of Zvonková in winter. On the right is a view of the settlement Josefův Důl, which was part of it. In the middle, you can see a large glassworks building, which was transformed into a large tourist accommodation facility of German associations in the early 1930s.

Budějovičtí Němci ale měli v meziválečném období ve zvláštní oblibě turistický hostinec v Holzschlagu (obr. 8), který na rakouském jižním úbočí Smrčiny nechala postavit správa premonstrátského kláštera v Aigen-Schläglu, jenž je majitelem zdejších rozsáhlých lesních pozemků. Tento turistický hostinec využívali převážně hosté německé národnosti z Čech. K tomu je zaznamenána zajímavá výpověď paní Aloisie Wöss, dcery dlouholetého nájemce tohoto hostince: „...Většina hostů, které jsme měli, přicházeli z Čech. Klášter postavil hostinec převážně pro hosty provozující zimní sporty. A ti přicházeli na Smrčinu velmi rádi. My v Rakousku jsme v meziválečné době měli velmi málo peněz a také jsme si mohli koupit jen velmi málo. Hosté, kteří si mohli u nás dopřát dovolenou, přicházeli skoro všichni z Čech. Linečtí k nám nepřicházeli skoro vůbec. Většina našich českých hostů si brávala již v pátek do kanceláře tlumoky a odtud hned odjížděli vlakem. Na nádraží v Želnavě vystoupili a šli pěšky přes hranici k nám do hospody. Hraniční kontrola nebyla tehdy žádná. Věděli jsme předem, kdo si u nás návštěvu ohlásil a pokoje už byly vytopené, když k nám za soumraku sjížděli první lyžníci s rozsvícenými baterkami. Tito hosté zůstali až do neděle a stejnou cestou zase jeli nazpět... Někdy byli odváženi z nádraží pomocí saní tažených psi... Pro dřevorubce z Holzschlagu byla tato práce vítaným vedlejším výdělkem. Přinášelo jim to alespoň trochu peněz... Po mnohá léta jsme měli stejné

³⁴ Železniční stanice Horní Planá se tehdy nacházela v Bližší Lhotě na protilehlém (pravém) břehu Vltavy, která k ní přináležela. Trať tehdy vedla z Hůrky (Černá v Pošumaví) přes Vltavu na její pravý břeh, který kopírovala se zastávkou Pestrice, stanicí Horní Planá (Bližší Lhota) a zastávkou Pernek do Želnavy (Nové Pece). Trať byla přemístěna na levý břeh Vltavy v polovině 50. let v souvislosti s výstavbou Lipenské přehrady.

zákaznictvo. Rok za rokem si u nás rezervovali pokoje ve stejný čas. Moje matka si zapisovala každé jejich přání. Zнала též všechna jejich oblíbená jídla... Podle finančního obratu jsme platili nájemné. V klášteře jsme museli objednávat pivo a víno, tím oni měli přirozeně dobrý přehled o našem finančním obratu... V hospodě jsme měli k dispozici nejmodernější techniku. Klášter vybudoval malou elektrárničku, z níž jsme odebírali elektrický proud... Budějovičtí, kteří k nám přicházeli, měli většinou všichni dost peněz. U mnohých našich hostů z Čech nehráli peníze žádnou roli. To pocházelo z toho, že v té době v Rakousku všechno stálo jen polovinu toho, co u nich v Čechách. A proto bylo pro naše hosty všechno velmi levné...³⁵

Obrázek 8./ Figure 8.

Na pohlednici vlevo a fotografii vpravo je turistický hostinec v Holzschlagu, který si velmi oblíbili budějovičtí Němci./ On the postcard on the left and the photo on the right is a tourist inn in Holzschlag, which was very popular with The Budweis Germans.

Na přelomu 20. a 30. let již byla činnost Skiklubu Budweis na vysoké úrovni. Během sezony obvykle pořádá v Josefově Dole *týden zimních sportů*, kurz pro začátečníky, a mimo dalších i kurz vedení túr. V kurzech působili instruktoři HDW. Kromě terénů na Smrčině, využívali jeho členové i okolí u Strážného a v lednu 1930 se podařilo dohodnout s bavorským spolkem *Waldverein* možnost využívání jeho chaty na Trístoličníku, a to za režijní cenu 0,50 RM.³⁶

V tomto období stál v čele německého Skiklubu Budweis Fritz Stegmann. Mezi jeho členy náležely i významné německé osobnosti tehdejšího společenského a hospodářského života Č. Budějovic.

Protože lyžování bylo ve dvacátých, ale zejména ve 30. letech skutečně mimořádně rozšířeným sportem, vznikly lyžařské kroužky či odbory při dalších tělocvičných nebo sportovních spolcích. V náplni většiny z nich dominovala zimní lyžařská turistika.

V polovině 20. let se v rámci rozšíření spektra náplně činnosti (modernizace obsahu), začalo rozvíjet lyžování i v řadě větších sokolských jednot. Jednou z prvních, které tento zimní sport zavedly a zřídily lyžařský odbor, byla již v roce 1925 *jednota Sokola I České Budějovice*. Organizace odboru se ujal František Podhrázký, vedení cvičební činnosti pak župní vedoucí lyžařských odborů Sokola župy Husovy kpt. Schwarz, který přenesl do Sokola bohaté zkušenosti z činnosti v Českém Skiklubu.³⁷ Lyžařský odbor Sokola I zavedl pravidelnou činnost včetně pravidelných průpravných středních večerních cvičení v tělocvičně Jirsíkova gymnázia.³⁸ V sezóně pak byly pořádány cvičební výlety většinou na severním úbočí Kleti, dále se cvičilo v tzv. *Českém Švýcarsku* u Srubce, na Hosíně a v řadě jiných terénů.

V roce 1931 měl lyžařský odbor Sokola I již 82 členů a v této sezóně uspořádal 12 cvičebních výletů.³⁹ Výroční valnou hromadou uspořádanou 20. 11. 1935 oslavil odbor 10 let své existence. Členský příspěvek v té době činil 10 Kč pro dospělé u dorostu a žactva 3 Kč. Jeho předsedou byl stále F. Podhrázký. Odbor vlastnil 28 párů lyží, které byly členům půjčovány za tzv. *uznávací poplatek*.⁴⁰

³⁵ Červenková, P., & Janda, J. (1998). *O lyžování na Smrčině*. EU Phare CBC, s. 30–34.

³⁶ Tehdy přibližně 4 Kč.

³⁷ Jihočeské listy 6. 11. 1926.

³⁸ Jihočeské listy 12. 10. 1927.

³⁹ Zpravodaj tělocvičné jednoty Sokol I, roč. 1931, č. 2–3, s. 30.

⁴⁰ Jihočeské listy 23. 11. 1935.

V roce 1936 již měl 139 členů. Každoročně pořádá řadu výletů zejména na Klet, Želnavu, Špičák (myšleno jihočeský Špičák nad Horní Planou 1221 m n. m.), Dobrou Vodu, ale i do Alp a Tater.⁴¹

Začátkem 30. let byl ustaven lyžařský odbor také v tělocvičné jednotě *Sokol II České Budějovice*.

Dne 12. 12. 1932 se konala ustavující schůze *lyžařského kroužku odboru KČST České Budějovice*.⁴² Jeho předsedou byl zvolen ing. Pecha.

V roce 1933 byl založen a 7. 4. 1934 oficiálně povolen *Lyžařský klub Brouk+Babka České Budějovice*.⁴³ Jeho prvním předsedou se stal Alois Dvořák. Tento klub, který patřil k síti sportovních klubů obchodní firmy Brouk+Babka, působící v některých větších městech ČSR, byl zároveň oficiálním členem SL RČS. Na valné hromadě klubu, konané 10. 9. 1936 v kavárně *U Volbrechtů*, byl zvolen jeho předsedou Jan Vitouš.⁴⁴ Velmi agilní klub B+B Č. Budějovice se mimo jiné ujal organizace tradičního podzimního přespolního běhu na Dobré Vodě.

Ze spolků budějovických Němců se lyžováním zabývala i odnož německé skautské organizace *Wandervogel*, která zřídila v roce 1927 v Huťském Dvoře pod Smrčinou mládežnickou ubytovnu. Tento, tzv. *Zemský domov*, pak sloužil i jako základna pro výuku lyžování německé mládeže.

Obrázek 9./ Figure 9.

Na fotografii vlevo je pohled na Huťský Dvůr v zimě 1937. Na fotografii Josefa Seidla vpravo je oblíbený zimní dopravní prostředek movitějších turistů v oblasti pod Smrčinou./ In the photo on the left is a view of Huťský Dvůr in the winter of 1937. In the Josef Seidl's photo on the right is a popular winter means of transport for wealthier tourists in the area below Smrčina.

Začátkem 30. let vznikla lyžařská sekce jednoty Turnvereinu Jahn Budweis pod názvem *Winter-sportabteilung Deutscher Turnverein Jahn Budweis*. O její existenci svědčí několik útržkovitých zmínek v dobovém budějovickém tisku. O vlastní lyžařské turistické činnosti této sekce se však nepodařilo dohledat žádné podrobnější zprávy.

V roce 1934 byl založen i *lyžařský odbor Židovské tělocvičné jednoty Makkabi České Budějovice*, který se stal od sezóny 1934/35 řádným členem Jihočeské župy SL RČS.

Zvláštní význam přikládala lyžování i armáda, v níž se stal základní lyžařský výcvik součástí tělesné přípravy. Pozornost byla věnována především zimním přesunům na dlouhé vzdálenosti. Z jednotlivých součástí velké budějovické posádky prováděl lyžařský výcvik zejména *1. pěší pluk Mistra Jana Husi*. Ve 20. letech vyvíjel činnost i *kroužek zimních sportů Vojenského SK Č. Budějovice*. Jeho členy byli většinou vojáci z povolání českobudějovické posádky.

Mimořádná organizační strukturovanost lyžařských klubů, kroužků či odborů v Č. Budějovicích svědčí o velké popularitě lyžařského sportu a zejména pak lyžařské turistiky a zimních pobytů na horách, kterým se tyto těšily v období I. republiky. Rozvoj lyžování v jihočeské části Šumavy ve 30. letech si vyžádal založení *Horské záchranné služby pro oblast Želnavy a Kleti*, ke kterému došlo

⁴¹ Zpravodaj tělocvičné jednoty Sokol I, roč. 1936, č. 2–4, s. 20–21.

⁴² Jihočeské listy 28. 12. 1932.

⁴³ SOA Třeboň, Policejní ředitelství Č. Budějovice, č. kartonu 821, č. rejstříku 801, výměr ZÚ Praha ze dne 7. 4. 1934.

⁴⁴ Jihočeský sportovní týdeník, roč. 15, č. 3, 23. 9. 1936.

v roce 1938. Vzhledem k následnému vývoji poměrů v této oblasti to však již nemělo žádný praktický dopad.

Závěr

Formy turistiky vázané na technické přesunové prostředky, tedy v létě cykloturistika a vodní turistika a v zimě pak především turistika na lyžích, byly prováděny obyvateli Českých Budějovic ve sledovaném období v menší míře spontánně, ale jak bylo tehdy obvyklé hlavně ve velmi širokém okruhu zde působících klubů, spolků či jednot. I v případě tehdejších sportovních klubů, jež byly ze své podstaty zaměřeny na sport, tvořily turistické formy podstatou, či spíše zcela dominantní složku jejich činnosti.

Lyžování a také v něm po celé období dominující lyžařská turistika, zde vzniklo těsně před I. světovou válkou. V následném meziválečném období se ale velice rozvinulo a zařadilo se mezi vůbec nejvíce rozšířené tělovýchovné aktivity obyvatel Č. Budějovic. Dominantní postavení v něm získaly dva původní lyžařské kluby – český a německý. Oba měly několik set členů a oba směřovaly svoji činnost hlavně do oblasti Smrčiny. Jejich vzájemné vztahy ale byly prakticky po celé meziválečné období veskrze korektní. Jedinečné podmínky Šumavy a také tehdejší dostupnost Alp zde daly vzniknout skutečně masovému odvětví, ve kterém ve 30. letech působila i řada lyžařských odborů dalších spolků, klubů a organizací. Je jistě velice smutným paradoxem, že tyto jedinečné předpoklady pak budějovičtí lyžaři mohli využívat po velmi dlouhé období jen ve velmi omezené míře.

Všeobecným znakem, a to nejenom zdejší turistiky, je vzájemné prorůstání specifických turistických organizací a odborů se sportovními kluby zaměřenými na cyklistiku (prakticky však hlavně na cykloturistiku), stejně jako s kanoistickými kluby zabývajícími se vodní turistikou a lyžařskými kluby a kroužky provozujícími turistiku na lyžích. Za asi nejmarkantnější příklad toho může sloužit česko-budějovický odbor KČST, který opravdu nebývale rozšířil svoji činnost směrem k lyžování a vodní turistice. Do těchto aktivit se ale velice vehementně zapojovaly i sokolské jednoty a jednoty dalších tělocvičných organizací, včetně německých.

Prameny a literatura

Archivní fondy a muzejní sbírky

Státní oblastní archiv Třeboň. Fond Policejního ředitelství České Budějovice. Kartony 820 a 821.

Okresní archiv České Budějovice. Fondy místní povahy. Tělocvičné a sportovní spolky.

Okresní archiv České Budějovice. Sběrka map a plánů a Sběrka fotografií a pohlednic.

Národní muzeum Praha – Historické muzeum. Archiv tělesné výchovy a sportu. Fond: Fotoarchiv tělesné výchovy a sportu. Dostupné z <http://esbirky.cz>. (eSbírky – kulturní dědictví on-line).

Jihočeské muzeum České Budějovice. Sběrka negativů a Sběrka pohlednic a fotografií.

Periodika

Budweiser Zeitung, roč. 1919–1938.

Jihočech, 1920–1938.

Jihočeské listy, roč. 1895–1938.

Jihočeský sportovní týdeník, roč. 1 (1922–1923), 5 (1926–1927), 7 (1928–1929), 8 (1929–1930), 10 (1931–1932), 15 (1936–1937).

Republikán, roč. 1919–1938.

Zpravodaj tělocvičné jednoty Sokol I Č. Budějovice, roč. 1927–1938.

Tištěné prameny

Bericht des Deutschen Turnvereines in Budweis. (1912). Budweis.

Der Böhmerwald. Ein Paradies für Naturfreunde. (po roce 1918). Bundesleitung des Deutschen Böhmerwaldbundes.

České Budějovice. Místní odbor Národní jednoty pošumavské. (1892). KČT.

Führer durch den Böhmerwald. (1888). L. E. Hansen.

Führer durch den Böhmerwald. (1929). Verlag des Deutschen Böhmerwaldbundes.

Jihočeský kalendář a adresář na rok 1901. (1901). Č. Budějovice.

Plány a mapy

Allgemeine Übersicht-Karte. (1888). [Měř. 1:750 000]

Panorama vom Josefs-Thurme am Schöninger. (1888). Verlag J. J. Zink.

Wanderkarte vom Ausgangspunkte Budweis. [Měř. 1:150 000].

Literatura

Ambrož, B., & Šindelář, B. (1924). *Průvodce Českými Budějovicemi a okolím.* K. Ausobský.

Bayer, E. (1910). *Budweis und seine nächste Umgebung.* A. Gothmann.

Böhm, F. (1928). *České Budějovice.* Č. Budějovice.

Červenková, P., & Janda, J. (1998). *O lyžování na Smrčině.* EU Phare CBC.

Kratochwil, K., & Meerwald, A. (1930). *Heimathbuch der Berg und Kreisstadt Böhmisch Budweis.* Karl Kratochwil a comp. Verlag.

Moravec, E. (1912). *České Budějovice a okolí.* Č. Budějovice.

Moravec, E. (1924). *Č. Budějovice - průvodce městem a okolím. Jižní Čechy a Šumava.* Jan Svátek.

Sedlmeyer, K. A. (1979). *Budweis.* Verlag Bergmann + Mayr.

Štumbauer, J. (1995). *Dějiny spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny devatenáctého století do roku 1938* [Habilitační práce, Univerzita Karlova].

Štumbauer, J. (2014). *Dějiny německé spolkové tělesné výchovy a sportu v Českých Budějovicích od poloviny devatenáctého století do roku 1945.* Jihočeská univerzita.

Štumbauer, J., Tlustý, T., & Malátová, R. (2015). *Vybrané kapitoly z historie tělesné výchovy, sportu a turistiky v českých zemích do roku 1918.* Jihočeská univerzita.

Štumbauer, J. (2016). *Vybrané kapitoly z historie tělesné výchovy, sportu a turistiky v meziválečném Československu.* Jihočeská univerzita.

Elektronické a internetové zdroje

<http://www.fotohistorie.cz>. Historické pohlednice.

Doc. PaedDr. Jan Štumbauer, CSc.

JU PF KTVS

Na Sádkách 305/2a

370 05 České Budějovice

stumba@pf.jcu.cz

BRANNÁ VÝCHOVA V KATOLICKÉ TĚLOCVIČNÉ ORGANIZACI OREL DO ROKU 1948

CIVIL DEFENSE EDUCATION IN A CATHOLIC PHYSICAL EDUCATIONAL ORGANIZATION OREL UNTIL 1948

T. Tlustý

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra tělesné výchovy a sportu

Abstract

The presented article discusses a history of a catholic physical educational organization Orel and its civil defense education which was performed in 1920s and 1930s. First actions of the Czechoslovak Orel was the organization of special courses for its members who had been preparing for a military service. Nevertheless, its activities were further extended and soon it became the first Czechoslovak physical educational organization that implemented the civil defense education for its members as obligatory. The civil defense education composed of courses and competitions within the organization as well as with other organizations. For this reason, Czechoslovak Orel also started a cooperation with some other associations. Nonetheless, its military activities were involuntarily ended in 1939 because of the Nazi occupation. Even though these activities were renewed after the WWII, they were ended again together with the cancellation of the Orel organization in 1948.

Keywords: Orel, catholic physical education and sport; civil defense education; pre-military training

Souhrn

Předkládaná stať pojednává o historii katolické tělocvičné organizace Orel a její branné výchovy, které se tento spolek začal věnovat na přelomu 20. a 30. let 20. století. První kroky na poli branné výchovy učinil Čsl. Orel tím, že začal pořádat speciální kurzy určené pro členy připravující se k výkonu vojenské služby. Svou činnost ovšem neustále rozšiřoval a brzy se stal první československou tělocvičnou organizací, která pro své členstvo povinnou brannou výchovu zavedla. Její náplní byly nejen spolkové kurzy či závody, ale i např. soutěže s dalšími organizacemi. S některými spolky také navázal Čsl. Orel v tomto ohledu spolupráci. Svou brannou činnost ovšem musel nedobrovolně ukončit v roce 1939, a to kvůli nacistické okupaci. Po skončení druhé světové války ji sice obnovil, ale k dalšímu násilnému přerušování orelské branné výchovy došlo společně se zánikem celé organizace v roce 1948.

Klíčová slova: Orel; katolická tělesná výchova a sport; branná výchova; předvojenský výcvik

Úvod

Počátky Orla, který je v první řadě spolek sdružující lidi katolického vyznání, lze hledat na přelomu 19. a 20. století, kdy začaly v českých zemích vznikat první tělocvičné odbory při již existujících katolických spolcích. K jejich vzniku přispěla značná náboženská nevšímavost v Sokole a SDTJ (Svaz dělnických tělocvičných jednot). Orelské hnutí v českých zemích vykazovalo zpočátku velikou roztržitost. V průběhu první světové války většina orelských jednot zanikla nebo přerušila činnost. Cvičení pak probíhala jen v nepatrném zlomku zbylých. Vedením Orla byla dokonce diskutována otázka, zda by neměla celá organizace své aktivity ukončit.¹

¹ Tlustý, T. (2019). Počátky a vývoj orelské organizace v Čechách do roku 1914. *Česká kinantropologie*, 23(1–2), 62–77.

Tlustý, T. (2018). Počátky a vývoj orelské organizace na Moravě do roku 1914. *Studia Sportiva*, 12(1), 94–106.

Po skončení první světové války ale došlo k opětovnému rozvoji orelského hnutí v českých zemích a také ke spojení jeho české a moravské části, čímž vznikl samostatný spolek – Československý Orel. Ten takřka okamžitě usiloval o rozšíření své činnosti na Slovensko a Podkarpatskou Rus. Postupně rozšiřoval i náplň své činnosti, a to nejen tělovýchovnou. Součástí jeho programu bylo i vzdělávání členstva, provozování divadel či pěveckých sborů. Na přelomu 20. a 30. let se v Čsl. Orlu začala postupně rozmáhat i branná výchova, která si především v průběhu 30. let vydobyla veliký zájem, a to nejen mezi orelským představenstvem, ale především mezi členstvem.

Metodologie

Cílem příspěvku je zachytit historii branné výchovy v katolické tělocvičné organizaci Orel. Jedná se o standartní historickou práci z nejnovějších československých dějin, konkrétně dějin tělesné výchovy a sportu. Metodologický přístup k příspěvku byl založen především na obsahové analýze dokumentů v archivních fondech, dobových tištěných pramenech a periodikách.

Jedna ze základních metod zde užitých je metoda přímá. Pomocí této klasické metody historického výzkumu je zde na základě studia pramenů zachycen vznik a vývoj branného odboru Čsl. Orla a také jím pořádané akce. Příspěvek dále využívá především diachronního přístupu k historickému vývoji a progresivní metody, neboť jednotlivé události jsou seřazeny od doby nejstarší po dobu nejnovější.

Jako zdroje byly použity především archivní prameny, dobové tištěné prameny a periodika, přičemž nejužitečnějším zdrojem byl jednoznačně ústřední časopis Čsl. Orla, ve kterém je poměrně podrobně zachyceno dění uvnitř orelské organizace.

Počátky branné výchovy v Čsl. Orlu a zakládání branných odborů a oddílů

Své působení na poli branné výchovy zahájilo Orelstvo již v roce 1929. Tento rok totiž poprvé jednalo se Svazem čsl. důstojníků o záležitostech jejího zřízení. Obě organizace se dohodly na vzájemné spolupráci. Tímto krokem Orelstvo de facto zahájilo svou brannou činnost. V rámci ní se orlové postupně začali učit nejen praktickým dovednostem, ale též látce zahrnující např. státní symboly či realie sousedních i vzdálenějších států a jejich vztahy k republice. Museli taktéž prokázat znalosti vojenských praporů, symbolů či hodnot.²

V roce 1930 bylo rozhodnuto, že Šrámkova župa uspořádá kurz předvojenské výchovy.³ Organizaci školení muselo povolit Ministerstvo národní obrany, které pověřilo dohledem na jeho průběh velitelství 7. pěší divize. Do kurzu se přihlásilo celkem 157 zájemců mladších 20 let. Kurz, který probíhal o dubnových, květnových a červnových víkendech, byl zahájen v neděli 30. března 1930 v olomoucké orlovně. Zde si také frekventanti nafasovali zbraně a další vybavení, které si pak s sebou odnesli na stadion. Cvičení se většinou účastnilo 90 až 125 zájemců. Celé školení, jehož součástí byl výcvik družstev a čet, nauka o zbraních (i automatických), střelba a hody granáty, bylo zakončeno dne 29. června 1930. Během výcviku projeвили frekventanti zvláštní zájem při nauce o terénu a čtení speciálních map podle smlouveného klíče. Velký zájem měli též o určování světových stran podle nejrůznějších pomůcek. Jejich pozornosti neunikla ani výuka o plynech a masce.⁴ Další obdobné orelské kurzy brzy následovaly.⁵

² Učební látka byla postupně rozšiřována. Orlové se dozvídali např. o terénu, orientaci v něm a jeho zobrazení, tzn., že se museli umět orientovat v mapách, pracovat s jejich měřítky, znát nejrůznější značky či hledat nejkratší a nejpohodlnější cesty. V terénu pak museli prokázat dovednost určování světových stran, a to jak s pomocí kompasů, tak i bez nich, odhadování vzdáleností, vyhledávání krytých cest a míst k výhledu či pozorování. Pro komunikaci prokazovali orlové znalosti Morseovy abecedy. Mezi znalostmi a dovednostmi nebyla opomenuta první pomoc, práce s plynovou maskou, příprava pokrmů, střelecký výcvik, příprava tábořišť, plavání, pádlování, veslování, výroba jednoduchých přepravních prostředků a lávek či např. uzlování. Obdobným výcvikem procházely i dívky, i když ne v takové míře a do takové hloubky. Jejich povinností nebylo naučit se tolika praktickým dovednostem, ale byly spíše vyškoleny k tomu, aby mužům pomáhaly. Proto se i navíc učily praní prádla v terénu, šití, zpěvu, základům práce s dětmi a jejich vyučování a základům rolnictví. Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 1, Zápisy ze schůzí ústřední rady 1938–1947, Branná průprava nauková.

³ Údajně se jednalo o první kurz tohoto druhu v republice.

⁴ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XV., 1930, č. 24, s. 385–386.

⁵ Zde je ovšem třeba podotknout, organizováním těchto „kurzů nováčků“ nebyla v orelské organizaci

V roce 1931 začala být v orelských jednotách vyžadována povinná pořadová cvičení podle vojenského vzoru, která představil člen náčelnické rady mužů Stanislav Cvek. V roce 1932 v nich pak Čsl. Orel zavedl jako první ze všech československých tělocvičných spolků povinnou brannou výchovu.⁶ V roce 1933 se navíc díky událostem, které se děly v sousedním Německu, kde se dostal k moci Adolf Hitler, začaly v Čsl. Orlu ozývat hlasy, které vyzývaly ke zvýšení, lépe řečeno lepšímu a důkladnějšímu organizování orelské branné výchovy. Předsednictvo Čsl. Orla pověřilo jejím vedením nový odbor – branný odbor Čsl. Orla, který byl tvořen především členy náčelnické rady. Ten se poprvé sešel dne 24. května 1933. Na této a několika následujících schůzích vypracoval návrh na organizaci orelské brannosti a osnovu studijní látky, které byly po projednání s předsednictvem Čsl. Orla předloženy ke schválení jeho ústřední radě, a to dne 17. prosince 1933. Ústřední rada tyto návrhy schválila a přikázala předsednictvu, aby co nejdříve uspořádalo kurz pro vedoucí výchovy k brannosti. Rovněž bylo navrženo utvoření orelských branných oddílů, ve kterých mělo být členstvo k brannosti vychovááno. Snahy Čsl. Orla lze stručně shrnout následujícím způsobem:

- „1. aby umožněno bylo získati pro tato cvičení i ony muže, kteří nebyli dosud mezi členstvem cvičícím,
2. aby nebyly pronikavým způsobem měněny cvičební programy kategorie mužů,
3. aby novému programu věnována byla zvýšená pozornost,
4. konečně, aby získány byly řady nových vedoucích.“⁷

Branný odbor Čsl. Orla měl rovněž ustanovit a řídit branný oddíl Čsl. Orla a také celou orelskou brannou výchovu. Župy byly vyzvány k zakládání vlastních branných odborů (které měly následně vytvořit župní branné oddíly) a také k tomu, aby si zvolily své župní vedoucí brannosti, kteří měli následně přidělit jednotlivým členům těchto odborů práci. Také v jednotách měly být ustanoveny branné odbory a oddíly.⁸

Rok 1934 tak byl rokem praktického nástupu orelské brannosti.⁹ Svůj I. ústřední kurz pro vedoucí výchovy k národní brannosti uspořádal Čsl. Orel ve dnech 14. až 18. února 1934. Zúčastnilo se ho 50 frekventantů z 23 orelských žup. Právě tento kurz lze pokládat za faktický počátek orelské branné činnosti.¹⁰ Kurz zahájil náměstek starosty Čsl. Orla František Leiner. Ve své úvodní řeči odůvodňoval, proč byl tento kurz uspořádán, a zdůrazňoval tři hlavní složky orelské výchovy k národní brannosti. Těmi byla výchova mravní a občanská (víra v Boha, kázeň a pořádek), tělesná cvičení (otužování těla, rozvoj pohybových schopností, odvahy, postřehu a život v přírodě) a pomocná služba – hygiena – obrana obyvatelstva. Z toho vyplývaly i hlavní zásady celého branného programu:

stále ještě zavedena systematická branná výchova. Tyto kurzy měly za úkol spíše připravit členy Čsl. Orla na výkon jejich budoucí vojenské služby.

⁶ :: WWW.OREL.CZ. (b.r.). Dostupné 1. říjen 2015, z http://www.orel.cz/?ukaz=30_leta_orla
Brzké zavedení orelské branné výchovy dokazuje např. následující pasáž, která byla převzata z Rezo-luce VII. sjezdu FTP, konaného ve dnech 27.–29. října 1933: „Vedle Sokola je i Orelstvo průkopníkem militarizačních snah buržoazie. Bylo mezi prvními, kdož propagovali povinnou vojenskou výchovu mládeže, a také ji u sebe za pomoci vojenských instruktorů provádí.“

Marek, J. (1976). *Sjezdy proletářské tělovýchovy: sborník dokumentů ze sjezdů FDTJ a FPT*. Olympia, s. 83.

⁷ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 237.

⁸ V okresech se s brannými odbory prozatím nepočítalo. Úvodním problémem branných odborů byla absence odborových a župních vedoucích brannosti. Z toho důvodu pro ně také Čsl. Orel uspořádal svou ústřední školu.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 6, s. 63.

⁹ Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

¹⁰ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 3, s. 27.

Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, VII., 1934, s. 90–91.

- „1. vychovávat národně uvědomělé členstvo, muže i členy, mládež i dospělé; muže a jinochy tělesným cvičením a životem v přírodě otužit, aby nabyli všestranné obratnosti a snášeli námahu tělesnou za každého počasí.
2. Vědomí toho, že brannost jest více věcí výchovy, budeme se varovat přílišnému přeceňování tělesného otužování a vojenských cviků na úkor vnitřních hodnot. Náš poměr k armádě je kladný a bratrský tak, aby v případě potřeby rychle a snadno byli upotřebitelní vojensko-technicky.
3. Naše výchova k brannosti musí být vždy a všude podřízena celkovému rámci orelské výchovy. Jen tak nabude pro náš spolek významu neobyčejného a bude cenným doplňkem našeho kulturně-tělovýchovného programu.“¹¹

Následně začalo vedení Čsl. Orla vyzývat jednotlivé župy k zakládání branných odborů a pořádání župních kurzů brannosti. Po skončení kurzu začaly vznikat i plánované župní branné orelské oddíly. V nich měly být podle původního návrhu organizovány skupiny členstva (17–35 let), dorostenců (14–17 let) a všeho členstvo ostatního (včetně žen i dorostenek). Pro všechny skupiny měly být zavedeny povinné přednášky na témata: Výchova obecná, vybrané stati z výchovy zvláštní a služba pomocná. Členstvo cvičící i necvičící mělo navíc povinnost účastnit se v branných oddílech tělocviku a cvičení v přírodě a také všech přednášek s tématem mravní výchovy. Pro dorostence byl upraven výběr cviků a doplněna tělovýchovná osnova, a to tak, aby do členských branných oddílů přicházeli již s určitou přípravou.¹²

Po tomto školení začaly také župy organizovat své kurzy pro vedoucí brannosti v jednotách. Ty měly obdobný program jako ústřední škola, po jejímž skončení tedy začala další etapa v organizační výstavbě orelské brannosti. Vedení Čsl. Orla nyní sledovalo následující cíle:

- ustanovit organizaci orelské brannosti
- zahájit propagační akci pro myšlenku brannosti
- prohloubit občanské uvědomění veškerého členstva (Výchova mravní a občanská)
- začít pracovat teoreticky a prakticky v branných oddílech

Na následující schůzi branného odboru Čsl. Orla, která se konala dne 3. března 1934 v Brně, byl již projednáván jednotný úbor a vydání *Příručky výchovy k národní brannosti v Čsl. Orlu*.¹³ Na jaře 1934 byla také zahájena velká propagační akce orelské brannosti, která nesla název *Národní fronta orelská*.¹⁴

Na další schůzi branného odboru Čsl. Orla, která se konala dne 7. dubna 1934, byla rozdělena agenda a přiděleny referáty. Předsedou branného odboru Čsl. Orla byl ustanoven František Leiner, správním referentem pan Vácha a technickým referentem Ladislav Kristek. Referáty byly přiděleny následujícím způsobem: Všeobecná organizace brannosti – František Leiner, Mravní a občanská výchova – vzdělavatel Čsl. Orla, Pracovní plán brannosti a pořadová cvičení po způsobu vojenském – Bedřich Kostelka, Tělocvik, atletika a branné závody – Ladislav Kristek, Táboření a cyklistika – Karel Novotný, Mapy, nauka o terénu a střelba – pan Duřík, Hry, evidence, statistika a jízda – pan Vácha, Pomocná služba – Julie Nečasová, Propaganda a zpravodajství – Vladimír Kučera. Branný odbor Čsl. Orla následně projednal nejdůležitější úkoly brannosti v jednotách a župách.¹⁵

S blížícím se koncem roku 1934 udělal Čsl. Orel soupis svých příslušníků branných oddílů. Ukázalo se, že jich je více jak 25 000.¹⁶ Dobrou, ve které začal Čsl. Orel s organizováním svých branných oddílů a

¹¹ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 4–5, s. 39.

Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

¹² Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 4–5, s. 38–43.

¹³ *Příručka výchovy k národní brannosti v Čsl. Orlu*. (1934). Československý Orel.

¹⁴ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 6, s. 70.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 18, s. 210–211.

¹⁵ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 8, s. 86–88.

¹⁶ Poměrně zajímavým faktem bylo, že značnou část příslušníků branných oddílů tvořili necvičící členové. Těch zde bylo organizováno téměř 10 000.

počtem jejich příslušníků, předběhla tato organizace všechny další tělocvičné spolky v Československu. Vedení Čsl. Orla velice těšil zejména fakt, že tentokrát zůstala za nimi i ČOS (Československá obec sokolská).¹⁷

Rok 1935 znamenal v branných odborech orelských jednot již plánovitou a jednotnou práci. Branný odbor Čsl. Orla k ní totiž vydal vlastní pracovní programy pro I., II., i III. čtvrtletí.¹⁸ Navíc uložil všem župám, aby v průběhu srpna nebo září 1935 uspořádaly své župní branné závody.¹⁹ Podzimní zasedání ústřední rady Čsl. Orla proběhlo v Orelském domě v Brně v neděli 17. listopadu 1935. Vedení se zde mj. vyjadřovalo k chystané osnově zákona o branné výchově, kterou velice vítalo. Předpokládalo totiž, že „*provádění branné výchovy bude svěřeno předním, národním a státotvorným spolkům tělovýchovným*“.²⁰

Sjezd župních náčelníků a náčelnic na svém zasedání v Brně dne 1. prosince 1935 jednomyslně schválil, že se tělesná výchova a branná výchova v Čsl. Orlu budou více sbližovat. De facto to znamenalo, že počínaje tímto dnem měli tělocvikáři více přizpůsobovat svou tělovýchovnou práci branné myšlence. Do tělovýchovných hodin měly být tedy více zařazovány chůze, běh, skoky a pořadová cvičení, jakožto základní prvky pohybu vojenské jednotky v terénu a také nejpřirozenější pohyby lidského těla. Bylo navíc doporučeno přidat k nim ještě plížení, stoupání, šplh, odpory, přetahy, nošení břemen, nošení cvičence, překonávání náradí jako překážek, cvičení rovnováhy, hody a vrhy, a to zejména na cíl.

V roce 1936 plánovala náčelnická rada Čsl. Orla poprvé vypsát branné závody žactva a dorostu. Podmínky závodního řádu, které byly úměrné věku, nebyly příliš těžké. Vyžadovaly spíše vrozené schopnosti než dlouhodobou přípravu. Došlo rovněž k vydání velmi podrobných *Pokynů pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936*.²¹ Tato brožurka obsahovala statí pojednávající o vedení oddílů, kázni, pohotovosti, pochodech, sportech, branných závodech, využívání vojenských střelnic, strážní službě a branných závodech. Vojenská správa navíc na svých posádkových střelnicích umožnila členům Čsl. Orla ostrou střelbu z pušek. Podmínkou ovšem bylo, že župní předsednictva přejala zodpovědnost za činnost členstva.²²

Z rozhodnutí předsednictva Čsl. Orla byla v únoru 1936 uspořádána v celém Československu veliká propagační akce, jejímž heslem bylo: „*Orelská stráž od Šumavy k Tatrám*“. Celá akce byla zahájena 2. února a trvala do 29. února. Již v lednu 1936 obdržely jednoty pokyny, jak řídit přípravné práce. Akce byla přísně kontrolována z žup a také samotným předsednictvem.²³ Vedení Čsl. Orla bylo s průběhem

¹⁷ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 20–21, s. 237–244.

¹⁸ Pro měsíce červenec, srpen a září 1935 vyzývalo vedení Čsl. Orla především k usilovnému výcviku plavání v orelských branných odborech. Kromě prostého plavání se ale mělo jednat i o plavání v oděvu, plavání se zátěží a také plavání pod vodou. Druhou částí výcviku mělo být pro tyto měsíce opět typické táboření.

Ve druhé polovině 30. let se začalo Orelstvo čím dál tím více věnovat výchově směřující k plnění povinností vůči státu a národu. Jeho předvojenská výchova byla neustále rozšiřována a prohlubována. Ustanoveny byly ústřední a župní výbory a ve všech jednotách byly sestaveny branné čtyry a družstva. K prohloubení branné výchovy pak Čsl. Orel pořádal kurzy brannosti pro vzdělavatele jednot a žup.

Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936. (1936). Československý Orel, s. 7.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 12, s. 136–137.

Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Typos, s. 10–12.

¹⁹ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 17, s. 201.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 18, s. 210–211.

I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1936). Československý Orel, s. 8–9.

²⁰ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 22, s. 254.

²¹ *Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936*. (1936). Československý Orel.

²² Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 3, s. 27–29.

Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935-1936. (1936). Československý Orel, s. 12–14.

²³ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 1–2, s. 8–19.

akce velice spokojeno. Bylo nuceno konstatovat, že: „...*Tisíce katolíků a katolické mládeže se řadí pod bojové prapory branné fronty orelské, katolické spolky projevují nevšední zájem o orelskou brannost, orelských stráží po republice přibývá. Katolický tábor československý – tento obrovský reservoir našich sil – musí být získán cele, aby posílil vliv katolického Orla. Aby bylo umožněno provést ještě silnější a houževnatější útok, bude naše akce pořádána i během měsíce března...*“²⁴

V roce 1936 se vedení branné výchovy v Čsl. Orlu rozhodlo svolat nejzdatnější členy branných župních oddílů k soutěži o nejlépe připraveného k obraně vlasti. Organizovalo tak I. ústřední branné závody.²⁵ Jednalo se o vůbec první podnik tohoto typu v republice. Protektorát nad ním převzal sám ministr národní obrany František Machník. Celá akce začala 26. září. Vyvrcholení pak bylo naplánováno symbolicky na předvečer svátku sv. Václava – 27. září. První den této akce se Brno stalo cílem těžkého orelského závodu v chůzi na 25 km. Tento „hvězdicový závod“ začal na několika místech (Blansko, Tišnov, Tetčice, Hrušovany, Rousínov, Slavkov), ale měl jediný cíl. Závodníci vystoupili z vlaku na předepsaných stanicích a za kontroly rozhodčích se vydali směrem k Brnu – Kolišti. Šli celkem šesti směry. Jejich zavazadla musela být povinně zatížena šesti kilogramy. Po cestě do Brna doprovázeli závodníky cyklisté²⁶ z jednot, které ležely podél naplánovaných cest. Ostatní členstvo vytvořilo podél tratí závodu špalíry. Závody končily na dvacátém prvním kilometru, odkud následoval čtyřkilometrový pochod v semknutém útvaru směrem do cíle. Celkem vyslalo své závodníky 16 žup. Jednalo se o 210 soutěžících. Ti museli absolvovat celou trať do pěti hodin, což se všem také podařilo. Většina z nich absolvovala celou cestu v rozmezí čtyř až čtyř a půl hodiny.²⁷

Následující den byly na programu nejen lehkootletické disciplíny závodu brannosti – 100 m, skok daleký, hod oštěpem, 1 500 m, skok hluboký, hod kyjem, 4× 100 m,²⁸ ale i masová vystoupení (cvičení mužů s puškami).²⁹ Svou připravenost k obraně národa zde předváděli také orelští žáci, dorostenci a ženy. Na programu byl též „klasický pětiboje“.³⁰ Pro dorostence byl dále naplánován závod tříčlenných hlídek na 1 000 metrů s překážkami. Každý závodník přitom nesl tříkilogramovou zátěž, a to buď v batohu, nebo v chlebníku. Každá hlídka tvořila jeden celek, který současně startoval a současně musel doběhnout do cíle. Při překonávání překážek byla dovolena vzájemná výpomoc členstva. Celý závod se skládal z chůze na 600 m, přískoku ve vzdálenosti 30 m, přeběhnutí náspu a hodu kamenem, průlezu žebříkem upevněným 80 cm nad zemí štěřinami kolmo k zemi, přelezu 180 cm vysokého plotu,

²⁴ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 4, s. 38.

²⁵ Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XIV., 1936, č. 8, s. 134–136.

²⁶ Branné oddíly Čsl. Orla začaly postupně procházet také cyklistickým výcvikem. Důvodem zařazení cyklistiky do výcviku branných oddílů Čsl. Orla bylo, že vedoucí chtěli využívat kolo jako poměrně rychlého dopravního prostředku, kterým bylo možno jezdit po všech cestách i necestách, a to např. při obraně hranic. Samotný výcvik navíc obsahoval např. nejrůznější cvičení v jízdárně určené pro překonávání překážek, slalom mezi kameny či přeskakování příkopů, nácvik rychlého sesedání a nasedání na kolo, jízdu v předepsaných útvarech a za každého počasí, přijímání povelů pomocí signalizace rukou a píšťalkou nebo udržování kola a odstraňování poruch.

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Cvičební řád pro cyklisty, Cvičební řád pro cyklistický výcvik branných oddílů

Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935–1936. (1936). Československý Orel, s. 8.

²⁷ *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1936). Československý Orel, s. 13–20.

²⁸ Tyto disciplíny měly předepsané minimální požadavky. Běh na 100 metrů probíhal např. v předepsaném úboru a limit pro jeho splnění byl 15 sekund. Skok do hloubky byl minimálně čtyřmetrový (jednalo se tedy o skok z čtyřmetrové výšky).

²⁹ *I. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky.* (1936). Československý Orel, s. 10–11.

³⁰ Součástí tohoto pětiboje byly pravděpodobně následující disciplíny: 200 m, 1 500 m, disk, oštěp, skok daleký.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 16, s. 187–188.

přeběhnutí náspu, běhu na 100 m a hlášení hlídky zástupci z řad rozhodčích.³¹ Úkolem žáků bylo předvést útok na „kulometné hnízdo“. Střelba probíhala pomocí tenisových míčků.³²

Za každou disciplínu mohli závodníci získat určitý počet bodů. Družstvo, které získalo nejvíce bodů, se pak stalo držitelem rytířského meče – putovní ceny starosty Čsl. Orla Jana Šrámk. Kromě toho obdrželo i jednu cenu trvalou. Druhé družstvo se stalo držitelem putovního stříbrného poháru ministra veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Ludwiga Czecha. Třetí družstvo obdrželo putovní cenu Ministerstva školství – skleněný pohár a čtvrté putovní cenu Moravské banky – křišťálový pohár.³³

Ve dnech 25. až 28. září 1937 pořádala náčelnická rada Čsl. Orla školu brannosti. Ta byla sice určena především pro župní náčelníky a náčelnice, ale byla také přístupna ostatním orelským tělovýchovným funkcionářům, a to jak župním a okrskovým, tak i z jednot.³⁴ Cílem této školy bylo seznámit zúčastněné tělovýchovné cvičitele nejen s novým zákonem o branné výchově, ale i se způsobem jeho provádění a nutnými přípravami zajišťujícími vysokou úroveň orelské tělovýchovy. Do této doby se totiž opírala branná výchova v jednotách a župách o branné odbory, které vedli vedoucí brannosti. Po zavedení zákona o branné výchově bylo ale třeba svěřit tělesnou a naukovou brannou přípravu přímo tělovýchovným cvičitelům.³⁵

Škola byla zahájena náčelníkem Čsl. Orla Vojtěchem Jílkem v sobotu 25. září 1937. Večer téhož dne vyložil František Leiner kurzistům celý zákon o branné výchově, k čemuž přidal i několik vzpomínek na počátky branné výchovy v Čsl. Orlu.³⁶ Po nedělní ranní mši začal výcvik pořadových cvičení, který u mužů vedl náčelník orlů Rostislav Slavotínek a u žen člen náčelnické rady Čsl. Orla Bohuslav Koukal. Dopolední program pak vyplnily rozbory tělocvičných hodin, a to jak všeobecné, tak i pro jednotlivé věkové kategorie. Konstrukce tělocvičných hodin zde byla přizpůsobena požadavkům branné průpravy, a to jak tělesně, tak i naukově. Odpoledne byly stejné typy hodin probrány prakticky, což doplnilo dopolední teoretický výklad. Neděle byla zakončena společenským večerem v tělocvičně jednoty Brno 2I, během kterého se mohli jednotliví zúčastnění lépe seznámit. Pondělí 27. září bylo celé věnováno teoretickým výkladům a praktickému výcviku naukové části branné výchovy. Přednášky byly společné pro muže i ženy. Byly zde podány výklady o orientaci v terénu, nauce o mapách, odhadu vzdálenosti, základech taktiky vojenských jednotek v poli, o pomocných a ochranných službách a o organizaci Československé armády. Odpoledne se konal praktický výcvik, a to na Kamenném vrchu nad Pisárkami. Do něj bylo zařazeno např. stavění stanů spojené s přednáškou o táboření či střelba ze vzduchovky. Pondělní program byl zakončen u táborového ohně. Úterní program započal opět mší,

³¹ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXI., 1936, č. 18, s. 206–212.

³² Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XV., 1937, č. 8, s. 118–119.

³³ Obdobné závody vypisoval pro své členy Čsl. Orel i v následujících letech.

Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935–1936. (1936). Československý Orel, s. 9–10.

II. ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky. (1937). Československý Orel, s. 11–13.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 12–13, s. 148–149.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 14, s. 160.

³⁴ Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, XV., 1937, č. 9, s. 129–130.

³⁵ *Zákon č. 184/1937 Sb., ze dne 1. července 1937 o branné výchově.* (1937). Státní tiskárna v Praze.

³⁶ Zákon o branné výchově začal platit dne 1. září 1937. Ministerstvo národní obrany i vláda si přály, aby se na jeho přípravách podílely všechny velké státotvorné spolky. Tento fakt dokumentuje závěr dopisu vysoce postaveného úředníka Ministerstva národní obrany, ve kterém stálo, že: „...příslušné návrhy současně zasílám k zaujetí stanoviska i p. poslanci Leopoldu Vavrkovi, starostovi svazu DTJ, p. řediteli Leinerovi, místostarostovi Orla a p. prof. Ant. B. Svojsíkovi, náčelníku Svazu skautů RČS...“

Národní archiv, Fond ČOS, Karton 111, Přednosta VI. Odboru Bukovskému, 17. 12. 1937.

Balabán, M., & Pernica, B. (2015). *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy.* Karolinum, s. 273.

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 21–22, s. 243.

po které následovala přednáška o mravní základně branné výchovy. Po ní přišly na řadu výklady na témata samaritánská služba, náčelník jako organizátor a branné orelské úkoly do budoucna.³⁷

Na VII. orelském sjezdu dne 10. dubna 1938 pravil starosta Čsl. Orla Jan Šrámek: „*Scházíme se v době, kdy je mimořádně rozrušena celá Evropa a s ní náš národ. Běží o sjezd statisícového národního tělesa, které je výchovným národním sborem pro brannost národa a státu a zároveň také – a to je víc – živou, houževnatou obrannou zdí pro národ a stát v dobách zlých.*“³⁸ Dne 23. září 1938 byla vydána vládní vyhláška o vstupu státu do branné pohotovosti:

„*Vláda republiky Československé vyhláší podle § 57, odst. 1 a 3 zákona ze dne 13. května 1936, č. 131 Sb. z. a n., o obraně státu, den 23. září 1938, jímž byla nařízena presidentem republiky podle § 23 branného zákona mobilisace, za den vstupu státu Československého do branné pohotovosti.*“

Syrový v. r.³⁹

V reakci na ni se tisíce orelských příslušníků okamžitě chopily vojenských kufříků a spěchaly ke svým útvarům. Příkladem jim šli orelští náčelníci Vojtěch Jílek a Rostislav Slavotínek. Ze dvanácti poradců a členů náčelnické rady jich devět narukovalo. Vše se dělo v naprosté shodě s ostatními tělovýchovnými organizacemi.

Rovněž předsednictvo Čsl. Orla vyhlásilo pohotovost všeho členstva od 17 do 50 let. Povinností jednot bylo ustanovit stálé, nejméně tříleté hlídky, které měly v případě vyzvání okamžitě svolat členstvo do stráží, oddílů pořádkových služeb nebo k úkolům přiděleným od CPO (Civilní protiletectká obrana). Hlídky měly k dispozici seznam členstva s poznámkou, kde se každý člen v průběhu dne nacházel. K usnadnění splnění úkolu pak měla hlídka k dispozici dopravní prostředek (jízdní kolo, motocykl, automobil apod.).⁴⁰

Branná výchova v orelské organizaci v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava

Po podepsání mnichovské dohody, ke kterému došlo 30. září 1938, vydalo vedení Československé armády rozkaz k demobilizaci. Československé pohraniční pevnosti byly vyklíženy a záložníci se začali postupně vracet domů. Orlové však svou pohotovost nezrušili. Byli navíc, stejně jako další velké tělocvičné spolky, posílení o navrátilce z mobilizace. Dne 17. října 1938 byl ustanoven SOP (Svaz občanské pohotovosti). Ten vytvořily ČOS, Čsl. Orel, SDTJ a Československá obec legionářská.⁴¹ Jeho předsedou byl zvolen Stanislav Bukovský (ČOS), místopředsedy pak František Leiner (Čsl. Orel) a Leopold Vaverka (SDTJ). Legionářstvu bylo vyhrazeno jednatelství svazu. Utvořením SOP vzniklo pracovní souručenství o síle téměř 1,5 milionu organizovaných občanů, kteří byli ukázněni a připraveni kdykoli čelit vnitřnímu či zahraničnímu nebezpečí.⁴² Tento svaz měl zajišťovat spolupráci velkých tělocvičných spolků a legionářů na styčných bodech národní a branné práce v tehdejší Československu. Jednalo se tedy především o pokus zintenzivnění spolupráce těchto organizací. Jejich programová a organizační svoboda však zůstala nedotčena. Jednomyslně byl přijat následující řád:

I. Svaz občanské pohotovosti jest souručenství Čs. obce sokolské, Svazu dělnických tělocvičných jednot, Orla a organizací legionářských, které se spojily k soustředění a sjednocení dobrovolné občanské práce pro národ a stát.

II. Účelem SOP jest organizovat spolupráci členských složek:

- 1. na nové výstavbě státu v duchu občanské svobody a ukázněné služby národnímu celku;*
- 2. na sjednocení výchovné práce tělocvičné a branné;*

³⁷ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXII., 1937, č. 19, s. 219–221.

³⁸ *Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla.* (1947). Typos, s. 10.

³⁹ *Vládní vyhláška č. 183/1938 Sb., ze dne 23. září 1938 o vstupu státu do branné pohotovosti.* (1938). Státní tiskárna v Praze.

⁴⁰ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 20, s. 231–234.

⁴¹ Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR.* Státní pedagogické nakladatelství, s. 140.

Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, XLI., 1939, č. 4, s. 42.

⁴² Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let.* Orel, s. 41.

Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, VIII., 1938, č. 11, s. 6.

3. na sjednocení práce osvětové a služby pracovní;
 4. na sjednocení služby zdravotní a sociální.
- III. SOP řídí výkonný výbor, do něhož vysílá každá ze zastoupených složek tři zástupce. Z nich se volí předseda, dva místopředsedové a jednatel a podle potřeby i další činovníci. Tito zvolení činovníci tvoří předsednictvo SOP.
- Předsednictvo zřizuje potřebné pracovní odbory.
- IV. SOP ke splnění svých úkolů může vyzvat i jiná občanská a spolková ústředí.
- V jednotlivých oborech pracovního rozvrhu byla již činnost zahájena.⁴³

SOP se sice zpočátku snažil čelit fašizačním tendencím, postupně jim však podléhal. To také významně přispělo k jeho zániku.⁴⁴ S vyhlášením samostatnosti Slovenské republiky, ke kterému došlo dne 14. března 1939, ztratil Orel právo užívat přívlastek „Československý“. Orel byl donucen začít používat přívlastek „Českomoravský“. Odrážení Slovenska bylo za dva dny následováno vydáním výnosu Adolfa Hitlera, kterým byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava.⁴⁵ Po obsazení zbytku Československa německými jednotkami a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v polovině března 1939 nabraly události okolo orelské branné výchovy velice rychlý spád.

Se zřetelem na výnos Ministerstva vnitra z 29. března 1939 č. j. 17.281-1939-6 bylo předsednictvem Českomoravského Orla nařízeno všem orelským jednotám, aby byly všechny vojenské zbraně, které se nacházely v jejich držení, neprodleně odevzdány příslušnému okresnímu úřadu (magistrátu) na potvrzení.⁴⁶ Současně s tím byla požádána předsednictva jednot, aby zastavila veškerý vojenský výcvik.⁴⁷ Kromě toho bylo vydáno dne 12. dubna 1939 vládní nařízení, které stanovilo, že zákon z 1. července 1937 č. 184 Sb. z. a n. o branné výchově a také předpisy tento zákon provádějící, ztratily účinnost.⁴⁸ Tato nařízení de facto znamenala konec branné výchovy v Čm. Orlu. O dva roky později byla ovšem jeho činnost zastavena úplně.⁴⁹

Branná výchova v Čsl. Orlu v letech 1945–1948

Po skončení II. světové války a osvobození Československa došlo též k obnově Čsl. Orla. Bohužel pro něj se v obnovené republice opět objevily snahy o sloučení veškeré tělovýchovy do jednotné organizace. Po vzniku ÚNTV (Ústřední národní tělovýchovný výbor) se Čsl. Orel dohodl s tímto výborem na úzké spolupráci na poli tělesné výchovy a sportu a na přímé účasti orelského členstva při společné branné výchově.⁵⁰ ÚNTV však nepůsobil dlouho, neboť zanikl počátkem roku 1946.

Dne 15. listopadu 1945 vstoupil v platnost Dekret presidenta republiky ze dne 27. října 1945 o zřízení Svazu brannosti.⁵¹ Podle něj měl Svaz brannosti převzít jako jediná celostátní veřejnoprávní

⁴³ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XXIII., 1938, č. 21, s. 243–244.

⁴⁴ SOP zanikl dne 15. března 1939.

Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Státní pedagogické nakladatelství, s. 140.

⁴⁵ *Výnos Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb., ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava*. (1939). Státní tiskárna v Praze.

⁴⁶ Toto nařízení se netýkalo vzduchovek, zbraní historických či dekoračních.

⁴⁷ Orel: Ústřední list Orelstva, XXIV., 1939, č. 7, s. 67.

Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let*. Orel, s. 43.

⁴⁸ *Vládní nařízení č. 105/1939 Sb., ze dne 31. března 1939, jímž se zbavují účinnosti zákon ze dne 1. července 1937, č. 184 Sb. z. a n., o branné výchově, a předpisy jej provádějící*. (1939). Státní tiskárna v Praze.

Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132, sg.109-8/59 (Vývoj a činnost katolické tělovýchovné jednoty Orel), Sicherheitsdienst–RFSS, SD–Leitabschnitt Prag, Prag, den 1.2.1940.

⁴⁹ Tlustý, T. (2020). Tělocvičná organizace Orel v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava. *Studia Kinanthropologica*, 21(1), 57–68.

⁵⁰ *Katolický lide československý!*. (1945). Ústřední rada československého Orla.

⁵¹ *Dekret presidenta republiky č. 125/1945 Sb., ze dne 27. října 1945 o zřízení Svazu brannosti*. (1945). Státní tiskárna v Praze.

Tento dekret byl zrušen zákonem ze dne 11. května 1949.

korporace pod přímým dozorem Ministerstva národní obrany veškerý branný výcvik. Plán byl takový, že Svaz brannosti bude organizovat brannou průpravu ve spolupráci se sjednocenou organizací tělesné výchovy. Čsl. Orel se však dlouhodobě stavěl proti sjednocení československé tělesné výchovy a brannou výchovu již rovněž dlouhodobě provozoval. Podle Dekretu presidenta republiky o zřízení Svazu brannosti však mohla vláda povolit, aby „...i jiné spolky a organizace splynuly se Svazem brannosti, při čemž stanoví zároveň podmínky, za jakých se tak stane...“ Československý Orel tak začal se Svazem brannosti spolupracovat, i když jejich spolupráce mnohdy „skřípala“. Přesto se členové Čsl. Orla nezdálo, kdy stávali v různých místech republiky veliteli místních svazů.⁵²

V září 1947 reagoval Čsl. Orel na chystaný zákon o povinné branné výchově pro spolky sdružené v Československém tělovýchovném svazu, kterého byl členem. Náčelník orlů Bohuslav Koukal se domníval, že z katolických spolků může být branná výchova svěřena jedině Čsl. Orlu, který byl již v tomto odvětví několik let činný. Odeslal proto župním náčelníkům a starostům dopis, ve kterém je vyzýval k zřízení branných oddílů v jejich župách. Jednotlivé župy si měly vytvořit sbor vedoucích branné výchovy, pro který ústředí zorganizovalo v Brně ve dnech 15. až 19. října 1947 kurz.⁵³

Na schůzi náčelnické rady Čsl. Orla byl dne 12. října 1947 projednáván opětovný vznik branného odboru Čsl. Orla, který měl vzniknout při náčelnické radě. Do funkce předsedy odboru měl být dosazen jeden z členů náčelnické rady. Další členy předsednictva tohoto odboru mělo delegovat předsednictvo Čsl. Orla a další jeho sbory.⁵⁴ Koncem října 1947 byl do funkce vedoucího branného odboru Čsl. Orla jmenován Jaromír Hrabal. V nové funkci brzy navrhl, aby byl v každé župě jmenován vedoucí brannosti a dále, aby každá župa jmenovala vedoucí brannosti nejen v jednotlivých jednotách, ale také ve vesnicích, kde dosud Čsl. Orel nepůsobil.⁵⁵ Jednotlivým župám bylo navíc vedením branného odboru Čsl. Orla nařízeno uspořádat v prosinci vlastní jednodenní nebo dvoudenní kurz branné výchovy, o kterém mu pak měly předat hlášení. Pro jejich pořádání vypracoval branný odbor Čsl. Orla všeobecné směrnice, které měly být vodítkem těchto kurzů.⁵⁶

Čsl. Orel tak nadále svobodně organizoval svou brannou výchovu. V jejím rozvoji nechtěl polevit ani v roce 1948. Koncem roku 1947 navrhovalo předsednictvo Čsl. Orla uspořádat pro rok 1948 devatenáct kurzů pro výchovu cvičitelů a devatenáct kurzů pro výchovu cvičitelek branné výchovy v jednotách. Tyto kurzy měly být uspořádány ve všech župách.⁵⁷ Ve dnech 5. a 6. března 1948 se Čsl. Orel chtěl zúčastnit prvního sokolského závodu branné zdatnosti mládeže, který měl být uspořádán jako vzpomínka na boje II. zahraničního odboje a u příležitosti výročí bitvy u Sokolova. Na den

Zákon č. 138/1949 Sb., ze dne 11. května 1949, jímž se zrušuje Svaz brannosti. (1949). Státní tiskárna v Praze.

⁵² Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Agenda br. odboru 1947, Jednota Čsl. Orla, Šenov ve Slezsku Ústřední kanceláři Čsl. Orla, dne 27. prosince 1947.

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Agenda br. odboru 1947, Orelská župa Václava Kosmáka ve Znojmě Ústředí Československého Orla, dne 31. října 1947.

⁵³ Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Náčelnická rada Československého Orla, Brno, Veveří 6, dne 1. července 1947.

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zřizování ref. branné výchovy, kurz branné výchovy, dne 9. září 1947.

⁵⁴ Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické radě mužů Čsl. Orla, která se konala 12. října 1947 v 8 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

⁵⁵ Jaromír Hrabal uváděl, že tyto kroky musejí být učiněny z důvodu, aby obyvatelé, kteří mají kladný vztah k orelskému hnutí, mohli pod jeho záštitou vykonávat brannou výchovu. Sledoval tím ovšem také rozšíření členské základny spojené s případným vznikem dalších jednot.

⁵⁶ Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zpráva branného odboru náčelnické rady na schůzi náčelnické rady dne 11. a 12. října 1947.

⁵⁷ Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 4, Agenda br. odboru 1947, Návrh na uspořádání státních regionálních kurzů pro vedoucí branné výchovy v Čsl. Orlu, dne 4. října 1947.

26. září 1948 byl do Uherského Hradiště naplánován branný závod Čsl. Orla, kterého se měly kromě mužů zúčastnit také ženy.⁵⁸

K uskutečnění těchto plánů již nedošlo. Vývoj Československa se totiž od února 1948 ubíral zcela jiným směrem, než si orlové přáli. V Československu zavládl totalitní komunistický režim, který se zde s určitými proměnami držel až do roku 1989. Československá tělovýchova byla brzy po převratu sloučena a činnost Čsl. Orla znemožněna.

Závěr

Počátky tělocvičné organizace Orel sahají na přelom 19. a 20. století, kdy začaly v českých zemích vznikat první tělocvičné odbory při již existujících katolických spolcích. Ne zcela jednotné orelské hnutí významně přibrzdila první světová válka, po jejímž skončení se orelské odbory v Čechách a na Moravě sjednotily. Tím vznikl samostatný spolek – Československý Orel. Období první republiky pak lze z jeho pohledu charakterizovat jako období obrovského rozvoje celé organizace. Orelské jednoty si začaly budovat vlastní tělocvičné zázemí, došlo k navázání celé řady zahraničních kontaktů, vstupu Čsl. Orla do Mezinárodní unie katolické tělovýchovy (UIOCEP), k uspořádání dvou celostátních sletů a k značnému nárůstu členské základny, pro kterou byly často organizovány sportovní kurzy, závody či spolkové akce (divadla, sborová vystoupení či zábavy). Na přelomu 20. a 30. let 20. století začal Čsl. Orel jako vůbec první z tělovýchovných spolků zavádět pro své členy povinnou brannou výchovu.

Své první kroky na poli této činnosti učinil Čsl. Orel ve spolupráci se Svazem čsl. důstojníků. Ten mu také pomohl uspořádat první (předvojenské) kurzy, které byly ovšem určeny především pro orly, kteří se připravovali k brzkému výkonu vojenské služby. Počátečním problémem branné výchovy, který měly kromě Čsl. Orla i další československé tělocvičné organizace (Sokol, SDTJ), bylo, že na počátku 30. let používaly tyto spolky rozdílné povely i jiná pořadová cvičení než vojáci.⁵⁹ Ke sjednocení orelských a vojenských povelů došlo ale již v roce 1931. Čsl. Orel ovšem náplň své branné výchovy velice úspěšně rozvíjel a rozšiřoval. O to se již v první polovině 30. let staral jeho branný odbor. Branné odbory postupně vznikaly i na úrovni žup a jednot, přičemž každému odboru bylo uloženo ustanovit také vlastní branný oddíl.

Svou brannost ovšem rozvíjely i další československé spolky a organizace. Důkazem toho je, že např. dne 6. května 1934 proběhl v Olomouci „Den brannosti“, během kterého se zde kromě Čsl. Orla představila armáda, ČOS, SDTJ, německé i české školy, hasiči, skauti, sportovci, legionáři, selská jízda atd. Pořadatelé bylo vyjmenováno celkem 52 zúčastněných korporací. Dny brannosti nebyly v této době nic neobvyklého a Čsl. Orel se jich většinou snažil účastnit.⁶⁰

Z toho tedy jasně vyplývá, že k zavedení branné výchovy došlo i v dalších československých tělocvičných organizacích. V roce 1934 byla tedy již i v Sokole branná výchova pevně organizována. Každá sokolská župa měla své zpravodaje a vedoucí branné výchovy ve cvičitelských sborech. V některých místech stihli již i sokolové ustanovit své branné oddíly. Stejně jako Čsl. Orel, tak ani Sokol tedy s brannou výchovou neotálel, což dokazují např. vydané knihy *O brannosti*, *Co má vědět branec před odvodem* a *Druhá knížka o brannosti*⁶¹ nebo Sokolem pořádané školy brannosti.⁶²

⁵⁸ Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi náčelnické rady mužů Čsl. Orla, která se konala 6. září 1947 v 21 hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápis o schůzi župních náčelníků a náčelnic, která se konala 22. listopadu 1947 v 17 hod. v zasedací síni Typosu v Brně.

Národní archiv, Fond Československý Orel, Karton 2, Zápisy schůzí náčelnických rad mužů i žen 1946–48, Zápisy o schůzi náčelnických rad Čsl. Orla, která se konala 11. října 1947 v 17. hod. v ústřední kanceláři Čsl. Orla.

⁵⁹ Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, III, 1930, s. 80–81.

⁶⁰ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XIX., 1934, č. 12, s. 134–138.

⁶¹ Klinger, M. (1933). *O brannosti*. ČOS.

Hora, J. (1933). *Co má vědět branec před odvodem*. ČOS.

Klinger, M. (1935). *Druhá knížka o brannosti*. ČOS.

⁶² Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium

Zavádění branné výchovy v jednotlivých tělocvičných organizacích ovšem nebylo vždy jednoduché. Řada jednotlivců či dokonce úřadů zaměřovala brannost za předvojenský výcvik, o kterém tvrdili, že by měl probíhat zcela v režii armády. Toto nedorozumění se snažila vysvětlit Branná komise Poradního sboru pro tělesnou výchovu, která od sebe jasně odlišovala vojenský a předvojenský výcvik na jedné straně a tělocvik, sport a hry na straně druhé. Branná výchova pak podle jejího názoru patřila do tělocviku, sportu a her, a to jako jejich specializovaná část.⁶³

Jednotlivé organizace, které pěstovaly brannou výchovu, spolu v této oblasti své činnosti ovšem také závodily. Čsl. Orel byl např. několik let velice úspěšný v celostátním hlídkovém lyžařském závodě brannosti, na který byly pozvány všechny tělovýchovné svazy pěstující lyžování.⁶⁴

Dalo by se předpokládat, že zákon o branné výchově, k jehož vydání došlo v roce 1937, a na jehož přípravě se též významně podílela ČOS, částečně upraví tuto část orelské činnosti. Zákon o branné výchově totiž uváděl tři části branné výchovy, a to:

- a) brannou přípravu mravní, tělesnou a naukovou,
- b) výcvik v pomocných službách (zejména CPO),
- c) vlastní branný výcvik.

Čsl. Orel se ovšem věnoval především třetí uvedené části. Je trochu s podivem, že nebyly v této organizaci, která svou brannou výchovu často vyzdvihovala, zavedeny ve větší míře letní tábory, které by byly pravděpodobně jedinečnou příležitostí k rozvoji uváděné první části branné výchovy. Bez jakéhokoli násilí by totiž na letních orelských táborech mohlo probíhat např. zdravení státní vlajky, zpěv státní hymny, nejrůznější společné práce, sport a tělesná výchova (s brannými prvky) v přírodě, či jakýkoli ideový program, který by mládeži dával příležitost k mravní výchově. Taktéž k rozvoji skautingu v orelské organizaci ve větší míře překvapivě nedošlo.

Lze ovšem tvrdit, že branný výcvik a zájem na svobodě Československa vedly k tomu, že masové československé tělocvičné spolky odložily své dlouhotrvající spory. V první polovině 30. let se totiž nad osamoceným politickým systémem parlamentní demokracie v srdci Evropy stahovaly temné mraky. Představitelé republiky tak začínali chystat její obranu, jejíž součástí mělo být mj. vytvoření struktury domobrany z členů „státotvorných“ spolků. Ministerstvo obrany nechtělo vynechat žádný spolek, o jehož loajalitě k republice nepochybovalo.⁶⁵ Z iniciativy ČOS se podařilo nejprve v roce 1933 ustanovit Výbor pro zvýšení brannosti lidu,⁶⁶ jehož členy se dále staly Čsl. Orel, SdTJ, Svaz skautů a sportovní svazy zabývající se předvojenskou výchovou.⁶⁷ Po podepsání mnichovské dohody byl dále ČOS, Čsl. Orel, SdTJ a Československou obcí legionářskou ustanoven SOP, který byl ovšem těsně před vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava zrušen. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava bylo všem spolkům provádění jakéhokoli vojenského výcviku zakázáno. Zrušení naprosté většiny z nich brzy následovalo.

Na spolupráci s ostatními spolky, která probíhala v rámci branné výchovy, navázal Čsl. Orel po skončení druhé světové války, kdy svou činnost obnovil. Spolupráce probíhala v rámci ustanoveného Svazu brannosti. Ze svého obnovení a svobody se ovšem Čsl. Orel dlouho neradoval, neboť v roce 1948 byla jeho další činnost komunisty znemožněna.

těchto oborů, VII., 1934, s. 88–89.

⁶³ Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, IX., 1936, s. 47.

⁶⁴ Orel: Ústřední list Československého Orelstva, XX., 1935, č. 5, s. 52.

⁶⁵ Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, s. 51.

⁶⁶ Jeho úkolem bylo upravovat činnost národních organizací, a to tak, aby se v širokých vrstvách obyvatelstva shromažďovaly hodnoty morální, fyzické a případně i vojensko-technické, kterých by pak následně mohla využít armáda.

⁶⁷ Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Státní pedagogické nakladatelství, s. 135.

Prameny a literatura

Archivní fondy

Archiv Orla.

Národní archiv, Fond Československý Orel, Kartony 1–14.

Národní archiv, Fond ČOS, Karton 111.

Národní archiv, Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, Karton 132.

Periodika

Nová tělesná výchova: list pro tělesnou výchovu, tělocvik, sport, hry, skauting a pro vědecké studium těchto oborů, roč. III. – IX. (1930 – 1936).

Orel: Ústřední list Československého Orelstva, roč. XIII. – XXVII. (1928 – 1946).

Orelský věstník: List středočeské orelské župy Pospíšilovy, roč. VIII. (1938).

Sbírka zákonů a nařízení (roč. 1937–1949). Státní tiskárna v Praze.

Sokolský věstník: List Československé obce sokolské, roč. XLI. (1939).

Tělesná výchova: Tělocvičný věstník Československého Orla, roč. XIV. – XV. (1936 – 1937).

Tištěné prameny

I. *ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 26.–27. září 1936: Přehledná zpráva s technickými výsledky*. (1936). Československý Orel.

II. *ústřední branné závody Čsl. Orla. Brno 11.–12. září 1937: Přehledná zpráva s technickými výsledky*. (1937). Československý Orel.

Katolický lide československý!. (1945). Ústřední rada československého Orla.

Orelský katechismus. (1938). Československý Orel v Brně.

Pokyny pro výcvik branných oddílů Čsl. Orla v období 1935–1936. (1936). Československý Orel.

Příručka výchovy k národní brannosti v Čsl. Orlu. (1934). Československý Orel.

Zprávy k VIII. sjezdu Čsl. Orla. (1947). Typos.

Literatura

Balabán, M., & Pernica, B. (2015). *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Karolinum.

Bránský, J., Vítek, J., & Parma, J. (2009). *Orel v Boskovicích - 100 let*. Orel.

Hanuš, J. (1992). *Kronika orelstva 1902–1948*. Orel.

Hora, J. (1933). *Co má vědět branec před odvodem*. ČOS.

Klinger, M. (1933). *O brannosti*. ČOS.

Klinger, M. (1935). *Druhá knížka o brannosti*. ČOS.

Marek, J. (1976). *Sjezdy proletářské tělovýchovy: sborník dokumentů ze sjezdů FDTJ a FPT*. Olympia.

Reitmayer, L. (1978). *Přehled vývoje tělesné výchovy na území ČSSR*. Státní pedagogické nakladatelství.

Tlustý, T. (2018). Počátky a vývoj orelské organizace na Moravě do roku 1914. *Studia Sportiva*, 12(1), 94–106.

Tlustý, T. (2019). Počátky a vývoj orelské organizace v Čechách do roku 1914. *Česká kinantropologie*, 23(1–2), 62–77.

Tlustý, T. (2020). Tělocvičná organizace Orel v období druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava. *Studia Kinanthropologica*, 21(1), 57–68.

Uhlíř, J. B. (2008). *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*. Ottovo nakladatelství.

Waic, M. (2016). *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*. Národohospodářský ústav Josefa Hlávky.

Internet

http://www.orel.cz/?ukaz=30_leta_orla

PhDr. Tomáš Tlustý, Ph.D.

JU PF KTVS

Na Sádkách 305/2a

370 05 České Budějovice

tomtlusty@pf.jcu.cz

PROF. PHDR. FRANTIŠEK MAN, CSC. – NEKROLOG

PROF. PHDR. FRANTIŠEK MAN, CSC. – OBITUARY

Pan prof. PhDr. František Man, CSc., zemřel v Českých Budějovicích po krátké těžké nemoci 18. 9. 2022 v nedožitých 79 letech. Byl mezinárodně uznávaným a velmi často citovaným psychologem se zaměřením na motivaci. Jeho odborná cesta byla úzce spjata s dvěma univerzitami. S Karlovou univerzitou v Praze, kde vystudoval dvě fakulty. Nejprve Fakultu tělesné výchovy a sportu a po jejím absolvování Filozofickou fakultu obor psychologie. Na této univerzitě v průběhu své praxe získal všechny své vědecké a pedagogické grády. Druhou univerzitou je Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Od roku 1976 působil jako pedagog na katedře psychologie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Zde během více než čtyřicetileté pedagogické a vědecké činnosti pozitivně ovlivnil velký počet studentů, budoucích učitelů, na svých přednáškách a seminářích. Byl jejich velmi trpělivým, laskavým a tolerantním starším kolegou, těšil se jejich uznání a byl pro ně příkladem a komplexní přirozenou autoritou. Jeho odbornou erudici a povahové vlastnosti vnímali a oceňovali i jeho spolupracovníci, kterým byl nejen dobrým profesním partnerem, ale vzorem hodným následování. Jeho výjimečná odborná úroveň je patrná nejen z velké řady odborných publikací (knižních a zejména časopiseckých), ale i ze spolupráce s uznávanými světovými kapacitami (Heckhausen, Rheinberg, Klinger, Hagtvét a celou řadou dalších). Ve svém mládí byl zapáleným, a hlavně úspěšným sportovcem. Věnoval se vrcholově lehké atletice, konkrétně běhu na 800 a 1500 m. Toto zaměření se odrazilo mimo jiné v jeho četných pracích ze sportovní psychologie. Rovněž dlouhodobě spolupracoval se svazem ledního hokeje. Zejména s trenéry reprezentačních výběrů. (L. Bukač, P. Wohl, S. Neveselý) a odborně se podílel i na vzdělávacích akcích tohoto úspěšného sportovního svazu. Po skončení aktivní vědecko-pedagogické činnosti jej na návrh vědecké rady jmenoval rektor Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích emeritním profesorem. I v době, kdy již nebyl zcela zdrav a v řádném pracovním poměru, docházel téměř každodenně na katedru psychologie, kde poskytoval konzultace, působil v habilitační a doktorské komisi. Vědecko-pedagogická aktivita v oboru pedagogické psychologie byla jeho životním mottem a věnoval se jí do poslední chvíle. Byl aktivní i v drobnostech osobního života. V důchodovém věku František rád jezdil na výlety do nepříliš vzdálených českých i zahraničních měst. Oblíbil si zejména Vídeň, která se stala každoroční letní tradicí. Z té potom s dcerou vyráželi lodí po Dunaji do Bratislavy a zase zpět do Vídně a do Budějovic. Opustil nás bezúhonný a charismatický kolega, dobrý člověk, chybí nám a budeme na něj vzpomínat s úctou. Čest jeho památce.

Emil Řepka, kolega a přítel

POKYNY PRO AUTORY PŘÍSPĚVKŮ

Časopis Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity je určen pro zveřejňování původních výzkumných studií, teoretických studií, přehledových studií a předběžných sdělení, které souvisí s problematikou kinantropologie. Akceptuje příspěvky, které dosud nebyly publikované a nejsou přijaté k publikování v jiném časopisu. Všechny texty procházejí recenzním řízením a jsou posuzovány nejméně dvěma odborníky. Recenzní řízení je anonymní. Statě mohou být publikovány v jazyce českém, slovenském nebo anglickém. Autor je zodpovědný za odbornou, jazykovou a formální správnost příspěvku. O zveřejnění příspěvku rozhoduje redakční rada se zřetelem na vědecký význam a oponentské posudky.

Struktura příspěvku představuje formální a obsahové členění v souladu s konvencí pro vědecké sdělení.

1. Titulní strana obsahuje

- (a) *Nadpis* (název práce) má být stručný, výstižný, má poskytovat jasnou informaci o obsahu článku. Nemá přesáhnout 10 slov, 80-85 znaků včetně mezer. První se uvádí název práce v českém jazyce, pod ním v anglickém jazyce.
- (b) *Jméno autora* (autorů) se uvádí bez titulů, v pořadí jméno (iniciála), příjmení, např. R. Naul¹, R. Telama² & A. Rychtecký³. Příjmení se v případě potřeby opatří horním indexem.
- (c) *Pracoviště autorů* se uvede v pořadí indexů, např. ¹University of Essen, Sportpädagogik, ²University of Jyväskylä, Faculty of Physical Education and Sport, ³Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, Katedra pedagogiky, psychologie a didaktiky TV a sportu.
- (d) *Abstract* (krátký souhrn) se nejdříve uvádí v anglickém jazyce. Jasně stanoví cíl, stručný popis problému, metody, výsledky a závěry. Doporučuje se rozsah 100 až 200 slov (Word – panel nabídek – Nástroje – Počet slov). Nemá se opakovat název článku a nemají se uvádět všeobecně známá tvrzení.
- (e) *Klíčová slova* v angličtině nemají přesáhnout 5 slov, doporučuje se používat klíčová slova platná pro databázi CAB, řadí se od obecnějších ke konkrétnějším, navzájem se oddělují středníkem.
- (f) *Souhrn* (neboli abstrakt) a *klíčová slova* v českém, resp. slovenském jazyce – platí stejná pravidla jako pro abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce.

2. Další strany

- (a) *Úvod* obsahuje nejnutnější údaje k pochopení tématu, krátké zdůraznění, proč byla práce uskutečněna, velmi stručně stav studované problematiky. Je možné uvést citace autorů vztahující se k práci.
- (b) *Metodika* (metoda) umožňuje zopakování popsaných postupů. Podrobný popis metodiky se uvádí tehdy, je-li původní, jinak postačuje citovat autora metody a uvést případné odchylky. Způsob získání podkladových dat se popisuje stručně.
- (c) *Výsledky* zahrnují věcné, stručné vyjádření výsledků, zjištění, nálezů a pozorovaných jevů. Vedle tabulek se doporučuje používat grafů. Graf nemá být „kopíí“ tabulky, má vyjadřovat nové skutečnosti. Tabulky mají shrnovat výsledky statistického vyhodnocení. Popis výsledků má být věcný, obsahovat pouze faktické nálezy, nikoliv závěry a dedukce autora.
- (d) *Diskuze* vyhodnocuje zjištěné výsledky, konfrontuje je s literárními údaji, zaujímá stanoviska, diskutuje o možných nedostacích. Srovnává je s dříve publikovanými údaji, pokud mají s prací souvislost (uvádět jen autory, kteří mají k nové práci bližší vztah). Vyžaduje-li to charakter práce, je možné popis výsledků a diskuzi spojit do jedné stati „Výsledky a diskuze“.

Pokud to autoři považují za účelné, může být zařazen do příspěvku *závěr*. Zahrnuje základní informace o materiálu a metodice, stručně vystihuje nové a podstatné poznatky. Je nekritickým informačním výběrem významného obsahu příspěvku, včetně hlavních statistických dat, nikoliv jen jeho pouhým popisem. Má být psaný celými větami (ne heslovitě), nemá překročit 10 řádků.

Podle uvážení autora je možné na tomto místě uvést *poděkování* spolupracovníkům.

- (e) *Literatura* se uvádí pouze ta, která byla skutečným podkladem pro napsání příspěvku. Musí odpovídat publikačnímu manuálu APA (7. vydání) a řadí se abecedně podle jména prvních autorů.
- (f) *Citace v textu* Zdroj s jedním autorem: Dle Hlaďa (2019) nebo (Hlaďo, 2019), zdroj se dvěma autory: Barrow a Keeney (2001) nebo (Barrow & Keeney, 2001), zdroj se třemi a více autory: Penninckx et al. (2015) nebo (Penninckx et al., 2015), odkaz na více zdrojů: (Horák, 2003; Kolář 1997, 1998, 1999; Novák, 2007), přímá citace: Barrow a Keeney (2001, s. 152) nebo (Barrow & Keeney, 2001, s. 152).

Schématické znázornění hlavních citací:

- **periodika** (pravidelně vydávané žurnály, časopisy, sborníky apod.) ⇒ Autor, A., Autor, B., & Autor, C. (1998). Název článku. *Název časopisu, ročník*(číslo), stránky. DOI.
Scruton, R. (1996). The eclipse of listening. *The New Criterion*, 15(3), 5–13.
Wooldridge, M. B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 33(5), 211–218. <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005>
Tři až 20 autorů: LeBoff, M. S., Chou, S. H., Murata, E. M., Donlon, C. M., Cook, N. R., Mora, S., Lee, I. M., Kotler, G., Bubes, V., Buring, J. E. & Manson, J. A. E. (2020). Effects of Supplemental Vitamin D on Bone Health Outcomes in Women and Men in the VITamin D and Omega-3 Trial (VITAL). *Journal of Bone and Mineral Research*, 35(5), 883–893. <https://doi.org/10.1002/jbmr.3958>
- **neperiodika** (knihy, monografie, sborníky, skripta, brožury, manuály, audio-vizuální média apod.) ⇒ Autor, A. (1998). *Název díla*. Vydavatel.
Rosenthal, R., Rosnow, R. L., & Rubin, D. B. (2000). *Contrasts and effect sizes in behavioral research: A correlational approach*. Cambridge University Press.
Calfee, R. C., & Valencia, R. R. (1991). *APA guide to preparing manuscripts for journal publication*. American Psychological Association.
- **část z neperiodika** (kapitoly ve sborníku, knize apod.) ⇒ Autor, A., & Autor, B. (1998). Název kapitoly. In A. Editor, B. Editor, & C. Editor (Eds.), *Název knihy* (pp. xx–xx). Vydavatel.
O’Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men’s and women’s gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), *Gender issues across the life cycle* (pp. 107–123). Springer.
Herrmann, R. K., & Finkle, F. (2002). Linking theory to evidence in international relations. In W. Carlsnaes, T. Risse, & B. A. Simmons (Eds.), *Handbook of international relations* (pp. 119–136). Sage.
- **kvalifikační práce** ⇒ Autor, A. (2012). *Název práce* [Typ práce, Škola]. Název úložiště. URL
Vévoda, R. (2022). *Vztah mezi sebehodnocením trenéra a jeho svěřenců a svěřenek v basketbale* [Diplomová práce, Masarykova univerzita]. Archiv závěrečných prací MUNI. <https://is.muni.cz/th/v52br/>
- **webová stránka** ⇒ Autor/autoři stránky. (Rok, den, měsíc). Název stránky. Oficiální vydavatel stránky. URL
Dohnal, R. (2017, 4. listopadu). *Cesta k neprůstřelnému zdraví: Jak začít s otužováním*. 100+1 zahraniční zajímavost. <https://www.stoplusjednicka.cz/cesta-k-neprustrelnemu-zdravi-jak-zacit-s-otuzovanim>

Do seznamu se zařazují všechny práce citované v textu, na práce uvedené v seznamu literatury musí být v textu odkaz. Pro citaci příspěvku uveřejněného v tomto časopisu se používá plných názvů. U *historických textů* je požadována přesná citace (př.: poznámka pod čarou).

(g) *Adresa prvního autora* (kontaktní adresa) se uvádí jako poslední údaj v příspěvku. Obsahuje plné jméno, příjmení, tituly, přesnou adresu s PSC, číslo telefonu, faxu, příp. e-mail.

Technická úprava rukopisu

Příspěvky jsou přijímány ve formě zpracované textovým editorem, nejlépe Microsoft Word (popř. editorem s ním plně kompatibilním) při dodržení následujícího nastavení a úprav:

- formát A4
- všechny okraje 2,5 cm
- název práce (česky, resp. slovensky a anglicky) 11, ostatní 10
- písmo pro název práce (česky, resp. slovensky a anglicky) Arial pro ostatní text Times New Roman
- řádkování 1,0
- odsazení prvního řádku odstavce 0,5 cm

Název práce, souhrn a klíčová slova (česky, resp. slovensky a anglicky), jméno autora (autorů). **Ne velkými písmeny.**

- text a přílohy (tj. tabulky, grafy apod.) musí být zpracovány s využitím jednotek SI (ČSN 01 1300).
- zkratky se používají pouze pokud se jedná o mezinárodně platnou symboliku. Prvně použitou zkratku je nutno v závorce vysvětlit. V názvu práce není vhodné zkratkou používat.

– latinské názvy se píší kurzívou, netučné, a to i v názvu příspěvku. Na tabulky, grafy atd. musí být v textu odkazy. Předkládaný rukopis vědecké práce by neměl přesáhnout 15 stran včetně příloh. Tabulky, obrázky a grafy se zařazují do příloh.

– **rozlišujte:** 15% – patnáctiprocentní a 15 % – patnáct procent, dále pomlčku (–) a spojovník (–). Dlouhá se užívá pro vyjádření číselného rozpětí (5–11 let, 1918–1938), jako znaménko minus (–5, –0,3), jako prostá pomlčka v textu (utkáni Sparta–Slavia, Praha 6 – Ruzyně) či pokud se používá k vytvoření seznamu (odrážky). Spojovník užíváme tehdy, chceme-li vyjádřit, že jím spojené výrazy tvoří těsný významový celek (Garmisch-Partenkirchen, je-li, technicko-ekonomický, Marie Curie-Sklodowska).
– **neužívejte,** (s výjimkou) anglického textu, desetinnou tečku, ale desetinnou čárku. Desetinná čísla píšete ve tvaru: 9,8 či 0,678.

Tabulky – rozměry musí respektovat vymezenou stránku. Názvy tabulek a textů v tabulkách se uvádí dvojjazyčně, tj. česky, resp. slovensky a anglicky, přičemž je možné využít indexování českých textů v tabulce a uvést seznam anglických překladů pod tabulkou. Doplňující informace se uvádějí pod tabulku.

Table 1
Money Towards Cancer Research in 2008

Type	National Cancer Institute	American Cancer Society
Lung	\$247.6 million	\$20.4 million
Breast	\$572.6 million	\$35.5 million
Prostate	\$285.4 million	\$15.8 million
Colorectal	\$273.7 million	\$26 million
Melanoma	\$110.8 million	\$10.3 million

Note. Adapted from “Cancer Research: Where the Funding Goes,” by Everyday Health, updated in 2010, Retrieved from <https://www.everydayhealth.com/cancer/cancer-research-where-funding-goes.aspx>.

Grafy, obrázky apod. jsou zpravidla samostatnými listy zpracovanými v kvalitě, která odpovídá požadavkům přímé předlohy pro tisk (černobílé obrázky a grafy a tomu odpovídající popisky, rozlišení min. 300 dpi). Rozměry musí respektovat vymezenou stránku. Použité názvy a popisy musí být uvedené rovněž dvojjazyčně, tj. česky, resp. slovensky a anglicky. Doplňující informace se uvádějí pod obrázek či graf. Obrázky a grafy mají souhrnný charakter a nerámují se. Grafy a obrázky mohou být v barevném provedení.

Počet tabulek, grafů a obrázků musí být volen takový, aby na jednu stranu časopisu vycházela maximálně jedna tabulka, graf nebo obrázek (tzn. maximálně jedna tabulka, obrázek nebo graf na 50 řádků textu).

Autoři, jejichž příspěvek má vazbu na projekt *grantové agentury* a je součástí dílčí nebo závěrečné *zprávy výzkumného projektu* musí toto uvést. Např.: Empirická data byla získána v rámci řešení grantového projektu např. GAČR (název a číslo).

Příspěvky k oponentnímu řízení pošlou autoři elektronicky na adresu redakce: studiakin@pf.jcu.cz.

Po úpravách vyvolaných oponentním řízením pošlou autoři na adresu redakce opravené rukopisy v elektronické podobě.

Upozornění: Od roku 2011 je vybírán manipulační poplatek za příspěvek do časopisu *Studia Kinnanthropologica* ve výši 500 Kč nebo 20 €, číslo účtu: 104725778/0300, Specifický symbol: 1214.

INSTRUCTIONS FOR THE AUTHORS OF THE ARTICLES

Scientific Journal for Kinanthropology is mainly a place for publishing reports of empirical studies, review articles, or theoretical articles. Articles are published in Czech, Slovak, and/or English language. The author (senior author) is responsible for special and formal part of the article. All texts are subject to review process and assessed by at least two expert referees. The review procedure is authorless. Board of editors decide about article's publishing having regard to scientific importance and review process.

Most journal articles published in kinanthropology are reports of empirical studies, and therefore the next section emphasizes their preparation.

Parts of a Manuscript

1. Title page consists of

(a) *Title*. A title should summarize the main idea of the paper simply and, if possible, with style. It should be a concise statement of the main topic and should identify the actual variables or theoretical issues under investigation and the relation between them. The recommended length for a title is 8 to 10 words. A title should be fully explanatory when standing alone.

(b) *Author's name and affiliation*

(c) *Abstract*. An abstract is brief, comprehensive summary of the contents of the article. A good abstract is accurate, self-contained, concise and specific, nonevaluative, coherent and readable. An abstract of a report of an empirical study should describe in 150 to 200 words

- the problem under investigation, in one sentence if possible;
- the subjects, specifying pertinent characteristics, such as number, type, age, sex, and species;
- the experimental method, including the apparatus, data-gathering, and complete test names, etc.
- the findings, including statistical significant levels, and
- the conclusions, and the implications or applications.

(d) *Keywords*. Not more than 5.

2. Next pages

(a) *Introduction*. The body the paper body of a paper opens with an introduction that presents the specific problem under study and describes the research strategy. Definition of variables and formal statement of your hypotheses give clarity. Because the introduction is clearly identified by its position in article, it is not labeled.

(b) *Method*. The Method section describes in detail how the study was conducted. Such a description enables the reader to evaluate the appropriateness of your method and the reliability and the validity of your results. It also permits experienced investigators to replicate the study if they so desire. Method section is divided into labeled subsections. These usually include description of subject, the apparatus (measures or materials), and the procedure. If the design of the experiment is complex or the stimuli require detailed description, additional subsections or subheadings to divide the subsections may be warranted to help readers find specific information, include in this subsections only the information essential to comprehend and replicate the study. Given insufficient detail, the reader is left with questions, given to much detail, the reader is burdened with irrelevant information. Method section is usually divided into: Subject; Measures (Apparatus or Materials) and Procedure.

(c) *Results*. This section summarizes the data collected and the statistical treatment of them. First, briefly state the main results or findings. Then report the data in sufficient detail to justify the conclusions. Mention all relevant results, including those that run counter the hypothesis. Do not include individual scores or raw data, with the exception, e.g. of single-subject designs or illustrative samples.

(d) *Tables and figures*. To report data, choose the medium that presents them clearly and economically. Tables provide exact values and can efficiently illustrate main effects. Figures of professional quality attract the reader's eye and best illustrate interactions and general comparisons. Although summarizing the results and the analysis in tables or figures may be helpful, avoid repeating the same data in several places and using tables for data that can be easily presented in the text. Refer to all tables as tables, and to all graphs, pictures, or drawings as figures. Tables and figures supplemented

the text; they cannot do the entire job of communication. Always tell the reader what to look for in tables and figures and provide sufficient explanation to make them readily intelligible.

(e) *Discussion*. After presenting the results, you are in a position to evaluate and interpret their implications, especially with respect to examine, interpret, and qualify the results, as well as to draw inferences from them. Emphasize any theoretical consequences of the results and the validity of your conclusions. When the discussion is relatively brief and straightforward, some authors prefer to combine it with the previous Result section, yielding Results and Conclusion or Results and Discussion).

(f) *Conclusion*. Conclusion part contrary to Abstract is not obligatory. This part could also be in section Results and Conclusions.

(g) *References*. Just as data in the paper support interpretations and conclusions, so reference citation document statements made about the literature. All citations in the ms. must appear in the reference list, and all references must be cited in text. Choose references judiciously and cite them accurately. The standard procedure for citations ensure that references are accurate, complete, and useful to investigators and readers. In references section follow the APA-Publication Manual (6th edition, 2010).

(h) *Appendix*. Appendix is although seldom used, is helpful if the detailed description of certain material is distracting in, or inappropriate to the body of this paper. Some examples of material suitable for an appendix are (1.) new computer program specifically designed for your research and unavailable elsewhere, (2.) an unpublished test and its validation, (3.) a completed mathematical proof, (4.) list of stimulus material (e. g. those used in psycholinguistic research), or (5.) detailed description of a complex piece of equipment. Include an appendix only if it helps readers to understand, evaluate, or replicate the study.

(i) *Author's address* (contact address) – the author presents his/her address and address of his/her co-workers as the last information in the article. He/she presents family name, first name, degrees, complete address, City Code, telephone number and mainly e-mail.

Technical form of (hand) writing

Articles are basically accepted in the form of text editor, Microsoft Word or by editing, keeping following setting and arrangements:

- form A4
- all outsides 2.5 cm
- size of letters 11, for the name of work a 10 for the other text
- single lines
- letters Times New Roman CE
- distance from the first line of the column – 0.5 cm
- gaps behind the headlines – 6 points
- all headlines extra bold and situated in the centre, Tables can be presented direct in the manuscript or mostly are presented as supplement enclosures of the article.

Dimensions of the *tables* (including title) can't be over width and height of the page limited by above mentioned page's appearance. The name of the Table and all languages, in English and in Czech, it is possible to use English text in the Table and the list of Czech translations is presented under the table (or contrary).

Figures (graphs, pictures, drawings, etc.) are regularly sheets in the quality replying to the requirements of the sample for print (black and white images and graphs with the corresponding descriptions, resolution min. 300 dpi). The figure's dimension including all descriptions can't be bigger than above mentioned page's dimension. The name of figure and all descriptions used in figure are also in two languages – in English and Czech.

To the authors, whose articles are connected with the project of some Grant Agency, is recommended to emphasize this fact (i. e. name of the project and its number).

Please note: From January 2011 there will be a handling fee of 500 Kč (or 20 €) for articles accepted by Studia Kinantropologica, Account number: 104725778/0300, Specific symbol: 1214.

e-mail: studiakin@pf.jcu.cz

www.pf.jcu.cz

<http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/tv/studiaka.html>

Upozornění

Od roku 2011 je vybírán manipulační poplatek za příspěvek do časopisu *Studia Kinanthropologica* ve výši 500 Kč nebo 20 €. Tento příspěvek bude plně využit jako odměna recenzentům.

Číslo účtu: 104725778/0300

Specifický symbol: 1214

IBAN: CZ20 0300 0000 0001 0472 5778

SWIFT (BIC) CEKOCZPP

Do zprávy pro příjemce uvádějte jméno prvního autora.

Please note

From January 2011 there is a handling fee of 500 Kč (or 20 €) for articles submitted by *Studia Kinanthropologica*. This fee will be fully used as a reward for reviewers.

Account number: 104725778/0300

Specific symbol: 1214

IBAN: CZ20 0300 0000 0001 0472 5778

SWIFT (BIC) CEKOCZPP

In a message for the recipient to enclose the name of the first of the author.

